

Luke

Hay Aat Ten Liblu

Hay Nangitudo' eten Liblu: hi Dr. Luke.

Hay Nangitud'an Dr. Luke eten Liblu: (1) hi Theophilus (Lk. 1:3) ya (2) nan Hentil an iGreece.

Hay Pohdon nan Ngadan ten Liblun Ibaga: hi-law.

Hay Gutud hi Nangitud'anan ten Liblu: hidin numbattanan di 60 A.D. hi engganah 70 A.D., mu mid mapto' ya hidin 60 A.D.

Hay Aat Ten Liblu: hidin penghana ya nalamung nan Liblu an Luke ya nan Liblu an Acts ta na'ohhan liblu.

Hay Teman ten Liblu: hi Jesus ya tagu.

Hay Outline ten Liblu:

Hay TUTULANG nan tagun hi Jesus (1:1-80)

Hay NITUNGAWAN nan tagun hi Jesus (2:1-38)

Hay A'UNG'UNGGAN nan tagun hi Jesus (2:39-50)

Hay A'UNGAN nan tagun hi Jesus (2:51-52)

Hay NANGIPA'INNILAH aat nan tagun hi Jesus (3:1-22)

Hay NAPATADAN nan tagun hi Jesus (3:23-38)

Hay NAPTANGAN nan tagun hi Jesus (4:1-13)

Hay NUNTAMUAN nan tagun hi Jesus (4:14—21:38)

Hay NATAYAN nan tagun hi Jesus (22:1—23:49)

Hay NILUBU'AN nan tagun hi Jesus (23:50-56)

Hay NAMA'HUAN nan tagun hi Jesus (24:1-12)

Hay NIPATTIGAN nan tagun hi Jesus (24:13-49)

Hay NIPATULUWAN nan tagun hi Jesus (24:50-53).

Hay Nuntud'an Luke ay Theophilus

(Ac. 1:1)

¹ Do'olday nangitudo' an nangulgud hidin na'ana'at hi awadan tu'u.

² Ya din numpannig hi na'ana'at hidin nete"an ten ma'ulgud ta nangamung di angunuhna an nan muntudtuduh nan Maphod an Ulgud ya imbabbaagday aatnan da'mi, at hiyanay intudo' din do'ol an tatagu.

³ Ya inhamhamad'un nanamad ta ininnila' di aat den na'ulgud an nan na'ana'at hidin te"ana ta nangamung di angunuhna, at ten intudo"u ta idat'un he"a, Apu Theophilus,*

⁴ ta way atom an mangihamad an manginnilan nen nitudun he"a.

Hay Aat di A'ung'ungngan da John an Mumbonyag ay Jesus

Hay Nangibaagan nan Anghel hi Nitungawan John

⁵ Din atagun Herod† an alih nan Provinciad Judea ya wada han padin Hudyun gun

* **1:3** Hay pohdon ten ngadan an ibaga ya *nan mamhod ay Apo Dios*. Mid mapto' ya hi Theophilus ya adangyan an ligwan Dr. Luke, ya intulagnan Luke ta hiyay mumbayad hinan a'amman ten Liblu an Luke ya nan mehnod an Liblu an Acts an intudo' Dr. Luke (Ac. 1:1) ti hay ugalidah din penghanah un way mumpa'amma ya nan nuntudo' hi liblu ya intud'ana hiya ta mattig di a'e'gonanah nan mumbaha, ya ta way atona goh an munyaman hinan ongol an ibadangna. † **1:5** Hay nun'alian Herod an Nidugah ya hidin 37-4 B.C.

munluwalun Apo Dios an hi Zechariah‡ di ngadana, ya Abijah§ di ngadan den himpampun an papadin niddumana.* Ya hay ngadan ahawana ya hi Elizabeth,† ya hiya goh di ohan holag Aaron an ommodnah din penghana.

⁶ Ya nahamad di ugalidan himbaluy ti inunud-dan amin di Tugun Apo Dios, ya agguйда imbah-bahhaw nan Uldina.

⁷ Ya nala'aydan duwa, mu mid imbaluyda ti bahig hi Elizabeth.

⁸ Ya wada han ohan algaw‡ ya gopong di ohan nan himpampun hinan nidduman Zechariah an padin an munluwalun Apo Dios.

⁹ Ya binunutda ti hiyah ne ugalin di papadih panginnilaandah humgop hinan Timplun Apo Dios ad Jerusalem ta iyapuyna nan umahu' an mapmaphod di hunghungna, ya hi Zechariah di nangu'nuh.

¹⁰ Ya himmigup, ya wadah nan gettaw an amin di tatagun munluwalun Apo Dios ti heden pun-luwaluanda ya hiyay gopong nan padin mangiyapuy hinan incense.

¹¹ Ya tinnig Zechariah han anghel Apu tu'un timma'dog hinan immapit di agwan hinan

‡ 1:5 Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios ya adina al'aliwan.*

§ 1:5 Hay pohdonan ibaga ya *hi Jehovah di hi Apo Dios an hi Ama.*

* 1:5 Hidin amatagun din Alin hi David ya numpapto' hinan duwampulu ta opat di pampun ta muntamudah nan Timplun Apo Dios ad Jerusalem, ya hi Abijah di ngadan nan ohan padin numpapto' hinan ohan himpampun, hiyaat un nan holagna ya niyunnudan hinan ngadanan didan himpampun (Neh. 12:17; I Chron. 24:10). † 1:5 Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios di ngadan hi ihapita'*. ‡ 1:8 Mid mapto' ya na'at hidin 7-6 B.C.

pangiyapuyandah nan incense,

¹² at immogyat hi Zechariah, ya ma'atta'ot.

¹³ Ya inalin din anghel ay hiyay, “Zechariah, adi'a tuma'ot ti dengngol Apo Dios din nun-luwaluam ay Hiya, at munhabi han ahawam an hi Elizabeth, at mitungaw, ya lala'i. Ya ipingadanyuh John. §

¹⁴ Ya mun'am'amlong ayu ahan, ya iyamlan goh di do'ol an tataguy itungawana

¹⁵ ti pumbagtuon Apu tu'u hiya. At mahapul an adina inumon di bayah ya nan udumnan bumutong ti miyodol han Na'abuniyanan an Lennawa ay hiyan mete"ah itungawana.

¹⁶ Ya al'alu'ona nan do'ol an tatagun i'Israel an Hudyu ta bangngadonda nan Tugun Apo Dios an Apuda.

¹⁷ Ya hiyay baalon Apo Dios hinan tatagu, ya miyodol ay hiya nan lennawan niyodol ay Elijah, at umat goh ay Elijah an umabak nan atona.* Ya al'alu'onay linala'i ta hukatanday nomnomda ta halimunanday imbabaluyda, ya al'alu'ona goh di adi umunud ta unudonda goh di aton nan nahamad di ugalina, ya itudtuduwana nan tatagu ta midadaandah umalian Apu tu'u.”

¹⁸ Mu nunduwaduwah Zechariah, at inalinah nan anghel di, “Hay panginnilaa' hi un nahamad hete ti te an nala'aya', ya han ahawa' ya na'in'inna?”

¹⁹ Ya tembal din anghel an inalinay, “Ha'in hi Gabriel an ohah nan apun di baal Apo Dios, ya

§ 1:13 Hay pohdonan ibaga ya *adaw an indat Apo Dios*. * 1:17 Mal. 4:5-6.

hennaga' ta mi'hapita' ay he"a ta ulgudo' heten mapmaphod an ulgud.

²⁰ Mu matumum'a ta adi'a humhummapit ta nangamung un madatngan heden algaw an umannung ten inali' ti agguymu kinulug nan inali'."

²¹ Ya manoh'a din tatagun mamannod ay Zechariah hinan gettaw ti naladaw hiyan pimmitaw hinan Me'gonan an Kuwaltuh nan Timplun Apo Dios.

²² Ya unat goh pimmitaw ya natumum, at agguymu himmaphapit. Ya iniladan waday tinnignah lenawah nan Timplun Apo Dios. Ya timma'dog, ya lempognah ngamaynan himmapit ti natumum.

²³ Ya unat goh nalpah heden numpadiana ya immanamut hi abungda.

²⁴ Ya agguymu nadnoy ya nunhabi han ahawanan hi Elizabeth, ya nilulu'u' ta engganay un nunlemah bulan.

²⁵ Ya himmapit hi Elizabeth an inalinay, "Hiyah te gutudnah namadangan Apu tu'un ha" in ta adia' hiwihiwitan hinan tatagu!"

Hay Nangibaagan nan Anghel hi Nitungawan Jesus

²⁶ Hidin miyonom an bulan hi nunhabian Elizabeth ya hennag Apo Dios nan anghel an hi Gabriel[†] hinan ohan babluy hinan Provinciad Galilee an Nazareth[‡] di ngadana

[†] **1:26** Hay pohdonan ibaga ya *nan lala'in baal Apo Dios*. [‡] **1:26** Hay pohdonan ibaga ya *hapang* (Isa. 11:1; Mat. 2:23).

27 ta mi'hapit hinan balahang an mid ah nangelo' ay hiya ti velhen hiya. Mu ne'yenghah nan lala'in hi Joseph§ an holag David* hidin nahup. Ya hi Mary† di ngadan de han balahang.

28 Ya hinumgop han anghel hi wadana, ya inalinan hiyay, “Immalia', ya hay maphod ya malenggop'a! Hadyo'on da'an Apo tu'u ti he"ay pento'nah pangatanah maphod!”

29 Mu unat goh tinnigna han anghel ya immogyat hinan inalina, at ninomnomnay pohdon an alyon den inalina.

30 Ya inalina nan anghel ay hiyay, “Adi'a tuma'ot, Mary, ti hadyo'on da'an Apo Dios!

31 At munhabi'a, ya mitungaw, at lala'i, ya ipingadanmuh Jesus.‡

32 Ya nabagbagtu Hiya, at alyonday Hiyay Imbaluy Apo Dios an na'abbagbagtu, ya Hiyay ihukat Apo tu'un hi Apo Dios ay apunah din penghanan hi David an mumpapto'

33 ta Hiyay Alin di i'Israel an Hudyu, ya mid pogpog di pumpapto'ana.”

34 Ya inalina Mary di, “Oo, mu hay ato' an munhabih un mid ahawa'?”

35 Ya tembal nan anghel an inalina, “Umalin he"a han Na'abuniyanan an Lennawa, ya waday aton Apo Dios an na'abbagbagtun he"a ti do'ol di abalinana. At hiyaat un ma'alih Imbaluy Apo Dios heden ung'ungngan napilin mitungaw.

§ 1:27 Hay pohdonan ibaga ya *olom ni' ya udman Apo Dios.*

* 1:27 Hay pohdonan ibaga ya *waday namhod ay hiya.* † 1:27 Unu *Miriam* hinan Hapit di Hudyu. Agguy tu'u inilay pohdon nan ngadanan ibaga. ‡ 1:31 Hay pohdonan ibaga ya *bumaliw* (Mat. 1:21).

³⁶ Ya nunhabi goh han tulangmun hi Elizabeth an na'in'inna, ya lala'iy itungawna. Ya alyon di tataguy un bahig, mu miyonom hi bulanad ugwan.

³⁷ Ti an amin di pohdon Apo Dios ya abalinanan aton.”

³⁸ Ya inalin Mary di, “Malgom di pohdon Apu tu'u ya ato', at ta'on hi un ma'at henen alyom.” Ya tinaynan nan anghel hiya.

Hay Numbihhitaan Mary ay Elizabeth

³⁹ Nundapuh hi Mary an immuy hinan Provinciad Judea hinan babluy an madinuntug

⁴⁰ ta immuy hi abung da Zechariah. Ya hinumgop, ya inalinan Elizabeth di, “Immalia', aunti'!”

⁴¹ Ya unat goh dengngol Elizabeth henen inalin Mary ya nun'iku'iku din ung'ungngah putuna. Ya niyodol ay Elizabeth han Na'abuniyanan an Lennawa,

⁴² ya inalinay, “He"ay pento' Apo Dios hi pangatanah maphod ya un nan udum an abinabinabai, ya nan ung'ungngan inhabim di pento'na goh hi pangatanah maphod!

⁴³ Goh ta umali'an mumbihhitan ha"in an na'ampan tagu ti he"ah inan di Apu tu'u?

⁴⁴ Ti unat goh dengngol'uh nen hinapitmu ya nun'iku'iku han ung'ungngah putu' ti mun'am'amlong!

⁴⁵ Ya mipadenol'a ti kulugom an mipa'annung di inalin Apu tu'un he"a!”

Hay Nanapitan Mary hi Anabagtun Apu Tu'u (I Sam. 2:1-10)

⁴⁶ Inalin Mary di,

- “Hapito' di anabagtun Apu tu'u,
 47 ya mun'am'amlonga' ay Apo Dios an mamaliw
 ay ha"in
 48 ti ha"in an un'unnud an amin hinan pohdona
 ya na'ampaa',
 mu ta"on damdama ya ninonomnoma' ay
 Hiya!
 Hapitona' hinan tatagud ugwan ta nanga-
 mung an alyonday impadenola'
 49 ti do'ol di inat Apu tu'un ha"in an dumalat nan
 a'ongol di abalinana!
 Ti Hiya ya na'ahhamad di ugalina,
 50 ya igohgohana nan mange'gon ay Hiya ta
 nangamung.
 51 Ya an amin di ato'atona ya hiyay pangimmatu-
 nan hi a'ongol di abalinana,
 at nun'iwa'atna nan mumpahpahayan
 tagu.
 52 Ya amehonay udumnah nan nabagbagtun
 mumpapto'
 ta nan na'ampay impabagtuna.
 53 Ya binhugnay munhinaang hinan maphod an
 ma'an,
 mu pinakaknay udumnah nan adan-
 gyān,
 at diday mid onona.
 54 Ya binadangana nan i'Israel an Hudyun baalna
 ti hiyah ne intulagnah din a'apu tu'uh
 penghanah atona.
 55 At ninonomnomna an igohgohan da Abraham
 ya nan a'ap'apuna ta nangamung!”

⁵⁶ Mid mapto' ya tuluy bulan di nihinan Mary hi abung da Elizabeth ya un mumbanggad hi abungda.

Hay Nitungawan John an Mumbonyag

⁵⁷ Nagtud di puntungawan Elizabeth. Ya unat goh nuntungaw ya lala'i.

⁵⁸ Ya dengngol nan heneggona ya nan tutulangnah ne han pangimmatunan di a'ongol di homo' Apu tu'un hiya, at ma'am'amlongdan amin.

⁵⁹ Ya din awalun di algaw den pa'ittungaw ya inyuyda impakugit. Ya inaliday ipingadanday ngadan amanan hi Zechariah,

⁶⁰ mu inalin inanay, “Bo'on! Ti hi John di ipingadan tu'u.”

⁶¹ Ya inaliday, “Oo, mu mid ah mungngadan ay da'yun nen himpangapu!”

⁶² Ya lempongdan amanan inaliday, “Hay po-hdom hi ingadana?”

⁶³ Ya lempong Zechariah an inalinay, “Iyaliyu nan tablah pangitud'a'.” Ya intudo'nay, “Hi John di ngadana.” Ya manoh'ada!

⁶⁴ Ya himbumagga ya na'aan din natumumana, ya himmapit mahkay, ya hinapitnay amaphodan Apo Dios.

⁶⁵ Ya immogyat an amin nan heneggonda, ya inulguddah den na'at an amin hinan abablubabluy ad Judea hinan madinuntug an babluy.

⁶⁶ Ya ninomnom nan nangngol di aatna, at inaliday, “Hay umatan nin te han ung'ungngah awnih un umilog? Ti ten wan hiyah Apu tu'un mamadang ay hiya!”

Hay Inulgud Zechariah

- 67 Niyodol ay aman John an hi Zechariah nan Na'abuniyanan an Lennawa, ya inalinay,
- 68 “Hi Apo Dios an hapiton di tataguy amaphodana ya Hiyay Apun di i'Israel an Hudyu ti immalih nan taguna ta baliwana dida!
- 69 Ya hennagnan ditu'u han Mamaliw an umameh di pangatna,
ya hi David an baal Apo Dios di ad holag ay Hiya.
- 70 Ti hiyah ne inalinah din penghana ti intudunah din do'ol an nahamad an propetan pinilina ta invaliday,
- 71 Baliwan ditu'uh nan way bumuhul ay ditu'u,
ya an amin di mamohol ay ditu'u.
- 72 Ya nomnomonah den intulagna ti inalinay igohgohana nan a'apu tu'u.
- 73-74 Ya inhamadnay tulagnan Abraham an apu tu'u ti inalinay,
Makulug an baliwan ditu'uh nan bumuhul ay ditu'u
ta adi tu'u tuma'ot hi un tu'u Hiya itamuan.
- 75 Ya tigonay aat tu'un un'unnud ay Hiya ta nahamad di ugali tu'u,
at middum ay ditu'u ta nangamung di pogpog di ataguan.
- 76 Ya he"an imbaluy'u ya alyonday he"ay propetan di na'abbagbagtuh nan tatagu,
ya mangun'unna'a ya un hi Apu tu'u ta denom di tatagu,
- 77 ya ipa'innilam hi unna baliwan dida ti aliwanay baholda.
- 78 Ya ongol di homo' Apo Dios an dayawon tu'u,

ya nan ay potang ya na'uy an benangan
ditu'u
79 ti nan potang ya amehonay helong ya nan
lidum,
ya umat goh ay Hiyan amehonay bahol
di tatagu ya nan a'ubahanda,
ya andongonay aton tu'u ta mi'id al'alín
ditu'u.”
80 Ya gun umel'ellog heden ung'ungnga, ya gun
pumhod di idadaanah nan tamuna. Ya immuy
nunhituh din mapulun ta nangamung di gopong-
nah umayanah nan i'Israel.

2

*Hay Nitungawan Jesus**

(Mat. 1:18-25)

1 Hede han nundedehehanan den na'at ya
impiyuy han Alin hi Augustus† han uldin ta an
amin di tataguh nan himpapangilih numpapto'an
di iRome ya itudo' nan gubilnuy ngadanda.

2 Ya heden hopapnah numpatud'an di tataguh
ngadanda ya hi Quirinius‡ di Gobelnadol ad Syria.

3 At way ohaan immuy hi babluy nan ad holag
ay hiya ta ipitudo'nay ngadana.

4 At ni'yuy hi Joseph an immuy hinan Provin-
ciad Judea an nalpud Nazareth an babluy hinan
Provinciad Galilee ta ipitudo'nay ngadanah nan
babluy an nitungawan David an ad Bethlehem.§

* 2: Mid mapto' ya na'at hidin 5 unu 6 B.C. † 2:1 Hay nun'aliana
ya hidin 31 B.C. hi engganah din 14 A.D. ‡ 2:2 Numpidwa hiyan
nunggobelnadol ad Syria, ya impidwanan impa'uyap nan tatagu:
(1) hidin 6-4 B.C. (Lk. 2:2), ya (2) hidin 6-9 A.D. (Ac. 5:37). § 2:4
Hay pohdonan ibaga ya *babluy hi awadan nan ma'an*.

At hidiy immayana ti hiyay ohah nan holag David.

⁵ Ya ni'yuy hi Mary an enghanan hiya, mu nunhabi.

⁶ At heden wadandah di ya hiyay gutudnah puntungawana.

⁷ Ya nuntungaw, ya lala'in pangpangullah imbaluyna. Ya inulhanah numbino'ob'on an lo'ob, ya impalo'nah nan balunglung an ittuwan di holo' ti mi'id abung hi umiyananda.

Hay Nannigan nan Mumpumpahtul ay Jesus

⁸ Hidih nan babluy an neheggon ad Bethlehem ya wadaday mumpumpahtul an iyad'adugday kalniludah nan pahtu eden ohan nahdom.

⁹ Ya himbumagga ya nipattig han anghel Apo Dios ay dida, ya impapatal nan benang Apu tu'u nan wadanda. At ma'atta'otda,

¹⁰ mu inalin han anghel ay diday, “Adi ayu tuma'ot! Ti immalia' an mangipa'innilan da'yu han maphod an ulgud an umipa'amlong an amin hinan tatagu!

¹¹ Ti hidih nan babluy an nitungawan David ya nitungaw ad ugwan han Mamaliw ay da'yun hi Kristun Apuyu!

¹² Ya hay panginnilaanyuh un Hiya ya na'ulhan hi numbino'ob'on an lo'ob, ya nipalo' hinan balunglung.”

¹³ Ya himbumagga ya do'olday nabannuhu' hi nalpud abuniyan, ya niddumdah nan anghel, ya hinapitday amaphodan Apo Dios an inaiday,

¹⁴ “Nabagbagtuh Apo Dios ad abuniyan an ata'nang ahan!

Ya mid al'alih nan tataguh tun lutan waganan Apo Dios!”

¹⁵ Ya nun'akak din a'anghel an numbangngadad abuniyan. Ya nunhahapit din mumpumpah-tul an inaliday, “Umuy tu'ud Bethlehem ta tigon tu'uy aat den impa'innilan Apo tu'u!”

¹⁶ At nunnaudondan immuy, ya inah'upanda da Mary ay Joseph, ya han pa'ittungaw an nipalo' hinan balunglung.

¹⁷ Ya unat goh tinnigda Hiya ya inulguddah nan tataguy inalin din anghel an hay aat den tinnigdan pa'ittungaw.

¹⁸ Ya manoh'a hadi nan nangngol hinan inulgud nan mumpumpahtul hi kalnilu.

¹⁹ Mu hi Mary ya agguyna inaliwan hanan na'at ti gunna nomnomon di aatna.

²⁰ Ya numbangngad nan mumpumpahtul hinan numpahtulanda, ya hinapitday anabagbag-tun Apo Dios ti maphod heden dengngolda ya nan tinnigda, ya nepto' heden inulgud di anghel ay dida.

Hay Nungngadanandan Jesus

²¹ Hidin awalun di algaw den ung'ungnga ya impakugitda, ya ingngadandah Jesus* ti hiyah de inalin din anghel ya un mihabi.

Hay Nangiyayandan Jesus hinan Timplun Apo Dios ad Jerusalem

²² Unat goh nagtud heden algaw an pange'nongandah numpungpungan Mary hi nilu'u'ana an intudun nan Uldin Apo Dios an

* **2:21** Hay pohdonan ibaga ya *bumaliw* (Mat. 1:21).

indatnan Moses ya inyuy da Joseph ay Mary hi Jesus ad Jerusalem ta indawatdan Apu tu'u.

23 Ti hay inyuldin Apu tu'u ya inalinay,
 “An amin nan linala'in pangpangullu
 ya midawat ta baal Apu tu'u.”†

24 Ya immuyda goh an empe'nong di ohay palis hi balug unu kalapati ti hiyah ne niyuldin an epe'nongda.‡

25 Ya wah did Jerusalem han lala'in mungngadan hi Simeon.§ Ya nahamad di ugalina ti inunudnan amin di Uldin Apo Dios, ya hehennodnay pamaliwan Apo Dios ay didan i'Israel, ya niyo'odol ay hiya nan Na'abuniyanan an Lennawa.

26 Ya inalin den Lennawan hiyay, “Adi'a matoy ta engganay unmu tigon han Alin Pento' Apu tu'u.”

27 Ya heden algaw ya impanomnom nan Na'abuniyanan an Lennawan Simeon ta umuy hinan Timplun Apo Dios ad Jerusalem. Ya enehgop nan o'ommod Jesus Hiyah nan Timplu ta atondah den Uldin din a'apuda,

28 ya inawal Simeon Hiya, ya hinapitnay amaphodan Apo Dios an inalinay,

29 “Apu, ta"on unna' matoy an baalmu mu umanlaa'

ti ten nipa'annung din intulagmun ha"in

30 ti ten tinnig'uh tun mata' heten Bumaliw

† 2:23 Ex. 13:2, 12. ‡ 2:24 Lev. 12:8. Mattig an nawotwot da Joseph ay Mary ti un anggay di ohay palis hi balug unu kalapatiy ene'nongda ti nan tagun way abalinana ya iddumda nan uyaw an kalnilu (Lev. 12:6-7). § 2:25 Hay pohdonan ibaga ya *waday nanggol hi luwalu'*.

31 an denenanmu ta ipa'innilam an amin hinan tataguh tun luta.

32 Umat hinan dilag an mangipa'innilah nan Nahamad an Tugunmuh nan Hentil,
ya Hiyay mangipabagtuh nan tatagum an i'Israel.”*

33 Ya manoh'a nan o'ommod den ung'ungngah nan inalin Simeon hi aatna.

34 Ya inalin Simeon ay diday, “Iyadaog da'yun Apo Dios!” Ya inalina goh ay inanan hi Mary di, “Dumalat heten ung'ungnga ya do'ol di mamoltah nan i'Israel, mu nan udumnan dida ya mabaliwanda. Ya hay aatnay pangimmatunanda, mu ta'on ya pahalon di udumna Hiya,

35 at mipattig di aat nan nomnommonda. At munha'it di punnomnomam hinan ma'at eten imbaluymu an paddungnay matli' hi natulidan an hanggap nan puhum.”

36 Ya wada goh hidi han propetan babai an hay ngadana ya hi Anna† an hina' Phanuel, ya hi Asher di ad holag ay hiyah din penghana. Ya din a'ungan Anna ya nangahawa, mu un pituy tawon di nun'addumandan himbaluy, ya natoy nan ahawana,

37 at nabaluhya. Ya ta'on un ahan hiya na'in'inna ti nawalu ta han opat di tawona mu aggyu naknakkak hinan Timplun Apo Dios ta nundayaw ay Apo Dios hi a'alga'algaw ya amahdomahdom, ya gun munlangdu ya munluwalu.

* 2:32 Isa. 42:6. † 2:36 Hay pohdonan ibaga ya *homo'* (ya heten ngadan ya nipaddung hinan ngadan an *Hannah*).

³⁸ Ya din wadan da Joseph an hina'amah di ya immuy hi Anna hi wadanda, ya nunluwalun mundenol ay Apo Dios, ya inulgudna goh di aat den ung'ungngah nan tatagun mamannod hi pamaliwan Apo Dios ay didad Jerusalem.

Hay Numbangngadan da Jesus ad Nazareth

³⁹ Unat goh lempah da Joseph an inat an amin din intudun di Uldin Apu tu'uh atonda ya numbangngaddah nan babluydad Nazareth hinan Provinciadi Galilee.

⁴⁰ Ya immilog heden ung'ungnga, ya mabi'ah di odolna, ya manginnilan tagu, ya inyadaog Apo Dios Hiya.

Hay Nangah'upan nan O'ommod Jesus ay Hiyah nan Timplun Apo Dios‡

⁴¹ Atawotawon ya gun umuy nan o'ommod Jesus ad Jerusalem an mi'gotad hi Punnomnomandah nan Namaliwan din Anghel Apo Dios hinan Tatagu.

⁴² Ya hidin himpulu ta duway tawon Jesus ya immuyda goh ne'egtad ti hiyah ne ugalida.

⁴³ Ya unat goh nalpah di gotad ya immanamutdah abungda, mu nataynan han ungan hi Jesus hi ad Jerusalem, mu mid inilan nan o'ommodna

⁴⁴ ti hay ninomnomda ya mid mapto' ya nitnud hinan tatagun ni'yuy ay dida. At dimmaladalandan den ohay algaw ya unda ete'an manganap ay Hiyah nan tutulangda ya nan ni'yibbada.

⁴⁵ Mu adida pa'ah'up, at numbangngaddad Jerusalem ta anapondah di.

‡ **2:40** Mid mapto' ya na'at hidin 7 unu 8 A.D.

⁴⁶ Ya naluh di tuluy algaw ya inah'upanda Hiyah nan Timplun Apo Dios an ni'yibun hinan muntudtuduh nan Uldin di Hudyu ta ing'ingaona dida, ya binagabagana goh dida.

⁴⁷ Ya manoh'adan nangngol ay Hiya ti nangin- nila, at nuntobalna nan ibagadan Hiya.

⁴⁸ Ya unat goh tinnig nan o'ommodna ya manoh'ada, ya inalin inanan Hiyay, "La'ay, goh ta inatmuh ten da'mi? Ti nunheglay punnomno- manmin amam hi panganapanmin He"a!"

⁴⁹ Ya inalinay, "Goh ta ana'anapona? Undan agguyyu inilan wah tua' hinan Abung Ama?"

⁵⁰ Mu agguyyda inilay pohdon an alyon nen inalina.

⁵¹ Ya ni'banggad ay didad Nazareth, ya un'unnud ay dida. Ya agguyy inal'alliwan inanh den na'na'at.

⁵² Ya gun umilog hi Jesus, ya gun ma'udman di inilana, ya gun miyal'allay pamhod Apo Dios ya nan tatagun Hiya.

3

Hay Nuntudtuduwan John an Mumbonyag (Mat. 3:1-12; Mk. 1:1-8; 6:14-20; Jn. 1:15-28)

¹ Hidin miyapulu ta leman tawon* hi numpapto'an nan Alin hi Tiberius ad Rome ya heden tawon di nunggobelnadolan Pontius Pilate† hinan Provinciad Judea, ya hi Herod an

* **3:1** Unu hidin 26 A.D. Ta'on un hidin 14 A.D. di nangete'an Tiberius an nun'alid Rome (ti hay nun'alianah di ya hidin 14-37 A.D.) mu hidin 11 A.D. di nangete'anan numpapto' hinan numbino'ob'on an provincia, at $11 + 15 = 26$ A.D. † **3:1** Hay nunggobelnadolanad Judea ya hidin 26-36 A.D.

ma'alih Tetrarch‡ di numpapto' hinan Provinciadi Galilee. Ya nan aginan hi Philip an ma'alih Tetrarch§ goh di numpapto' hinan Provinciadi Iturea ya hinan Provinciadi Trachonitis, ya hi Lysanias* an ma'alih Tetrarch† di numpapto' hinan Provinciadi Abilene.

² Ya da Annas‡ ay Caiaphas§ di Nabagtun Padi eden gutud. Ya heden tawon ya wah nan mapulun an mid ah nunhituh John an imbaluy Zechariah, ya impa'innilan Apo Dios di Hapitnan hiya.

³ At immuyna lene'od an amin di abablubabluy an neheggon hinan Wangwang an Jordan. Ya nuntudtudun inalinay, "Pohdonyu ay an aliwan Apo Dios di baholyu ya hay mahapul ya muntutuyu ayu, ya adiyu ipidpidwan aton, at mabalin

‡ **3:1** Hay nun'alian Herod Antipas ya hidin 4 B.C. hi engganah din 39 A.D. (bahaom nan footnote di Mat. 14:1 ta innilaom di udumnah aatna). § **3:1** Hay nun'alian Herod Philip I ya hidin

4 B.C. hi engganah din 39 A.D. * **3:1** Agguy tu'u inilay aat ten tagu, mu na'ah'upan nan ngadanah nan numbino'ob'on an batu. † **3:1** Nan ma'alih *tetrarch* ya impapto'day godwan di

godwan (unu 1/4) di numpapto'an din Alin hi Herod an Nidugah an hiyay nun'alih din nitungawan Jesus. Ya gapu ta numbino'ob'on di tatagun mungngadan hi Herod an numpapto' hidi at niddum nan Tetrarch hinan ngadan nan udum ta madadawoh an ma'innilay aat nan Herod an hapitonda. ‡ **3:2** Hay nuntamuanah nan

tamun di Nabagtun Padi ya hidin 6-15 A.D., ya manu ay na'aan ti hi Gratus an ohan upihyal di iRome di nangaan ay hiya ta nan imbaluy nan hi Eleazar di nipallog ay hiyah din 15-18 A.D. Mu ta'on un na'aan hi Annas mu intuluy nan Hudyun nangipabagtun hiya damdama. § **3:2** Hay nuntamuanah nan tamun di Nabagtun

Padi ya hidin 18-36 A.D. (bahaom nan footnote di Mat. 26:3 ta innilaom di udumnah aatna).

an bonyaga' da'yu.”

⁴ Ya heden inat John di nangipa'annung hidin intudo' nan propetan hi Isaiah an inalinay,

“Waday mumbugaw an muntudtuduh nan mapulun an alyonay,

Ipaphodyuy owon Apu tu'u,

mu hay aatyuy mipaphod,

ya punlintigonyuy dalanona,

mu hay aatyuy malintig!

⁵ Tababonyun amin di nundi'ungana,

ya tu'lawanyun amin di buludna.

Ya andongonyu nan dalan an napiku,

ya pundodottalonyu nan dalan.

⁶ Ya an amin di tataguh tun luta

ya awniat tigonday pamaliw Apo Dios!”*

⁷ Ya do'ol di tatagun immuy ay John ta mumpabonyagda, mu inalinan diday, “Ay

paddungnay ha'u'u ayu ti hay ugaliyu ya nala'eng ayun mangat hi nappuhi! Anaad ta umali ayuh

tu? Undan alyonyuy un ayu mabonyagan at mabaliwan ayuh nan agadyuhan di bumungtan

Apo Dios?

⁸ Mu adi mabalin! Ti mahapul an atonyuy maphod ta hiyay pangimmatunan hi unyu din'ug

din ina'inatyun nappuhi! Alyonyu nin di mabaliwan ayu ti ditu'uy holag Abraham. Mu bo'on

heney abaliwan di tagu, at mahapul an adiyu ehdol hi un ditu'uy holag Abraham. Ti gulat ta

pohdon Apo Dios at hatun batu ya pumbalinona ta diday holag Abraham ta mihukat ay da'yu! At

hay mamaliw mah ay da'yu?

* **3:6** Isa. 40:3-5.

⁹ Ay ayiw ayun madedennan di wahay hinan puuna ta adida ay bumungah maphod at malngohda, ya mipa'wahdah nan apuy.”

¹⁰ Ya tembal din tatagun inaliday, “At hay atonmi mah?”

¹¹ Ya tembal John an inalinay, “Nan tagun duway lubungna ya impa'dawnay ohah nan mi'id lubungna, ya umat goh hinan waday onona an ipa'dawna goh.”

¹² Ya ni'yuy goh nan mun'amung hi buwit ta mi'bonyagda, ya inalidan hiyay, “Apu, hay atonmi mah?”

¹³ Ya inalanan diday, “Adiyu pun'udman nan buwit an hengelonyu ta ammuna nan mun'olog di alanyu.”

¹⁴ Ya inalin nan titindaluy, “Ya da'mi mah, hay atonmi kogoh?”

Ya inalanan diday, “Adiyu ta'ta'ton nan tatagu unu ilayahan didah nan aggyuda inat ta way atonyun mangngal hi pihhuda, ti un ayuat mundenol hinan mun'olog an idatdan hilduyu.”

¹⁵ Ya na"adngolon nan tataguy inalina, at hay ninomnomdan amin ya inaliday, “Mid mapto' ya hi John hi Kristu an nan Alin Pento' Apo Dios!”

¹⁶ Mu tembal John an inalanan diday, “Bo'ona! Ti hay pamonyag'u ya danum, mu waday umalin nabagbagtu ya un ha"in an paddungnay adia' umdah hambutna. Ya hay pamonyagnan da'yu ya nan Na'abuniyanan an Lennawa ya han ay apuy.

¹⁷ Ya paddungnay ino'odnanay pallungan hi panaapnah nan nabayun bogah ta nan bogah ya amungona ta iyalangna, ya ilubunay dugi ta adi mabmabba!”

18 Ya numbino'ob'on di inulgu'ulgudnah nan Maphod an Ulgud ta pangal'alu'nah nan tatagu.

19 Ya numbentanan Herod an ma'alih Tetrarch an mumpapto' hi Herodias an ahawan han agina ti penlohna, ya wada goh di udumnah inatnan nappuhi. At pinahal John nan inat Herod.

20 Mu inyal'allanan na'udman di baholna ti nan inatnan John ti impibaludna hiya.

Hay Nabonyagan Jesus†

(Mat. 3:13-17; Mk. 1:9-11; Jn. 1:29-34)

21 Unat goh nabonyaganda nan do'ol an tatagu ya ni'bonyag goh hi Jesus. Ya olog di punluwaluanan Apo Dios ya niluwat ad abuniyan,

22 ya nun'ohop nan Na'abuniyanan an Lennawan ay kalapati, ya numpattu' ay Hiya. Ya wada han himmapit ad abuniyan an inalinay, "He"ay Imbaluy'un pohpohdo', at pa'idyamlaol He"a."

Hay Napatadan nan Ommod Jesus an hi Mary‡

(Mat. 1:1-17)

23 Hi Jesus ya tulumpuluy tawon nin di nangete"aanan nuntudtudu. Ya hay inilan di tatagu ya Hiyay lala'in imbaluy Joseph an hina' Heli.

24 Hi Heli ya imbaluy Matthat an holag Levi, ya hi Levi ya imbaluy Melki an holag Jannai, ya hi Jannai ya imbaluy Joseph

25 an holag Mattathias,

† 3:20 Mid mapto' ya na'at hidin 26 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud hi Nundadaan Jesus. ‡ 3:22 Nan napatadan Joseph ya nitudo' hinan Mat. 1:1-17.

ya hi Mattathias ya imbaluy Amos an holag Nahum,
ya hi Nahum ya imbaluy Esli an holag Naggai.

²⁶ Ya hi Naggai ya imbaluy Maath an holag Mattathias,
ya hi Mattathias ya imbaluy Semein an holag Josek,
ya hi Josek ya imbaluy Joda
²⁷ an imbaluy Joanan,
ya hi Joanan ya imbaluy Rhesa an holag Zerubbabel,
ya hi Zerubbabel ya imbaluy Shealtiel an holag Neri.

²⁸ Ya hi Neri ya imbaluy Melki an holag Addi,
ya hi Addi ya imbaluy Cosam an holag Elmadam,
ya hi Elmadam ya imbaluy Er
²⁹ an holag Joshua,
ya hi Joshua ya imbaluy Eliezer an holag Jorim,
ya hi Jorim ya imbaluy Matthat an holag Levi.

³⁰ Ya hi Levi ya imbaluy Simeon an holag Judah,
ya hi Judah ya imbaluy Joseph an holag Jonam,
ya hi Jonam ya imbaluy Eliakim
³¹ an holag Melea,
ya hi Melea ya imbaluy Menna an holag Mattatha,

- ya hi Mattatha ya imbaluy Nathan[§] an holag David.
- ³² Ya hi David ya imbaluy Jesse an holag Obed,
ya hi Obed ya imbaluy Boaz an holag Salmon,
ya hi Salmon ya imbaluy Nahshon
³³ an holag Amminadab,
ya hi Amminadab ya imbaluy Ram an holag Hezron,
ya hi Hezron ya imbaluy Perez an holag Judah.
- ³⁴ Ya hi Judah ya imbaluy Jacob an holag Isaac,
ya hi Isaac ya imbaluy Abraham an holag Terah,
ya hi Terah ya imbaluy Nahor
³⁵ an holag Serug,
ya hi Serug ya imbaluy Reu an holag Peleg,
ya hi Peleg ya imbaluy Eber an holag Shelah.
- ³⁶ Ya hi Shelah ya imbaluy Cainan an holag Arphaxad,
ya hi Arphaxad ya imbaluy Shem an holag Noah,
ya hi Noah ya imbaluy Lamek

§ 3:31 Hi Mary an hi inan Jesus ya holag David an dimmalt nan imbaluynan hi *Nathan*, at nan dalan Jesus ya nalpuh nan dalan din Alin hi David. Mu nan ad holag ay Joseph ya oha goh an imbaluy David an hi *Solomon*, at waday biyang da Joseph ay Jesus an mun'alid Israel hi un agguy napogpog nan biyang nan Hudyun mun'alih di. Ya gapu ta na'idutan nan ohan holag Solomon an nan Alin hi Jehoiachin ta mid ah udumnah holagnan mun'ali ti ma'i'idutanda goh (Jer. 22:30) at mattig an adi mabalin ahan an mun'alih Jesus hinan tronon David ti ma'i'idutan goh Hiya ya nan dalana. Mu nala'eng hi Apo Dios, hiyaat un mahapul Jesus an velhen di hi inana ta nan *dalana* ya nalpun hiya, mu nan *biyangnan mun'ali* ya nalpun Joseph an hi amana.

- ³⁷ an holag Methuselah,
 ya hi Methuselah ya imbaluy Enock an holag
 Jared,
 ya hi Jared ya imbaluy Mahalaleel an holag
 Cainan.
- ³⁸ Ya hi Cainan ya imbaluy Enos an holag Seth,
 ya hi Seth ya imbaluy Adam,
 ya hi Adam di limmun Apo Dios.

4

*Hay Nanapngatapngan nan Diyablun Jesus** (Mat. 4:1-11; Mk. 1:12-13)

¹ Niy'o'odol nan Na'abuniyanan an Lennawan Jesus, at nakak hinan Wangwang an Jordan ti initnud nan Na'abuniyanan an Lennawa Hiya ta immuydah nan mapulun an mi'id taguh nunhitu.

² Ya napat di algaw hi nihinanah di, at hidiy nanapngatapngan nan diyablun Hiya. Ya agguy nangnangngan ede han napat di algaw, at hiyaat un nunheglay hinaangna.

³ Ya inalin nan diyablun Hiyay, “Un ay He"ay Imbaluy Apo Dios ya alyom ay danen batu ta mumbalindah tinapay!”

⁴ Mu agguy inunud Jesus henen inalina, ya tembalnan inalina, “Hay impitudo' Apo Dios ya inalina,

Bo'on hay ma'an ya anggay di aptan hi itaguan di tagu.”†

⁵ Ya initnud nan diyablu Hiya ta nunti'iddah buludna, ya intadunan de, ya impa'amangnan

* **4:** Mid mapto' ya na'at hidin 26 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundadaan Jesus. † **4:4** Deut. 8:3.

amin di numbino'ob'on hi pumpapto'an hinan luta,

⁶ ya inalinay, “An amin hanan pumpapto'an an ma'amnawan ya idat'un He"a ta mipabagbagtu'a ti nidat ay ha"in, at okoda' hi pangidata'.

⁷ Mu mahapul an dayawona' ay He"ah mahhun ya un'a mumpapto' an amin ay dane.”

⁸ Ya tembal Jesus an inalinay, “Adi' unudon henen inalim ti hay impitudo' Apo Dios ya inalinay,

Hay mahapul ya Ha"in an Apuyun hi Apo Dios di dayawonyu ya anggay,

ya Ha"in ya anggay di itamuanyu.‡

Hiyah ne inalin Apo Dios, at Hiyay dayawo' ya anggay.”

⁹ Ya inyuy nan diyablun Jesus ad Jerusalem, ya impattu'nah nan na'abbagbagtun tulid nan Timplun Apo Dios,§ ya inalinay, “Un ay He"ay Imbaluy Apo Dios ya iyugpahmu at mi'id ma'at ay He"a.

¹⁰ Ti inalin di impitudo' Apo Dios di,

Mandalon Apo Dios nan a'anghelna ta diday manalimun ay He"a,

at halimunan da'a.*

¹¹ Ya inalin goh Apo Dios di,

Ha'yuyuon da'a ta adi'a mihuplit

hinan batu an ta"on di hu'im.”†

¹² Ya tembal Jesus an inalinay, “Adi' unudon nan inalim ti paddungnay un'u tapngan hi Apo Dios! Ti hay impitudo'na ya inalinay,

‡ 4:8 Deut. 6:13. § 4:9 Hay inata'nangna an nipalpuh nan Hadog an Kidron hi ampana ya 100 an umpi. * 4:10 Psa. 91:11. † 4:11 Psa. 91:12.

Adiyu tapngan hi Apuyun hi Apo Dios.”‡

13 Ya unat goh lempah nan diyablun nuntudul ay Jesus ya nakak ta nangamung goh di hay way pangatanah awni.

Hay Nangete'an Jesus an Nuntudtuduh nan Abablubabluy

(Mat. 4:12-17; Mk. 1:14-15)

14 Numbanggad hi Jesus hinan Provinciadi Galilee, ya do'ol di inabalinanan numbino'ob'on an ma'at ti wan Hiya nan Na'abuniyanan an Lennawa. Ya inulgu'ulgudda Hiya hi an amin hinan abablubabluy.

15 Ya nuntudtuduh nan himba'an di Hudyu, ya an amin di tatagun nangngol ay Hiya ya inulgud-day anabagtuna.

Hay Aggy Namhodan nan Tatagud Nazareth ay Jesus ya nan Intudtuduna§

16 Immuy hi Jesus ad Nazareth an immel'elgana, ya din ngilin an Habadu ya immuy hinan himba'an di Hudyu ti hiyah ne ugalina. Ya timma'dog an mumbaha,

17 ya indat di oha han nali'up an pepel an nitud'an di Hapit Apo Dios an intudo' din propetan hi Isaiah. Ya bene'lagna, ya inah'upanay pohdonah bahaon an alyonay,

18 “Wan Ha'in nan Lennawan Apu tu'u.

Ya pinilia' ta umuy'u ul'ulgudon nan Maphod an Ulgud hinan nun'awotwot an tagu

‡ 4:12 Deut. 6:16. § 4:15 Mid mapto' ya na'at hidin 27 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundadaan Jesus.

ta ibaag'un mabaliwan nan tatagun do'ol
di ligatda.

Ya mittig di matan di nabulaw,
ya mabaliwan nan maligatan,

19 ya ibaag'uy gutud di pamaliwan Apu tu'uh nan
taguna!”*

20 Ya lini'upna din pepel, ya imbanggadnah
nan muntamun den himba'an di Hudyu, ya inum-
bun an nuntudtudu.† Ya toto'lon nan tatagu Hiya.

21 Ya inalinan diday, “Te an ad ugwan di
nipa'annungan nan nitudo' an dengngolyu!”

22 Ya hinahapitday amaphodana, ya
manoh'adah nan maphod an hinapitna. Mu
inaliday, “Undan bo'on Hiyay imbaluy Joseph?”

23 Ya inalina Jesus ay diday, “Inila' an aly-
onyuan Ha'in hete han ab'abig an alyonay, Duk-
tul, impa'adaogmuy udumna, at mahapul di
ipa'adaogmu goh di odolmu! Ya hay itudun ten
abig ay da'yuh tu nin ya hay dengngolyun inat'ud
Capernaum ya pohdonyu goh an ato' ay da'yuh
tu.”

24 Ya inalina goh di, “Immannung hete han alyo'
ti nan propeta ya adi abuluton nan ni'babluyana.

25 Ya donglonyuh ten alyo' ti immannung an
hidin atagun Elijah ya tuluy tawon ya han godway
agguyana immudanan, at waday ongol an batel
hinan abablubabluy.

26 Ya ta'on un do'ol di ligat di binabain
umu'utun an ni'babluyan Elijah mu agguy nah-
nag ay dida ti ad Zarephath hidid Sidon di nahna-

* 4:19 Isa. 61:1-2. † 4:20 Hay ugalin di Hudyuh unda
muntudtudu ya umbunda, hiyaat un inat Jesus goh.

ganah nan ohan umu'utun ya anggay.‡ Ya umat goh hinay na'at ay Ha"iin.

27 Do'ol goh di napalla' ad Israel hidin atagun nan propetan hi Elisha, mu agguyna dida impa'adaog an anggay hi Naaman an iSyria.”§

28 Ya unat goh dengngoldah ne ya ma'abbungotdan amin din wah nan himba'an ti iniladan diday ipa"elana.

29 Ya natana'dogda, ya enekakda Hiyah nan babluyda ta inyuydah nan buludnah nan bagtun di nunhituwanda ta ogohonda Hiyah nan way daplak.

30 Mu agguйда inamtan, ya ene'wanah nan gagwan nan tatagu, ya tinaynana dida.

Hay Nunla'ahan Jesus hinan Nappuhin Lennawa
(Mk. 1:21-28)

31 Nakak hi Jesus hidi, ya nundadyun immuy ad Capernaum an ohan babluy hinan Provinciad Galilee, ya nuntudtuduh din ngilin an Habadu.

32 Ya manoh'adah din panudtuduna ti hay panggolanda ya nabagtuy haadnan muntudu.

33 Ya wah di han lala'ih nan himba'an di Hudyun nahehe'pan hi nappuhin lennawa, ya enlotnan bimmugaw an inalinay,

34 “Hay atom ay da'mi, Jesus an iNazareth? Dan immali'an mi'pattoy ay da'mi? Inila' He" a ti He"ay na'ahhamad di ugalinan hennag Apo Dios!”

35 Ya inhingal Jesus an inalinay, “Dindinong'a, ya nala'ah'a!” Ya tinu" in han nappuhin lennawa

‡ 4:26 I Ki. 17:1-15. Henen umu'utun ya Hentil. § 4:27 II Ki. 5:1-14. Hiya goh ya Hentil.

hiyah nan inayungan di tatagu, ya nala'ah, mu mi'id ah nadinul ay hiya.

³⁶ Ya manoh'ada, ya nunhahapitdan inaliday, “Goh udot ta umat hinay hapitna? Ti hay aat nen inatna ya paddungnay nabagtuy haadna, ya do'ol di abalinana ti ta'on un nan nappuhin lennawa ya mandalona ay ya mala'ahda.”

³⁷ Ya heden na'na'at ya nunnaud an niwa'at, ya ulgu'ulgudonda Hiyah nan abablubabluy.

*Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Do'ol an Tatagu**

(Mat. 8:14-17; Mk. 1:29-34)

³⁸ Pimmitaw hi Jesus hinan himba'an di Hudyu, ya immuy hi abung da Simon Peter. Ya wah dih inan ahawan Simon† an lumahuy odolna, at inalidan Jesus ta badangana.

³⁹ Ya immuy hinan way nolo'ana, ya inhingalna nan lewohona. At immadaog, ya nabanangon, ya immuyna induulan nan wah nan abung.

⁴⁰ Ya unat goh napuyaw‡ ya nun'iyalin nan tataguy i'ibbadah way dogohnan numbino'ob'on, ya hen'ahen'anay uludan amin, at immadaog di lewohonda.

⁴¹ Ya do'olday nahe'pan, ya nunla'ahna din nun'appuhin lennawan dida. Ya otopog di

* **4:37** Mid mapto' ya na'at hidin 27 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus. † **4:38** Mattig an waday ahawan Peter an ta'on un alyon nan udum an lelehyon di mi'id. ‡ **4:40** Hinan ngilin an Habadu ya un 1.2 an kilomitluy mabalin hi pundaldallanan nan Hudyu ti gulat ta hulukanda at paniawon nan Pharisees. At hiyaat un nunhood nan tataguh engganay napuyaw ti mete'ah Dumingguh alas sais eden nahdom, ya liblihan mundaldallanan hi adagwi.

ala'ahanda ya bimmugawdan inaliday, “He"ay Imbaluy Apo Dios!” Mu inhingal Jesus ta adina pahapiton dida ti iniladan Hiyah Kristu an nan Alin Pento' Apo Dios, ya agguyna penhod hi un diday mangibaag.

Hay Nuntutuduwan Jesus hinan Provinciad Judea§

(Mat. 4:23-25; Mk. 1:35-39)

⁴² Wan mawa'ah ya nakak hi Jesus, ya immuy bimmataan hinan mi'id tagu. Mu inana'anap nan tatagu Hiya. Ya unat goh inah'upanda ya inaliday, “Adi da'mi taynan!”

⁴³ Mu inalinan diday, “Ta"on unna' umuy hinan udumnan babluy an mun'ul'ulgud hinan Maphod an Ulgud an mangipa'innilah aat di Pumpapto'an Apo Dios ti hiyaat unna' hennag.”

⁴⁴ Ya nuntutuduh nan himba'an di Hudyuh nan Provinciad Judea.

5

*Hay Nahhun hi Inayagan Jesus hi Intutuduwana**

(Mat. 4:18-22; Mk. 1:16-20)

§ 4:41 Mid mapto' ya na'at hidin 27 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus. * 5: Mid mapto' ya na'at hidin 27 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus.

¹ Wada han ohan algaw ya timma'dog hi Jesus hinan pingit di Lobong an Galilee,[†] ya do'olday tatagun mangalulung ay Hiya ta donglonday Hapit Apo Dios.

² Ya tinnigna han duwan bangkan wah nan pingitna, ya mi'id nan manidu' an tinaynandan immuyda inwahwah din hidu'da.

³ Ya nunlugan hi Jesus hinan ohan bangkan bagin Simon, ya inalinan Simon ta mahligdah itang. Ya unat goh nahligda ya inumbun, ya nuntudtudu goh hinan tatagu.

⁴ Ya unat goh nalpah an nuntudtudu ya inalinan Simon di, “Umuy tu'uh dih nan maluhung an danum ta uy'uyonyuy hidu'yu ta manidu' ayu.”

⁵ Ya tembal Simon an inalinalay, “Apu, inlablabimin himmiduhidu', mu mi'id ah hinidu'mi! Mu gapu ta He"ay nangali at ipadahmi goh.”

⁶ At inatda, ya unat goh inuy'uyda din hidu' ya do'ol di na'nah ekan, ya hi'itangan mapa"i nan hidu'da!

⁷ Ya winagiyanday i'ibbada ta umuyda bumadang. At immuyda, ya pinnuda din duwan bangka, ya hi'itangan an munlonongda.

⁸ Ya unat goh tinnig Simon Peter heden na'at ya nunhippih inayungan Jesus, ya inalinalay, “Apu, taynana' ti nabahobaholana', at bumaina'!”

[†] **5:1** Wada goh di uduman ngadan ten lobong ti nan *Lobong an Gennesaret* di oha (Lk. 5:1) ya *Lobong an Tiberius* di oha (Jn. 6:1) ti ad Gennesaret ya ad Tiberius di duwan babluy an wah pingit ten lobong. Ya ta'on un alyon nan ad hapit hi English hi un hiyay *Baybay an Galilee* mu adi makulug an baybay ti un lobong ti nan baybay ya ambilog ya mumpait di danum hidi.

⁹ Ya manoh'ada ti do'ol di ekan hi na'na,

¹⁰ ya manoh'a goh da Jacob‡ ay John an im-babaluy Zebedee an diday ibban Simon hinan tamuna.

Ya inalin Jesus ay Simon di, “Adi'a tuma'ot ti mete"ad ugwan ya umat hi nangamunganyuh nan ekan di pangamunganyuh nan tagu ta Ha" in kulugonda.”

¹¹ Ya impapingitday bangkada, ya tinaynandan amin ta nitruddan Jesus.

*Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Napalla'S
(Mat. 8:1-4; Mk. 1:40-45)*

¹² Wa han ohan algaw ya wadah Jesus hinan ohan babluy. Ya dinamuna han nalipuh di odolnah palla'. Ya unat goh tinnignah Jesus ya nunhippin nunluppulup hi inayungan Jesus, ya inal'alu'nan inalinay, “Apu, pohdom ay ni' ya ipa'adaogmu tun lewoho!”

¹³ At dinapan Jesus, ya inalinay, “Oo, pohdo', at umadaog'a!” At himbumagga ya immadaog din lewohona.

¹⁴ Ya immandal Jesus ay hiyan inalinay, “Adim ibaag heten na'at ay he"ah nan udumnan tagu, mu eka ipattig di odolmuh nan padi, ya empe'nongmuy mabalin hi me'nong ay Apo Dios ti hiyah ne intudun Moses hi aton tu'u ta

‡ **5:10** Ta"on un hay ngadan an *Jacob* di nitudo' hinan hapit di iGreece hitu mu nibahhaw nan do'ol an translation di English ti intudo'day *James*. Bahaom nan introduction di Liblu an Jacob ta inilaom di gapuna. **S 5:11** Nan dogoh an palla' hinan hapit di iGreece ya hiyah ne nan malgom an dogoh di up'up an bo'on palla' ya anggay.

hiyay panginnilaan di tatagu an immadaog nan lewohom.”*

¹⁵ Mu gun umal'allan niwa'at di pangul'ulgudandan Hiya, at hiyaat unda do'odo'ol di tataguh na'amung ta donglonday hapitna, ya nun'iyadaognay lewohonda.

¹⁶ Ya hin'umu'uddum ya immuy hinan mapulun an mi'id ah nunhituh tagu ta munluwalun Apo Dios.

*Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Napiklud
(Mat. 9:1-8; Mk. 2:1-12)*

¹⁷ Wa han ohan algaw goh ya nuntudtuduh Jesus. Ya wah di an ni'yib'ibun nan Pharisees ya nan muntudtuduh nan Uldin di Hudyun an lini'ubda Hiya. Dida ya nalpudah nan abablubabluy hinan Provinciad Galilee, ya hinan Provinciad Judea, ya ad Jerusalem an kapitulyuda. Ya niyo'odol nan abalanan Apo Dios ay Jesus, at hiyaat un waday abalananan mumpangipa'adaog hinan way lewohona.

¹⁸ Ya immuy ay Hiya nan linala'in nangidayun hinan nadahay. Ya impadahdan ihigup ta iyuydah inayungan Jesus.

¹⁹ Mu mi'id inatdan nangihigup ti do'olday tatagu. At immuydah nan atap, ya yinahyahanda, ya inuy'uyda nan nidayun hi inayungan Jesus.

²⁰ Ya unat goh inilan Jesus an nidugah di pangulugda ya inalinay, “Agi', na'aliwan di baholmu.”

²¹ Ya nan muntudtuduh nan Uldin ya nan Pharisees an wah di ya inalidah nomnomday, “Goh heten tagun hapitonay na” appuhi an adina

* **5:14** Lev. 14:1-32.

e'gonan hi Apo Dios ti hi Apo Dios ya anggay di mangaliw hi bahol ta adi ma'u'unnung!”

22 Ya inilan Jesus henen ninomnomda, at inalinnan diday, “Goh ta umat hinay nomnomonyu?”

23 Mid olog di tagun mangaliw hi bahol, ya mid ologda goh an mangipa'adaog hi dogoh ten nadahay.

24 Mu Ha" in an Imbaluy di Tagu ya ipa'adaog'uy dogohna ta panginnilaanyuh anabagtun di haad'uh tun lutan mangaliw hi bahol.” Ya inalinah din lala'in nadahay di, “Tuma'dog'a, ya impi'ugmu nan dayunmu ta umanamut'ah abungyu.”

25 At natana'dog an panigtiganda, ya ay mangngalah din dayuna, ya immanamut, ya hinapitnay anabagtun Apo Dios.

26 Ya manoh'adan amin, at hinapitday anabagtun Apo Dios, ya pa'e'gonanda Hiyan inaiday, “Heten algaw ya tinnig tu'u han nob'on an umipanoh'a!”

Hay Nangayagan Jesus ay Levi†

(Mat. 9:9-13; Mk. 2:13-17)

27 La'tot ya pimmitaw da Jesus, ya tinnigna han mun'am'amung hi buwit an hi Levi‡ di ngadana an inumbun hinan upihhinana. Ya inalinan hiyay, “Mitnud'an Ha" in.”

28 At timma'dog, ya tinaynanan amin, ya nitnud.

† 5:26 Mid mapto' ya na'at hidin 27 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus. ‡ 5:27 Hi Matthew di oha goh an ngadana (Mat. 9:9).

29 Ya nundadaan hi Levi hi ongol an gotad hinan abungna, at immuy hi Jesus an ne'egtad, ya ne'egtad goh nan do'ol an mun'amung hi buwit ya nan udumna goh.

30 Ya wah di goh nan Pharisees ya nan ni'yibbadan muntudtuduh nan Uldin, ya inamuyunday intudtuduhan Jesus an inalandan diday, “Anaad ta me”an ayuh nan mun'amung hi buwit ya nan udumna goh an nabaholan an tagu?”

31 Ya tembal Jesus an inalinan diday, “Nan mi'id dogohna ya adina mahapul di duktul ti nan way dogohnay manapul.

32 Ya umat ay Ha”in ti immalia' ta al'alu'o' nan nabaholan ta hukatanday nomnomda, ya bo'on nan nahamad di ugaliday dimmalat hi immalia'!”

Hay Nangitudtuduhan Jesus hi Aat di Punlangduan

(Mat. 9:14-17; Mk. 2:18-22)

33 Inalin di udumnah nan tatagun Jesus di, “Nan intudtuduhan John an Mumbonyag ya unudunday Uldin tu'u ti hin'umu'udduman adida munlangdu ta unda munluwalun Apo Dios, ya at hina goh hinan Pharisees. Mu nan intudtuduwam ya anaad ta adida unudon di ugali tu'u ti mangamanganda?”

34 Ya inalin Jesus ay diday, “Gulat ta waday mungkasal ya undan adi mangan nan na'amung an inayagan nan malhin an lala'i? Immannung an mangamanganda.

35 Mu udum hi algaw ya heden lala'in nalhin ya mipabataan ay dida, at hin'uma”algawan

munlangduda ta hiyay panginnilaan hi unda munlungdaya.”

³⁶ Ya inulgudna goh han nipa"el an inalinay, “Gulat ta nan pa"amman lubung ya adiyu pa"ion di itang ta el'obyuh nan dadan an lubung. Ti atonyu ay ya ma'adyuan nan pa"amman lubung. Ti nan nel'ob ya aggyu nipaddung hinan nel'obanan dadan.

³⁷ Adiyu goh elhag nan tanaw hinan dadan an tibung an lalat. Ti atonyu ay ya bughion nan tanaw nan dadan an tibung, at mitapal, ya mapa"i nan tibung

³⁸ ti melhag nan tanaw hinan pa'idyamman tibung an lalat.

³⁹ Ya gulat ta inumonyu han na"apgot an bayah at adiyu pohdon di pa"alhag ti alyonyuy mapolhat heten na"apgot.”

6

Hay Aat di Ngilin an Habadu (Mat. 12:1-8; Mk. 2:23-28)

¹ Naluh da Jesus an munle'le'od hinan apayapayaw, ya henen algaw ya Habadu an ngilin di Hudyu. Ya nangultudda nan intudtuduwan Jesus, ya linu"ibanda, ya inanda.

² Ya inalin di udumnah nan Pharisees di, “Anaad ta atonyuh na? An un paniaw ay ditu'u ti ngilin an Habadu!”

³ Ya tembal Jesus, ya inalinay, “Undan aggyuyu binaha din inat Apu tu'un hi David hidin penghana? Ti umat goh hinay inatna ti nunhinaang, ya umat goh hinan ni'yibbana.

⁴ At himmigup hinan Tuldán Abung Apo Dios, ya nan tinapay an ne'nong ay Apo Dios ya paniaw hi onon hi un bo'on ditu'uy papadi. Mu innalna damdama, ya inana, ya ne'onona nan ni'yibbana.* Mu agguyyu pinahiw henen inatda, at anaad ta pahiwon da'mi?"

⁵ Ya inalina goh ay diday, "Ha'in an Imbaluy di Tagu ya ta'on un hay Habadu ya Ha'in ad potó' hi mangalih nan ma'at."

Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Na'akke' di Ngamayna

(Mat. 12:9-14; Mk. 3:1-6)

⁶ Wada goh han ohan ngilin an Habadu ya himmigup hi Jesus hinan himba'an an ahayupan di Hudyu ta muntudu. Ya wah di goh han tagun na'akke' han agwan an ngamayna.

⁷ Ya teten'ol din udumnah nan muntudtuduh nan Uldin ya nan Pharisees hi unna iyadaog hinan ngilin an Habadu ta hiyay pangidalatandah pangidiklamuandan Hiya.†

⁸ Mu i'innilana den ninomnomda, at inalina nan na'akke' di ngamayna, "Umali'a ta tuma'dog'ah tu." Ya timma'dog, ya immuy ay Hiya.

⁹ Ya inalina Jesus ay diday, "Wa han alyo' ay da'yu ta tobolonyu. Hay inilayuh abulutón di Uldin tu'uh aton hinan ngilin an Habadu—hay maphod

* **6:4** I Sam. 21:1-6. Un ohah David hidin nangngalanah nan tinapay, at mid mapto' ya inta'ina ta unna idat ay dida. † **6:7** Bahaom nan footnote di Mat. 12:10 ta innilaom di ugaldan Hudyuh un way mundogoh hi Habadu.

di aton, unu hay nappuhi? Hay pamaliwan hi tagu, unu hay pamatayan?”

¹⁰ Ya intigaw Jesus an amin hinan tatagu, ya inalinan hiyay, “Uyadom nan ngamaymu.” At inuyadna, ya pinumhod.

¹¹ At ma'abbungotda din mangabohol ay Jesus, at nunhahapitdah atondan Hiya.

*Hay Namto'an Jesus hinan Himpulu ta han Duwan Intudtuduwanan Ma'alih A'apostoles‡
(Mat. 10:1-4; Mk. 3:13-19)*

¹² Heden na'atana ya wada han ohan algaw ya immuy hi Jesus hinan duntug an munluwalun Apo Dios, at inlablabinan nunluwalu.

¹³ Ya unat goh nawa'ah ya inayagana din intudtuduwana, ya pento'nay himpulu ta han duwa ta diday nginadnanah a'apostolesna. §

¹⁴ Ya hiyatuy ngadanda: hi Simon (an nginadnana ta hi Peter), ya hi Andrew (an pogtangna), ya hi Jacob,* ya hi John, ya hi Philip, ya hi Bartholomew,†

¹⁵ ya hi Matthew,‡ ya hi Thomas, ya hi Jacob § (an hina' Alphaeus), ya hi Simon (an niddum hinan nalammung an ma'alih Zealot),

‡ **6:11** Mid mapto' ya na'at hidin 28 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus. § **6:13** Hay pohdonan ibaga ya *nan nahnag*. * **6:14** Bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat ten ngadan. † **6:14** Unu hi Nathanael (Jn. 1:45). ‡ **6:15** Unu hi Levi. § **6:15** Bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat ten ngadan.

16 ya hi Judas* (an hina' Jacob†), ya hi Judas Iscariot (an mangitudun Jesus hi udum di algaw ta dapoponda).

Hay Mensahen Intudun Jesus hinan Nundodottal‡§

(Mat. 12:15-21; Mk. 3:7-12)

17 Ni'dadyuh Jesus hinan intudtuduwana, ya timma'dog hinan way nundodottal. Ya wah dida nan do'ol an intudtuduwana ya nan do'ol goh an udumnan tatagun nalpuh nan Provinciad Judea, ya ad Jerusalem an kapitulyuda, ya hinan duwan babluy an neheggon hinan Baybay an Mediteranean an ad Tyre ya ad Sidon. Ya immuydah di ta donglonday ulgudona, ya ta iyadaognay lewohonda.

18 Ya wada goh di udumnan immuy an waday nihu'lung hi nun'appuhin lennawa, ya nunla'ahna dida.

19 Ya way ohah din tatagu ya impadahdan di-napa Hiya ti paddungnay bimmuhu' nan badang hinan odolnah mangiyadaog ay dida.

Hay Ipadenolan di Udumna ya Ahmo'an di Udumnah Pidwa

(Mat. 5:3-12)

20 Nunligguh hi Jesus hinan intudtuduwana, ya inalinay,

* **6:16** Unu hi Thaddaeus (Mat. 10:3; Mk. 3:18). † **6:16** Bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat ten ngadan. ‡ **6:16** Mid mapto' ya na'at hidin 28 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus. § **6:16** Ta"on un way nipaddungan ten mensaheh nan oha goh an mensahen intudun Jesus hinan bulud di ohan duntug (Mat. 5:1-7:29) mu hiyah ne oha goh an mensahe damdama.

“Mawagahan ayun nawotwot
ti middum ayuh nan Pumpapto'an Apo Dios!

21 Mawagahan ayun munhinaang ad ugwan
ti awniat waday mun'olog hi ononyu!

Mawagahan ayun kumiyol ad ugwan
ti awniat umanla ayu!

22 Ya mawagahan ayuh awnih un da'yu abohlan
hinan tatagu,

ya lahhinon da'yu,

ya hiwihiwitan da'yu,

ya pahiwon da'yu

ti nan pangunudanyun Ha" in an Imbaluy di
Tagu.

23 Ti heden algaw ya mun'am'amlong ayun
ay ayu ung'ungungnan yumagtutu ayuh
pun'am'amlonganyu ti do'ol di lagbuyuh
matalepon ad abuniyan! Ya umat ayuh din
propetah din penghana ti henen aton di tatagun
da'yun nappuhi ya at hina goh di inat di
ap'apudah din propeta.

24 Mu mahmo' ayun adangyan

ti ad ugwan di pun'am'amlonganyu ya
anggay!

25 Ya mahmo' ayun do'ol di tanudna

ti awniat munhinaang ayu.

Ya mahmo' ayun umanlad ugwan

ti awniat munlungdaya ayu ya kumiyol
ayu.

26 Ya mahmo' ayun ulgu'ulgudon nan nappuhiy
ugalidan taguy amaphodanyu

ti nan ad holag hinan mun'ulgud ya
umat hina goh di inulguddah aat di

agguy immannung an propetah din penghana.”

Hay Pamhodan hinan Buhul

(Mat. 5:38-48; 7:12)

²⁷ Ya inalin Jesus goh di, “Hiyah te itugun'un da'yun mangngol: maphod hi unyu pohpohdon nan mamuhul ay da'yu, ya atonyuy maphod hinan mamohol ay da'yu.

²⁸ Ya iyadaogyu nan mangidut ay da'yu, ya iluwaluanyu goh nan mangi'ingol ay da'yu.

²⁹ Ya gulat ta waday manapa' hi apengyu ya adiyu iballoh, at ta'on hi unda itapa' hi pangngelna. Ya gulat goh ta polhon nan taguy jacketyu ya inudmanyu goh hi oha.

³⁰ At an amin di mun'adaw ya maphod hi unyu idatan. Ya nan nangngal hi gina'uyu ya adiyu banggadon.

³¹ Ya hay pohdonyuh aton di tatagun da'yu ya hiya goh di atonyun dida.

³² Hay aton di nabaholan ya hay mamhod ay diday pohdonda ya anggay. Ya unudonyu ay hene ta nan mamhod ay da'yuy pohdonyu goh ya anggay ya mi'id idat Apo Dios hi lagbuyun ne.

³³ Ya gulat ta hay mangat hi maphod ay da'yuy pangatanyu goh ya anggay hi maphod ya mi'id idat Apo Dios hi lagbuyun ne, ti ta'on un nan nabaholan ya atonda goh.

³⁴ Ya gulat ta ipa'utanganyu ya anggay nan inilayun mamallog hinan ipa'utangyu ya mi'id lagbuyun ned abuniyan, ti ta'on un nan nabaholan ya pa'utanganda nan i'ibbadan nabaholan an waday pamallogda.

35 Mu da'yu ya maphod hi unyu pohdon nan buhulyu, ya atonyuy maphod ay dida. Ya pa'utanganyu dida an adiyu namnamaon an ibanggadda. Atonyu ay hana at nidugah di lagbuyud abuniyan, ya da'yuy imbaluy Apo Dios an na'abbagbagtu ti ta'on un nan adi munyaman ya nan adi mangngol ya maphod di aton Apo Dios ay dida damdama.

36 Maphod hi un ayu ma'aggohgoh ti ma'aggohgoh hi Amayun hi Apo Dios ay da'yu.”

*Hay Adi Pangipanuhan hi Aton di Ibba
(Mat. 7:1-6)*

37 Ya inalin Jesus di, “Adiyu ipanuh di aton di ibbayu ta adi goh ipanuh Apo Dios di atonyuh awni. Ya aliwanyuy bahol di ibbayu, at ma'aliwan goh di baholyu.

38 Ya adiyu ukuhan an bumadang hi ibbayun taguh un way mahapulda, ti hi Apo Dios ya mi'id ukhnan bumadang ay da'yu ti do'ol di ibadanga. Ya do'ol ay di idatyu ya do'ol goh di midat ay da'yu. Wa ay ta itang di idatyu ya itang goh di midat ay da'yu.”

39 Ya inulgud goh Jesus nan waday ibalinana an inalinay, “Adi mabalin hi un itudun nan nabulaw di owon nan nabulaw goh ti magahdan duwah nan pingit di kulha.

40 Adi do'do'ol di inilan nan mitudtuduwan ya un nan muntudtudu. Mu unat goh malpah an mituduwan ya mipaddung mahkay di inilana nan muntudtudu.

⁴¹ Alyo' goh heten nipa"el: Goh ta tigonyuy butah matan di ibayu, ya adiyu nomnomon di ongol an tablah matayu?

⁴² Adi maphod hi unyu alyon hinan ibayuy, Agi', ma'a ta ano' han butah matam! Mid ologyu ti wada goh di immuy hi ongol an tablah matayu, at mi'id tigonyu! Munlayah ayu! Hay mahhun ya anonyu nan ongol an tablah matayu, at mapatal hi panniganyuh nan itang an butah matan di ibayu.”

*Hay Nitudtuduwan di Maphod ya Nappuhin
Bungan di Ayiw*

(Mat. 7:15-20)

⁴³ Ya inalin Jesus di, “Gulat ta munlutbu han ayiw ya bumunga at maphod. Mu gulat ta munhaguti han ayiw at adi maphod.

⁴⁴ Nan bungan di ayiw di panginnilaan hi un munhaguti nan ayiw unu munlutbu. Bo'on hay pagal di pangngalanyuh nan bungan di atummol, ya bo'on hay beeng di pangngalanyuh bungan di greyp.

⁴⁵ At nan tagun maphod di nomnomna ya maphod goh di atona, ya nan tagun nappuhiy nomnomna ya nappuhi goh di atona. Ti hay aat nan wah nomnom di tagu ya hiyah ne goh di aat di hapitona.”

Hay Aat nan Duwan Nun'ammah Abungda

(Mat. 7:24-27)

⁴⁶ Ya inalina goh di, “Anaad ta lupitonyuy, Apu, hi un ayu mi'hapit ay Ha"iin, mu adiyu unudon di alyo'?

⁴⁷ At an amin nan tatagun mangngol ya man-
gunud hinan hapito'

⁴⁸ ya nipaddung hinan tagun nun'ammah
abungna an numbo"ah maluhung ta nan gun-
git di nangipabunanah nan tu'ud. Ti unat goh
dimmolodoloh ta nundatong ya hene'nobna nan
abung, mu agguy natu"i ti nihamad.

⁴⁹ Mu nan mangngol hinan hapito' ta adina un-
udon ya nipaddung hiyah nan tagun nun'ammah
abungna an unna impabun di tu'udnah nan lutan
agguy na inhamad. Ti unat goh dimmolodoloh ta
nundatong ya natu"i, ya nun'apa"i."

7

Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Himbut di Ap'apun di Tindalu (Mat. 8:5-13)

¹ Dengngol din tatagun amin di inulgud Jesus.
Ya unat goh nalpah ya immuy ad Capernaum.

² Ya wah di han ap'apun di tindalun iRome,*
ya waday himbutnan pohpohdona, mu nundogoh
an magadyuh matoy.

³ Ya unat goh dengngolnan nidatong hi Jesus ya
hennagnay udumnah nan ap'apun di Hudyu ta
umuyda ayagan Hiya ta iyadaognay lewohon han
himbutna.

⁴ At unat goh nidatongdan Jesus ya inal'alu'dan
inaliday, "Atom ni' nan pohdon den tindalu ta
waday lagbun nan maphod an ina'inatna

* **7:2** Impapto'nay 100 an tindalu.

⁵ ti hiya ya ta'on un Hentil mu pohdon ditu'u, ya impiyammanay himba'an an a'amunganmin mundayaw.”

⁶ At ni'yuy hi Jesus ay dida.

Ya unat goh magadyuhdah nan abung ya hennag han ap'apun di tindaluy i'ibbana ta inalidan Jesus di, “Apu, ta'on un'a adi umatam hi abungmi ti na'ampaa', ya nabagtu'a, at bumaina' hi un'a humigup hi nunhituwa'.

⁷ Hiyaat unna' agguy immalin nanamun He"a. At unmu hapiton ya ammunah nan wadam at umadaog han himbut'u.

⁸ Ti ha"in atog ya waday apu' hi puntamua', ya unudo' di alyona. Mu ta'on un umat hina ya wada goh di puntamuo' an tindalu, at wa ay ta alyo' hinan ohay, Umuy'a! at umuy, ya gulat goh ta alyo' hinan ohay, Umali'a! at umali. Ya alyo' ay goh hinan himbut'uy, Atom hene! at atona. At iyal'allanan He"a an unmu hapiton at umadaog.”

⁹ Ya unat goh dengngol Jesus hene han nangalina ya manoh'a, at nunligguh hinan do'ol an tatagun nitnud ay Hiya, ya inaliday, “Donglonyuh te ti ta'on hi un nan i'Israel an Hudyu ya mi'id dengdengngol'uh umat eten nidugah di pangu-lugna!”

¹⁰ Ya unat goh numbangngad din nahnag hi abungda ya inatamanda din himbut an im-madaog di dogohna.

Hay Nanaguan Jesus hinan Imbaluy han Nabalun Babai

11 Ya palpaliwan ya immuy hi Jesus hinan babluy an ngadanay Nain, ya ni'yuy nan intudtuduwana ya nan do'ol an tatagu.

12 Ya unat goh immatamdah nan pantaw di babluy ya dinamuda han natoy an ibuhu'da ta iyuyda ilubu'. Ya bugtung heden natoy an imbaluy han umu'utun, ya do'olday tatagun den babluy an nitnud ay hiya.

13 Ya unat goh tinnig nan Apu tu'u nan balu ya inggohgohana, at inalinay, "Idinongmun kumila."

14 Ya immuy hinan lungun, ya dinapana, at inta'dog din nangdon eden lungun. Ya inalin Jesus di, "La'ay, bumangon'a!"

15 Ya bimmangon heden natoy, ya himmapit, ya hennag Jesus ta umuy ay inana.

16 Ya manoh'a ahan an amin din tatagu, ya hinapitday amaphodan Apo Dios, ya invaliday, "Nabagbagtuh ten propetan immalin ditu'u!" Ya inalida goh di, "Immalih Apo Dios an mamadang hinan tataguna!"

17 At heten inatna ya nundongol an amin hinan Provinciad Judea ya nan himpahimpapangilih di.

*Hay Nannagan John an Mumbonyag hinan Intudtuduwan Jesus
(Mat. 11:1-19)*

18 Inulgud nan intudtuduwan John ay hiya an amin nan ina'inat Jesus. Ya pento' John di duwah nan intudtuduwana

19 ta umuyda hanhanan ay Jesus di, "Undan He"ay Alin Pento' Apo Dios an honogona, unu waday ohah hodonmi?"

20 At immuy din nahnag ay Jesus, ya inalidan Jesus di, “Hennag da'min John an Mumbonyag ta ibagamin He" a nan pohdonan ibaga, an inalinay, Undan He" ay Kristun hennagna, unu waday ohah hodonmi?”

21 Ya henen gutud ya nun'ipa'adaog Jesus di do'ol an tatagun way dogohna, ya nunla'ahnay nun'appuhin lennawan nihu'lung hinan udumna, ya impa'adaognay do'ol an nun'abulaw ta mittig di matada.

22 Ya inalinan diday, “Ekayu ul'ulgudon ay John tun tinnigyu ya dengngolyu. Ti ten mittig mahkay di matan di nabulaw, ya midalan nan hu'in di napiklud, ya pinumhod di napalla', ya medngol nan ingan di napu'it, ya mamahuan di natoy, ya miyulgudan nan nawotwot hinan Maphod an Ulgud.†

23 Ya mawagahan nan tagun adi munhinnum-nong hinan aat'u!”

24 Ya unat goh nakak din hennag John ya in-ulgud Jesus di aat John hinan do'ol an tatagun inalinay, “Han tagun managuhagung ya umat hinan bilau an mumbigwabiw hi un matuyupan, mu adi umat hinay ekayu tinnig ay John hinan mapulun.

25 Ya bo'on goh han tagun nunlubung hi mundongngol an lubung an nanginay immuyyu tinnig ti nan umat hinan tagu ya mapmaphod an

† 7:22 Isa. 35:4-6. Hiyah ne impa'innilan Isaiah nan aton nan Alin Pento' Apo Dios.

amin di gina'uda ya nitaguanda, at diday mihinah nan palasyu!

²⁶ Hay inila' hi ekayu tinnig hidi ya han propeta. Ya nepto' an hay propetay tinnigyu an hi John an Mumbonyag, ya na'abbagbagtu hiya ya un nan udum an propeta.

²⁷ Ti hi John di inulgud di tudo' Apo Dios hidin penghanan inalinay,

 Hiyah te pumbabaago',

 ya honogo' ta mangun'unna ya un He"a,

 ya idadaanay tatagu ta abulutunday aliam.‡

²⁸ Ya donglonyuh te ti mi'id taguh tun lutan nabagbagtu ya un hi John. Mu nan tagun mid-dum hinan Pumpapto'an Apo Dios an ta'on hi un na'ampa ahan mu hiyay nabagbagtu ya un hi John.”

²⁹ Ya unat goh dengngol an amin di tatagu an ta'on un nan mun'amung hi buwit nan inalin Jesus ya hinapitday amaphodan Apo Dios ti didanay nangabulut hi namonyagan John ay dida.

³⁰ Mu nan Pharisees ya nan nanginnilah Uldin di Hudyu ya agguyda inunud di penhod Apo Dios hi atonda, ya agguyda goh inabulut di pamonyagan John ay dida.

³¹ Ya inalin goh Jesus di, “Itudu' di aat nan tataguh tun lutad ugwan

³² ti umatdah nan ung'ungungngan munligligwan um'umbun hinan pummalkaduan, ya muntutu"u'andah nan i'ibbadan alyonday,

 Nanungngali ami,

 mu agguy ayu nanayaw.

 Ya nun'ebel ami,

‡ 7:27 Mal. 3:1.

mu agguay ayu ni'kilan da'mi. §

³³ Nan aat John an Mumbonyag ya agguyna tinamtaman di tinapay ya bayah, ya inaliyuy un nahe'pan hi dimunyu.

³⁴ Mu Ha'in an Imbaluy di Tagu ya hay aat'u ya ta'on unna' mangamangan ya uminu'inum ya alyonyu goh damdamay, Tigonyuh nen tagun natallubu ya ma'innun, at nappuhin tagu ti ibban di mun'amung hi buwit ya nan udumna goh an nabaholan!

³⁵ Mu hiyah te nomnomonyu: hay amaphod ya anala'eng Apo Dios ya ma'immatunan nan tatagun mangabulut hi pangatmin duwa ay John.”

*Hay Nangihitan han Babaih Bangbanglun Jesus**

³⁶ Inayagan han ohan Pharisee hi Jesus ta umuy me"an hi abungna, at ni'yuy hi Jesus, ya ni'yubung hinan lamehaandan nangan.

³⁷ Ya wada han putan den babluy. Ya unat goh dengngolnan ne"an hi Jesus hidih nan abung di Pharisees ya inyuyna han danum an nangingan bangbanglun nittuh nan alewahhang an ma'alih alabaster.

³⁸ Ya unat goh immatam hinan awadan da Jesus ya nunhippih gopong di hu'in Jesus, ya ma'akkila, ya nun'a'agah di lugwanah hu'in Jesus. Ya pinu'nahanah buu'na, ya inungngu'ungnguna, ya inyapyu'apyutnay bangbangluh hu'ina.

§ 7:32 Bahaom nan footnote di Mat. 11:17 ta innilaom di pohdonan hapiton. * 7:35 Mid mapto' ya na'at hidin 28 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus.

39 Ya tinnig nan Pharisees an nangayag ay Jesus heden na'at, ya inalinah nomnomnay, “Un adya makulug an propetah ten tagu at inilanay aat ten babain nanapan Hiya ti hiya ya puta!”

40 Ya inalin Jesus ay hiyay, “Simon, waday alyo' ay he"a.”

Ya tembalnan inalinay, “Ngadan nan alyom, Apu?”

41 Ya inalin Jesus di, “Wada han tagun mumpa'pa'utang hi pihhuna, ya impa'utanganay duwah linala'i. Ya lemay gahut di palatah† inutangnah nan oha, ya nabongley palatah‡ inutangnah nan oha.

42 Ya unat goh hay gutud di pamalganda ya mi'id pihhudah pamallogda, at aggyu impapallog nan nangipa'utang ay dida. Ya hay inilam nin ay danen duway ong'ongngol di pamhodnah nan numpa'utang?”

43 Ya tembal Simon an inalinay, “Mid mapto' ya nan tagun ong'ongngol di inutangna.”

Ya inalin Jesus di, “Makulug hene.”

44 Ya inhiggunnah nan babai, ya inalina goh ay Simon di, “Tigom adyah ten babai. Hidin himmigupa' hinan abungmu ya mi'id indatmuh danum ta nangihu' hi hu'i', mu heten babai ya hay lugwanay nangulahnah hu'i', ya pinu'nahanah buu'na.

45 Ya aggyua' inunggun he"ah pangipattigam hi pundenolam hi immalia', mu heten babai

† 7:41 Hay balulna ya umat hinan heldun di ohan taguh un bumo'lah lemay gahut an algaw. ‡ 7:41 Hay balulna ya umat hinan heldun di ohan taguh un bumo'lah nabonglen algaw.

ya inungngu'ungngunay hu'i' hi himmigupa' ta nangamung ad ugwan.

⁴⁶ Ya agguymu linanay buu"u an hiyah ne ugali tu'u, mu heten babai ya inyapyutnah hu'i' di bangbanglu.

⁴⁷ At donglom tun alyo' ay he"a: ta'on un do'ol di bahol ten babai mu ma'aliwan ti nidugah di pamhodnan Ha"in, mu nan tagun mangalih un itang di baholna ya itang goh di pamhodna."

⁴⁸ Ya inalinah nan babaiy, "Na'aliwan di baholmu."

⁴⁹ Ya nunhahapit nan ne"an an way ohaan inaliday, "Goh udot heten tagun olognan mangaliw hi bahol?"

⁵⁰ Ya inalinh Jesus hinan babaiy, "Nan pangulugmuy namaliw ay he"a. At umuy'a, ya umanla'a mahkay."

8

*Hay Nitnudan nan Binabaih Nunle'le'dan Jesus**

¹ Wan nalpah heden na'na'at ya immuy hi Jesus hinan abablubabluy, ya intudtudunay Maphod an Ulgud hi aat di Pumpapto'an Apo Dios. Ya ni'yuy din himpulu ta duwan intudtuduwana,

² ya nitnud goh din udumnan binabain nunla'ahanah nan nun'ihu'lung an nappuhin lennawa, ya nan lewohonda. Ya niddum ay didah Mary an nungngadan hi Mary an iMagdala an din nunla'ahan Jesus hinan pitun nun'appuhin lennawan neh'op,

* **8:** Mid mapto' ya na'at hidin 28 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus.

³ ya hi Joanna goh an ahawan Cuza an nun'endogon Herod, ya hi Susanna goh, ya nan udumnan do'ol an binabai. Ya hinalimunanda da Jesus ti nan abalinanday imbadangda.

Hay Nipa"el an Hay Aat di Nunhabuag hi Oho"†

⁴ Wa han ohan algaw ya na'amungday do'ol hi tatagun nalpuh nan abablubabluy an immuy ay Jesus, ya inulgudnan dida han nipa"el.

Hay Aat ten Nipa"el

(Mat. 13:1-9; Mk. 4:1-9)

An inalinay,

⁵ “Wa han immuy hi umanan munhabuag hi oho'. Ya unat goh inhabuagna din oho' ya waday nagah hinan dalan an natoptop, at immuy nan hamuti, ya nunhobatda nan oho'.

⁶ Ya nagah din udumnah nan lutan nipa'pa' hinan batu, at ag'aga ya himmangaw. Mu unat goh naptangan ya nalyaw ti mi'id aton di lamutnan lumhod.

⁷ Ya nagah din udumnah nan way mahinubit, at na'ipit an agguy pinumhod.

⁸ Mu din udumna ya nagah hinan way lo'eh an luta, ya himmangaw, ya bimmunga, ya numbalin hi hingagahut di bungan di hinohha.”

Ya unat goh nalpah henen inulgudna ya nuntu'u' an inalinay, “Hay mahapul ya ihamadyun nomnomon heten inulgud'u!”

Hay Nangibaagan Jesus hi Anaad ta Hay Nipa"el di Ul'ulgudona

(Mat. 13:10-17; Mk. 4:10-12)

† **8:3** Mid mapto' ya na'at hidin 28 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongan Jesus.

⁹ Imbagan din intudtuduwan Jesus di, “Hay ibalinan ne han inulgudmun nipa"el an hay aat di nunhabuag?”

¹⁰ Ya inalinay, “Mipa'innilay aat di Pumpapto'an Apo Dios ay da'yu, mu adi mipa'innilah nan udumnan tatagu, at hiyaat un hay nipa"el di ulgudo' ta ta"on unda tigotigon di ato',
 mu mi'id iniladah aatna.
 Ya donglodonglonday alyo',
 mu adida ma'awatan di pohdonan ibaga.”‡

Hay Nangibaagan Jesus hi Nipaddungan din Nunhabuag hi Oho'

(Mat. 13:18-23; Mk. 4:13-20)

¹¹ At inulgud mah Jesus di ipaddungan den ulgud an hay aat di nunhabuag hi oho' an inalinay, “Nan oho' ya hiyah ne Hapit Apo Dios.

¹² Ya nan dalan an natoptop ya hiyah ne nomnom di tatagun manggol hi Hapit Apo Dios. Ya nan hamutin mambat hinan oho' ya hiyah ne diyablu ti ipa'aliwnay Hapit Apo Dios ay dida ta omod unda adi unudon, at adida mabaliwan.

¹³ Ya nan lutan nipa'pa' hinan batun nagahan di udumnan oho' ya hiyah ne nomnom di tatagun nangabulut hinan Hapit Apo Dios. Ti unat goh dengngolda ya mun'am'amlongda, mu mi'id limmamutanan dida. Ti unudondah na'amtang, mu unat goh natapnganda ya indinongdan unudon.

¹⁴ Ya nan lamut an ni'hangawan di oho' ya hiyah ne nanggol hinan Hapit Apo Dios, mu

‡ **8:10** Isa. 6:9.

adida unudon ti nan pohpohdondah nitaguanday ipapto'da an nan umadangyananda, ya nan anawdah nan ma'ma'at hitun luta.

¹⁵ Ya nan lo'eh an luta ya hiyah ne nomnom di tatagun ma'ma'ullay ya maphod, ya diday mangngol hi Tugun Apo Dios, ya inaynayundan kulugon, at diday manginaynayun an mangat hi maphod an paddungnay umatdah nan nitanom an dimmo'ol di bungana.”

*Hay Aat di Natolgan an Dilag
(Mk. 4:21-25)*

¹⁶ Nun'ulgud goh hi Jesus an inalinay, “Tolgan ay han tagu nan dilag ya adina aluban hinan banga, ya adina goh ipa'ayudu' hinan hiluk di kama. Ti unna ipattu' hinan nabagtu ta tigon nan humigup di patal.

¹⁷ Ya umat ay ditu'un tatagu ti awni ta udum hi algaw at ma'innila mahkay di ina'inat tu'u an ta'on un nipo"oy ad ugwan.

¹⁸ At ihamadyun donglon. Ti nan tagun mangunud hinan mitudun hiya ya ma'udman goh hi udum hi algaw, mu nan tagun adi mangunud hinan mitudun hiya ya mipa'aliw ay hiya.”

*Hay Aat di Tutulang Jesus
(Mat. 12:46-50; Mk. 3:31-35)*

¹⁹ Immuy hinan wadan Jesus da inana ya nan a'aginan linala'i ti penhoddan mi'hapit ay Hiya, mu mi'id inatdan himmigup hi wadana ti do'ol di tatagu.

20 Ya waday nangipa'innilan Hiyan inalinay, “Wah dih inam ya nan a'agim[§] an timma'dogdah nan gettaw an pohdondan mi'hapit ay He" a.”

21 Ya inalinan diday, “Nan mangngol hinan Hapit Apo Dios ta unudonda ya diday o'ommod'u ya a'agi'.”

*Hay Nangipadinngan Jesus hinan Puo'**
(*Mat. 8:23-27; Mk. 4:35-41*)

22 Wa han ohan algaw ya inalin Jesus hinan intudtuduwanay, “Umuy tu'uh dammang tun lobong.” At numbangkada, ya impadehda.

23 Ya heden numbangkaanda ya nolo' hi Jesus. Ya hin'alina ya inongolnay puo', at gun mahuyatan hi danum nan bangka ta engganah un napnu, ya ma'atta'otda.

24 Ya immuydah nan awadan Jesus, ya binangonda, ya inaliday, “Apu! Ten munlonong tu'u!”

At bimmangon hi Jesus, ya inhingalna nan puo' ya nan ongol an dalluyun ta duminongda. At himbumagga ya dimminongda an mi'id al'ali mahkay.

25 Ya inalinan diday, “Undan mi'id ah pangulugyu?”

Ya manoh'ada, ya timma'otda, at nunhahapit-dan inaliday, “Anggoh udot hete han tagun ta'on un nan puo' ya nan ongol an dalluyun ya unudon-day alyona?”

§ 8:20 Hay ngadanda ya nibaag hi Mk. 6:3. * 8:21 Mid mapto' ya na'at hidin 28 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus.

Hay Nunla'ahan Jesus hinan Neh'op an Nappuhin Lennawa

(Mat. 8:28-34; Mk. 5:1-20)

²⁶ Dimmatongdah nan babluy di iGadera† an dammang nan Lobong an Galilee.

²⁷ Ya unat goh limmahun da Jesus hinan bangsa ya dinamun han tagun nalpuh nan babluy an nahehe'pan hinan do'ol an nun'appuhin lennawa. Ya ente'anah din nabayag di agguyna nunlubungan, ya agguy imman'anamut hi abungda an un nihihinnah nan wadan di lubu'.

²⁸ Ya unat goh tinnignah Jesus ya numbugaw, ya natu'in hi inayungana, ya inalinay, “Jesus an Imbaluy Apo Dios an na'abbagbagtu! Hay atom ay ha'in? Al'alu'o' ni' He"a ta adia' paligaton!”

²⁹ Ya manu ay inalinah ne ti minandal Jesus an mala'ah hiyan den tagu. Hadin nappuhin lennawa ya gun meh'op eden tagu, at wa ay ta neh'opda ya kinanhilan nan tataguy ngamayna, ya binobodday hu'ina, ya inyadugda, mu ta'on damdama ya numpogtang nan neh'op nan kanhel, ya impalayawdah den taguh nan mapulun.

³⁰ Ya imbagan Jesus ay hiyay, “Hay ngadanmu?”

Ya inalinay, “Ha'in hi Do'ol.” Ya manu ay hiyah ne ngadanda ti do'olday nun'eh'op ay hiya.

³¹ Ya inal'alu' din nun'eh'op hi Jesus ta adina payon didad dolom an awadan di munha'it.

³² Ya wah di do'ol hi babuy an munhu'aydah nan duntug. Ya inal'alu' nan neh'op hi Jesus ta ipihu'lungna didah nan babuy, ya inatna.

† **8:26** Nan tataguh tu ya Hentil, at hiyaat un waday babuyda (verse 32).

33 At nala'ah din nun'appuhin lennawah nan tagu, ya immuyda nun'ihu'lung hidin babuy, ya numpunyapyappahandah nan duntug, ya nundapuhdah din lobong, at nun'a'unugda.

34 Ya unat goh tinnig din mun'adug hi babuy henen na'at ya timmagtagdan immuy hinan abablubabluy an mangulgud hinan na'at.

35 Ya immuy nan tataguh awadan da Jesus ta tigonday na'at. Ya unat goh inah'upanda dida ya timma'otda ti nan tagun nala'ahan di napuhin lennawan inumbun hi inayungan Jesus ya nalubungan mahkay, ya pinumhod di nomnomna.

36 Ya din nannig hi na'at ya inul'ulguddah din immaliy aat di nala'ahan din nun'appuhin lennawah nan lala'i.

37 Ya an amin di tataguh nan himpapangilid Gadera ya inal'alu'dah Jesus ta taynana dida ti timma'otdan Hiya. At nunlugan da Jesus hi bangka, ya nakakda.

38 Ya hidin aggyuda pay nakakan ya din tagun nala'ahan di nun'appuhin lennawa ya inal'alu'nah Jesus ta mitnud ay Hiya. Mu hennag Jesus hiyan inalinay,

39 “Mumbanggad'ah abungyu ta iyul'ulgudmun amin di inat Apo Dios ay he"”a.” At immuy heden lala'i, ya inulgudnan amin hinan babluy di inat Jesus ay hiya.

*Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Imbaluy Jairus ya din Nanapah Lupit di Lubungna‡
(Mat. 9:18-26; Mk. 5:25-43)*

‡ 8:39 Mid mapto' ya na'at hidin 28 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongan Jesus.

⁴⁰ Unat goh numbangngad da Jesus hinan dammangna ya mun'am'amlong nan tatagun nanannod ay Hiya.

⁴¹ Ya immuy ay Jesus han tagun ngadanah Jairus an ap'apuh nan himba'an di Hudyu. Ya nunhippih inayungan Jesus, ya inal'alu'na ta mi'yuy hi abungda

⁴² ti magadyuh an matoy han oh'ohhan imbaluynan babain himpulu ta han duwa nin di tawona. At ni'yuy hi abungna.

Mu hinan pundaldallananda ya inalulungan din tatagu Hiya.

⁴³ Ya niddum ay dida han babain himpulu ta han duway tawon di adi atdu'an di dalan bumuhu' hi odolna, mu mi'id di nangaan eden dogohna. §

⁴⁴ Ya nebnog ay Jesus, ya dinapanay lupit di lubungna. Ya himbumagga ya natdu' din dalah odolna.

⁴⁵ Ya imbagan Jesus di, “Hay nanapan Ha'in?”

Ya inhautdan amin, at inalin Peter ay Hiyay, “Apu, do'olday tataguh nunli'ub ay He'a!”

⁴⁶ Mu inalin Jesus di, “Oo, mu wada han nana-pah lubung'u ti inila' an waday badang an bim-muhu' hi odol'u.”

⁴⁷ Ya unat goh inilan han babai an inilan Jesus damdama nan inatna ya immuy hi wadana, ya gimmayogayonggong, ya nunhippi, ya inulgudnan amin hinan tataguy dimmalat hi nana-

§ 8:43 Nan udumnan nabayag an nali'up an pepel an nitud'an di Hapit Apo Dios ya alyonday *impuhnay pihhunah numpa'agahanah nan duktul.*

paanan Jesus, ya inalina goh di himbumagga ya immadaog din lewohona.

⁴⁸ Ya inalin Jesus ay hiyay, “Agi', dimminong nan lewohom ti dumalat nan pangulugmu. At umuy'a ti mid mahkay al'alín he"á.”

⁴⁹ Ya hidin pi'haphapitan Jesus eden babai ya dimmatong han lala'in nalpuh nan abung Jairus. Ya inalinan Jairus di, “Adim itnud han Muntudtudu ti natoy damdama nan imbaluymu.”

⁵⁰ Ya dengngol Jesus hene, ya inalinan Jairus di, “Adi'a numanomnom ta un'aat kumulug at tumagu nan imbaluymu.”

⁵¹ Ya unat goh inatamanday abung da Jairus ya agguyna ni'higupon din udumnan tagu an anggay da Peter ay John, ya hi Jacob,* ya nan o'ommod den ung'ungnga.

⁵² Ya wah diday ahikikila ya ahilulugwa. Ya inalinan diday, “Adi ayu ahikikila ti un nolo' henen ung'ungnga an agguy natoy.”

⁵³ Ya ma'akikkidan Hiya ti iniladan nanattoy.

⁵⁴ Mu inodnan Jesus di ngamayna, ya binangan inalinay, “Ingngi, bumangon'a.”

⁵⁵ Ya timmagu, at nabannangon, ya inalin Jesus di, “Idatyuy onona.”

⁵⁶ Ya manoh'a nan o'ommodna. Ya tinugun Jesus dida ta adida ibabbaag henen na'at.

9

Hay Namaalan Jesus hinan Himpulu ta Duwan

* **8:51** Bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat ten ngadan.

*Intudtuduwana***(Mat. 10:1-42; Mk. 6:7-13)*

¹ Inayagan Jesus din himpulu ta duwan intudtuduwana ta na'amungda, ya indatnay haadda. Ya binadangana dida ta ologdan mangameh hinan nappuhin lennawa, ya ologda goh an mangiyadaog hinan lewohon nan tatagu.

² Ya hennagna dida ta umuyda itudtuduh nan tataguy aat di Pumpapto'an Apo Dios, ya nan iyadaogan di lewohon nan tatagu.

³ Ya inalinan diday, “Mangiw'iwadya ayun mumbaas, at adi ayu munhuhul'ud ya mumma-makuto, ya adi ayu umdon hi ma'an ya pihhu, ya un ohay ilubungyu ya ammuna.

⁴ Ya umuy ayu ay hinan ohan abung ya mihi-hinna ayuh di ta nangamung un ayu himmumbaas.

⁵ Ya wada ay di adi umanlah dumatnganyuh babluyda ya taynanyu dida. Ya hinan akakanyu ya pu'pu'anyu nan hupu' hi hu'iyu ta panginnilaandan nappuhih nen inatda.”

⁶ Ya tinaynandah Jesus, ya niwa'atdah nan bababbabluy an mangulgud hinan Maphod an Ulgud. Ya an amin di inayanda ya inyadaogday lewohon nan tatagu.

*Hay Aggy Nanginnilaan Herod an Ma'alih Tetrarch hi Aat Jesus†**(Mat. 14:6-12; Mk. 6:21-29)*

* **9:** Mid mapto' ya na'at hidin 28 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nundongolan Jesus. † **9:6** Mid mapto' ya na'at hidin 29 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus.

7 Unat goh dengngol Herod an ma'alih Tetrarch[‡] an amin di ina'inat Jesus ya mi'id poto' di nom-nomonah aat Jesus. Ti nan udumna ya inaliday un hi John an un namahuan,

8 ya nan udumna goh ya inaliday un hi Elijah an propetah din penghanan numpatigaw ad ugwan, ya nan udumna goh ya inaliday un Hiya ya ohah nan propetah din penghanah namahuan.

9 Ya inalin Herod di, “Impaputul'uy ulun John, mu ngadan nen tagun dengngol'uy pangatnan umat hina udot?” Ya penhodna ahan an tigon hi Jesus.

Hay Namanganan Jesus hinan Lemay Libun Tatagu§

(*Mat. 14:13-21; Mk. 6:30-44; Jn. 6:1-14*)

10 Ya hidin numbanggad nan hennag Jesus ya inul'ulguddan amin di ina'inatda. Ya initnud Jesus dida, ya aggyda inyal'aliy immayandah nan babluy an ad Bethsaida.

11 Mu ta'on ya dengngol damdama nan do'ol an tatagu, ya inunudda Hiya. Ya ma"amlong hi Jesus hidin numbanggadanda, ya intudtudunay aat di Pumpapto'an Apo Dios, ya inyadaogna nan way lewohona.

12 Unat goh na'uy mapuyaw ya immuy nan himpulu ta duwan intudtuduwanan Hiyan inaliday,

‡ 9:7 Hay pohdon ten hapit an tetrarch an ibaga ya *godwan di godwa* (unu 1/4), ya heden ngadan ya niddum ay Herod Antipas ti impapto'nay godwan di godwah numpapto'an nan Alin hi Herod an Nidugah. Hay nun'alian Herod Antipas ya hidin 4 B.C. hi engganah din 39 A.D. § 9:9 Mid mapto' ya na'at hidin 29 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus.

“Payom tun tatagu ta umuydah nan neheggon an ahigihigib an mannig hi ononda ya olo'anda ti mi'id nunhituh tu.”

¹³ Ya tembal Jesus an inalinay, “Ta'on ya da'yuy mangidat hi ononda.”

Mu inaliday, “Un lemlemmay tinapay ya un dudduway ekan hi wada, at adi umda! Mu pohdom ay ya umuy ami luma'uh onon ya ihdan tun tatagu.”

¹⁴ (Ya lemay libu nin di linala'in wah di.)

Ya inalin Jesus hinan intudtuduwanay, “Pabunonyu didan amin, mu hinnanabongley tataguh nan ohan himpampun.”

¹⁵ At inatda an pinabunda didan amin.

¹⁶ Ya innal Jesus din leman tinapay ya nan duwan ekan, ya intangadnad abuniyan, ya endenolnan Apo Dios, ya inupe'upengna, ya indatnah nan intudtuduwana ta ipiyapongdah nan tatagu.

¹⁷ At nangandan amin, ya nun'abhugda. Ya unat goh inamung nan intudtuduwan Jesus di na'angang ya himpulu ta duway bahkit di napnu.

*Hay Inalin Peter hi Aat Jesus**

(Mat. 16:13-20; Mk. 8:27-30)

¹⁸ Unat goh ang'anggay hi Jesus an munluwalun Apo Dios ya immuy nan intudtuduwanan Hiya. Ya imbaganan diday, “Hay alyon tuwali nan tataguh aat'u nin?”

¹⁹ Ya tembaldan inaliday, “Alyon di udumnay He"ah John an Mumbonyag. Ya nan udumna goh ya alyonday un He"ah Elijah. Ya umat goh hinan

* **9:17** Mid mapto' ya na'at hidin 29 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus.

udumna an alyonday He"ay ohah nan propetah din penghanan un'a namahuan.”

²⁰ Ya inalin Jesus ay diday, “Ya da'yu mah, hay alyonyuh aat'u?”

Ya tembal Peter an inalinay, “He"ah Kristu an nan Alin Pento' Apo Dios!”

Hay Nangibaagan Jesus hi Aat nan Ipaligligatana ya Atayana†

(Mat. 16:21-28; Mk. 8:31-38)

²¹ Inhamad ahan Jesus an tinugun nan in-tudtuduwana ta adida ahan ibaag di immannung an aatnah nan tatagu.

²² Ya inalina goh di, “Ha"in an Imbaluy di Tagu ya nidugah di ipaligligatana' ti pahalona' hinan a'ap'apun di Hudyu, ya nan papadi, ya nan muntudtuduh nan Uldin. Ya patayona', mu un tuluy algaw di maluh at mamahuana'.”

²³ Ya inalinan didan amin di, “Unudona' ay hinan tagu ya mahapul an adina hunnon di itaguana, at ta"on hi un mapahiw unu mapatoy mu mahapul an Ha"in unudona damdama.

²⁴ Ya hay adi umunud ti adina abuluton di ipaligligatana unu nan apatayana ya hay angunuhna ya milahhin ay Apo Dios hi mid pog-pogna. Mu nan mipaligligat unu nan mapatoy ti hay pangunudanan Ha"in ya hay umangunuh ya mi'tagun Apo Dios hi mid pogpogna.

† **9:20** Mid mapto' ya na'at hidin 29 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus.

25 Gulat ta abalinan di tagun mangngal an amin hi mun'aphod an gina'uh tun luta, mu mi'id hulbina damdama ti adi ay umunud at hay umangunuh ya milahhin ay Apo Dios hi mid pogpogna.

26 Ya nan tagun mangiyabain ay Ha'in ya nan itudtudu' an Imbaluy di Tagu ya adi' goh abuluton hiyah unna' mumbangngad an nabagbagtu ti impabagtua' ay Ama ya nan a'anghelnan pinilina.

27 At adiyu aliwan heten alyo'! Ti waday udumnanan da'yuh tu an adi matoy ta nangamung unyu tigon di gutud di Pumpapto'an Apo Dios."‡

Hay Numbo'onan Jesus
(*Mat. 17:1-8; Mk. 9:2-13*)

28 Naluh di waluy algaw nin hi nalpahan den nuntugunan Jesus ya initnudna da Peter ay John, ya hi Jacob* ta tini'idda han duntug ta umuyda munluwalun Apo Dios.

29 Ya heden punluwaluan Jesus ya numbo'on di angahna, ya ma'appaha' di lubungnan humili.

30 Ya himbumagga ya waday duwah linala'in ni'hapit ay Hiya an da Moses ay Elijah.

31 Ya na'abbagbagtuy tigawda, ya hinahapitday aat di atayan Jesus an ipa'annungnad Jerusalem.

32 Ya munyungyungot da Peter, mu aggyuda nolo', at tinnigday anabagbagtun Jesus ya din duwa goh an linala'in ni'ta'dog ay Hiya.

‡ 9:27 Naluh di waluy algaw ya tinnig da Peter ay John ya hi Jacob nan aat di gutud di Pumpapto'an Apo Dios (Lk. 9:28-36). § 9:27 Mid mapto' ya na'at hidin 29 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus. * 9:28 Bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat ten ngadan.

³³ Ya heden akakan din linala'in Jesus ya inalin Peter ay Jesus di, “Apu, mapmaphod ta wada tu'uh tu! At iyammamiy tuluy allung ta hinohhonyun da Moses ya hi Elijah.” (Hiyah ne inalin Peter ti agguyna inilay hapitona.)

³⁴ Ya otop di punhaphapitan Peter ya himbunmagga ya waday bunut an nananin dida, ya ma'atta'otda.

³⁵ Ya wada han hapit an nalpuh nan bunut an inalinay, “Hiyah te Imbaluy'un pinili', at unudonyuy alyona!”

³⁶ Ya unat goh dimminong heden himmapit ya tinnigdah Jesus an un oh'ohhan wah di. Mu agguy imbabbaag nan intudtuduwanah nan tataguh den tinnigda.

*Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Mun'oldah
(Mat. 17:14-21; Mk. 9:14-29)*

³⁷ Unat goh nabiggat ya nundadyu da Jesus hidin duntug, ya do'ol di tataguh immuy nanamun Hiya.

³⁸ Ya himbumagga ya numbugaw han lala'in niddum hinan tatagun nangal'alu' ay Jesus an inalinay, “Apu, umuymu ni' tigon han oh'ohhan imbaluy'u!”

³⁹ Ti hin'umu'udduman nahe'pan hiya, ya inumwek, ya ipagalewgewna hiya ta nangamung un umupag di timidna. Ya pun'itemognay odolna, ya mabayagan unna taynan.

⁴⁰ Ya inal'alu"u nan intudtuduwanah ta la'ahonda, mu mid ologda!”

⁴¹ Ya inalin Jesus di, “Uya'a ya adi mihamad di pangulugyun tatagud ugwan ti unna' dan

mihihinnan da'yuh enggana? Ya uya'ay pangan'anuha' ay da'yu? Iyalim hitu han imbaluymu.”

⁴² Ya unat goh wan inyuyda din ung'ungngan lala'in Jesus ya tinu'in nan neh'op hiya, ya impagalewgewna, ya immodhol. Mu inhingal Jesus han nappuhin lennawa, ya nala'ah. At pinumhod mahkay heden ung'ungngan lala'i, ya impa'awitnan amana.

⁴³ Ya manoh'adan amin hinan tinnigdan do'ol an abalanan Apo Dios.

Hay Nangipidwaan Jesus an Nangibaag hinan Aat di Atayana

(Mat. 17:22-23; Mk. 9:30-32)

Heden gun amanoh'aan din tataguh nan ina'inat Jesus ya inalin Jesus hinan intudtuduwanay,

⁴⁴ “Pa'addonglonyu tun hapito' ay da'yu: Ha'in an napto' an Imbaluy di Tagu ya awniat alana' hinan linala'in mamatoy ay Ha'in.”

⁴⁵ Mu mi'id inilan nan intudtuduwanah aat nen hinapitna ti un nehepa' ay dida ta adida innilaon aatna. Ya timma'otdan nunhanhan ay Hiya.

Hay Nabagbagtun Taguh nan Pumpapto'an Apo Dios

(Mat. 18:1-5; Mk. 9:33-37)

⁴⁶ Nunhohongngel nan intudtuduwan Jesus ti way ohaan inalinay hiyay nabagbagtu ya un nan i'ibbana.

⁴⁷ Ya i'innilan Jesus heden ninomnomda, at inyuyna han ung'ungnga ta endellohnan impata'dog ay Hiya,

⁴⁸ ya inalinan diday, “Hay mamhod hinan umat eten ung'ungnga ti dumalat nan pangulugdan Ha" in ya dida goh di mamhod ay Ha" in, ya nan mamhod ay Ha" in ya dida goh di mamhod hinan nannag ay Ha" in. Ya nan na" ampan da'yu ya hiyay na'abbagbagtu ya un nan udumna.”

Hay Aat di Umunud ay Jesus

(Mk. 9:38-41)

⁴⁹ Inalin John ay Jesus di, “Apu, tinnigmi han lala'in nunla'ah hinan nappuhin lennawa ti inalinalay He" a anuy dimmalat hi nangatana! Ya inyadimi ti agguay niddum ay ditu'u!”

⁵⁰ Mu inalin Jesus di, “Adiyu iyadi ti nan tagun adi mi'bohhol ay ditu'u ya hiya damdamay umunud ay ditu'u.”

Hay Agguay Namhodan nan Ohan Babluy ad Samaria hi Ayan Jesus ay Dida

⁵¹ Wan magadyuh an mipatulud abuniyan hi Jesus ya hinumangnan immuy ad Jerusalem.

⁵² Ya impiyun'unnana din linala'ih dih nan ohan higib hinan Provinciad Samaria ta idadaan-day ayanah di.

⁵³ Mu adi pohdon nan tataguh di ti iniladan umuy da Jesus ad Jerusalem.

⁵⁴ Ya unat goh inninlan da John ay Jacob[†] an intudtuduwana an adida abuluton ya inaiday, “Apu, pohdom ay ya ibagamin Apo Dios ta gohbonah den babluy ta moghob!”

⁵⁵ Ya nunhiggung hi Jesus, ya inhingalna dida.

[†] 9:54 Bahaom nan footnote di Lk. 9:28 hi bagtuna.

56 Ya innayundan immuy hinan oha goh an higib.

Hay Nangitudtuduwan Jesus hi Atondan Mangunud ay Hiya

(Mat. 8:18-22)

57 Hidin nundaldallanandah nan kulha ya wada han ohan lala'in inalinan Jesus di, "An amin di umayam ya mitnuda' ay He"a."

58 Mu inalin Jesus ay hiyay, "Oo, mu umungal ti nan foxes‡ ya waday hawongda, ya wada goh di agaban nan hamutih umiyananda. Mu Ha"in an napto' an Imbaluy di Tagu ya mi'id anhan di abung'uh umiyana'."

59 Ya inalin Jesus hinan ohan lala'iy, "Unudona' ay he"a."

Ya tembalnan inalinalay, "Oo, mu payona' hi mahhun ta umuy'u ilubu' hi ama."§

60 Ya inalin Jesus ay hiyay, "Nan adi kumulug ay Ha'in ya ayda nanattoy damdama, at diday okod an mangilubu' hinan natoy. Mu he"a ya umuy-muat ituduh nan tataguy aat di Pumpapto'an Apo Dios."

61 Ya inalin goh din ohay, "An amin di umayam ya mitnuda', Apu! Mu payona' hi mahhun hi abungmi ta umuy'u ipa'innilah nan pamilya'."

62 Ya tembal Jesus an inalinalay, "Nan tagun adinan iyohhay nomnomnah nan ipatamun Apo Dios ya adi middum hinan Pumpapto'an Apo Dios. Ya umat hinah nan mun'aladu an

‡ 9:58 Diday umat hinan ahuh nan inalahan. § 9:59 Mid mapto' ya mabayag ya un matoy hi amana.

mapikuy aladuonah un wumaningngiwingngin mun'aladu.”

10

Hay Nannagan Jesus hinan Napitu ta han Duwan Linala'i

Hay Intudun Jesus hi Atondan Umuy hinan Abablubabluy

¹ Unat goh nalpah hana ya pento' Jesus an Apu tu'uy napitu ta han duwan tatagu,* ya hennagna dida ta inyun'unnada. Ya nun'ahindudwadan immuy an amin hinan abablubabluy hinan ni-nomnomnan ayan.

² Ya inalinan diday, “Nan tatagu ya paddungnay unda muntupin paguy, mu nahnot di mumboto'. At hiyanan iluwaluyun Apo Dios an paddung-nay ad payaw ta honogonay udumnan tatagu ta umuyda me'ebto'.

³ Ya honogo' da'yun umat hi imbaluy di kalnilun ma'ma'ullay ta umuy ayu muntudtuduh nan paddungnay animal an pumatoy an ma'alih wolves.†

⁴ Mu adiyu odnan di pitakayu, ya ha'batyu, ya hapatusyu, ya adi ayu mi'yum'uman hinan dalan.

⁵ Ya adya nan datnganyun abung ya hay mah-hun hi hapitonyu ya alyonyuy, Hay lenggop ni' di mawadah tun nunhituwanyu!

* **10:1** Un *napituy* uyapda an nitudo' hinan udumnan nali'up an pepel an nitud'an di Hapit Apo Dios, mu nan nabayag an nali'up an pepel ya alyonday *napitu ta han duwa*. † **10:3** Nan wolves ya o'ongol ya un nan ma'alih foxes an nitudo' hinan Lk. 9:58, ya nidugah an atata'otda goh.

6 Ya abuluton ay nan nunhituh nen alyonyu at mipa'annung nan inaliyu, mu adida ay ya munnonong ay da'yu.

7 Ya mihihinna ayuh dih nan ohan abung, ya ononyu ya inumonyu nan idadaandan idat ay da'yu ti hiyah ne lagbuyu ti han tagun muntamu ya mahapul an waday lagbuna. Ya adi ayu umuy hinan a'abu'abung.

8 Ya wa ay ta bumahhel ayuh nan babluy ta mun'am'amlongdah inayanyun dida ya hay idu-uldah ma'an di hiyay ononyu.

9 Ya iyadaogyuy way lewohonah di, ya alyonyun diday, Magadyuh di Pumpapto'an Apo Dios ay da'yu!

10 Ya wa ay ta umuy ayuh nan babluy ta adi da'yu abuluton hinan dinatnganyu ya immuy ayuh nan akalakalata eden babluy an alyonyuy,

11 Pu'pu'anmi nan hupu' eten babluyyu an nipuyut hi hu'imi ta panginnilaanyuh un ami adi middum ay da'yu an ta'on nan hupu'yu. Mu donglonyuh nahamad ti magadyuh damdamay Pumpapto'an Apo Dios ay da'yu!

12 Ya adi ahan layah hete ti heden algaw an gutud di Pummoltaan Apo Dios ya od'odolna nan iSodom an genhobna ya un nan tatagun ten babluy.”

Hay Intudun Jesus hi aat nan Babluy an Adida Muntutuyuh Baholda

(Mat. 11:21-23)

13 Ya inalin Jesus di, “Mahmo' ayun iKorazin ya iBethsaida! Ti do'ol di umipanoh'ah inat'u, mu ag-guya' damdama inunud! Mu gulat ta nan tatagud

Tyre ya ad Sidon di nannig hinan umipanoh'a at wan nabayag an numpunlubungdah langgut ya nun'iloglogday dapul hi pangipattigandan nuntutuyudah baholda!

¹⁴ At hiyanan heden algaw an Punhumalyaan Apo Dios hinan tataguh tun luta ya nidugah di pummoltanan da'yu ya un nan iTyre ya nan iSidon!

¹⁵ Ya da'yun iCapernaum, hay ninomnomyu nin ya na'abbagbagtu ayu ya un nan udumna. Mu adi ti mahnag ayud dolom!”

¹⁶ Ya inalin Jesus goh hinan intudtuduwanay, “Nan tatagun mangngol hinan itudtudu yu ya paddungnay nan hapit'uy donglonda, ya nan mamahiw ay da'yu ya Ha" in di pahiwonda. Ya nan mamahiw ay Ha" in ya pahiwonda goh nan nannag ay Ha" in.”

Hay Numbangngadan din Napitu ta han Duwan Nahnag

¹⁷ Unat goh numbangngad din napitu ta han duwan nahnag ya ma"am'amlongdan nangalin Jesus di, “Apu, ta"on nan nappuhin lennawa ya unudonday alyonmih unmi bugwaon di ngadanmuh punla'ahanmin dida!”

¹⁸ Ya inalin Jesus ay diday, “Tinnig'uh Satanas an ay ilat an nagah an nalpud abuniyan!

¹⁹ Ya badabadanga' da'yu, at ta"on hi unyu egpa' di ulog ya ipi'ipit mu mid al'al in da'yu, ya amehonyu goh nan mamohol ay da'yun hi Satanas. Ya ta"on hi un malgom di atondan da'yu mu mi'id ah ma'at ay da'yuh nappuhi.

²⁰ Mu ta'on ya bo'on hay pangunudan nan nappuhin lennawah alyonyuy aptan hi edenolyu, ti hay aptan ya hay nitud'an di ngadanyud abuniyan.”

Hay Nundenolan Jesus
(*Mat. 11:25-27; 13:16-17*)

²¹ Lempah Jesus heden hinapitnah nan napitu ta han duwan hennagna ya impadenol nan Na'abuniyanan an Lennawa Hiya, at inalinay, “Ama, He"ay Ap'apud abuniyan ya tun luta, ya edenol da'a ti lini"udam heden intudtudu' hinan nun'anomnoman ya hinan nabagtuy adalda, mu impa'innilam hinan mid adalna ya hinan agguynanomnoman ti hiyah ne pohdom.”

²² Ya inalin goh Jesus hinan tataguy, “An amin di logom ya Ha"in di okod ti hiyah ne enehdol Aman Ha"in hi tamu'. Ya mi'id nanginnilam amin hi aat'u an anggay hi Ama. Ya mi'id nanginnila goh hi aat Ama an anggay Ha"in an Imbaluyna ya hinan udumnan pohdo' an pangipa'innilaan hi aatna.”

²³ Ya nunhiggung hi Jesus, ya ni'hapit hinan intudtuduwana, mu agguyna impadngol hinan udumna, ya inalinay, “Mawagahan ayu ti ten tigotigonyu.

²⁴ Ya immannung heten alyo' ti do'ol di propeta ya a'alih din penghanan namhod an mannig eten tigotigonyud ugwan, mu agguйда tinnig. Ya penhodda goh an donglon heten donglodonglonyu, mu agguйда dengngol.”

Hay Nipa"el an Hay Maphod hi Inat han iSamaria

25 Wa han ohan algaw ya immuy ay Jesus han nanginnilah Uldin di Hudyu. Ya tinapnganan inalinay, “Apu, hay ato' nin an mi'tagun Apo Dios hi mid pogpogna?”

26 Ya inalin Jesus ay hiyay, “Undan hay inalinah nan Uldin tu'un nitudo'? Hay inilam hi pohdonan alyon?”

27 Ya tembalnan inalinay,
 “Hay mahapul ya pa'appohpohdon tu'uh Apo Dios
 ya un an amin di nomnomon, ya aton, ya hiyan amin di pangidenolan‡
 ya nan pamhod hi odol ya umat goh hinay pamhod hinan i'ibba.”§

28 Ya inalin Jesus ay hiyay, “Makulug henen inalim. At hiyay atom ta mi'tagu'an Apo Dios.”

29 Ya adi pohdon nan lala'in mabainan, at hiyanan inalina goh di, “Mu hay aat mah di ibba'?”

30 Ya tembal Jesus hiya, mu hay nipa"el di inul-gudnan inalinay, “Wa han ohan algaw ya immuy han lala'id Jericho an nalpud Jerusalem, ya heden pundaldallanana ya hinawanan nan humod'ap, ya nun'aanday lubungna, ya nunhudpa'da, ya tinaynanda hiya, at magadyuh an matoy.

31 Ya nihippul ya wada han padin mundaldal-lanan eden kulha, ya tinnigna hiyan nalili'uh, at ene'wanah nan pangngelna.

‡ 10:27 Deut. 6:5. § 10:27 Lev. 19:18.

³² Ya umat hina goh hinan holag Levi* ti unat goh nidatong ta tinnigna hiya ya ene'wana goh hinan panggelna.

³³ Ya wada goh han iSamaria† an mundaldalanan. Ya unat goh tinnigna hiyan nalili'uh ya inggohgohana.

³⁴ At immuy ay hiya, ya inagahanay hugatnah lana ya bayah, ya dinu'pana, ya intakaynah nan kabayuna. Ya inyuynah nan mabayadan an umiyanan, ya hinalimunana hiyah di.

³⁵ Ya nabiggat ya indatnay duwah palatan silver‡ hinan ad abung hi immiyananda, ya inalinan hiyay, Halimunam hiya, ya wada ay di udumnah mabayadan ya awni ta hitun pumbanggada' ya un'u bayadan.”

³⁶ Ya inalın goh Jesus enen lala'in nanginnilah Uldin di Hudyuy, “Hay punnomnommu ay danen tulun naluh hi immannung an ibban nen lala'in nahod'up?”

³⁷ Ya inalınay, “Henen nammo' ay hiya.”

* **10:32** Hay nun'abhiwan nan padi ya nan holag Levi ya an amin nan papadi ya nalpudah nan holag Levi, mu dida ya anggay di way biyangan mumpuntamuh nan Timplun Apo Dios ad Jerusalem ti diday holag Aaron an nahhun an Nabagtun Padi. Nan miyadwan lala'i ya nalpu goh hi holag Levi, mu mid biyangan mumpadih nan Timplu, mu un muntudtuduh nan Uldin Apo Dios hi abablubabluy hinan Hudyu. At nan holag Levi di neheggon ay Apo Dios, mu hay ninomnom nan tatagu ya nan papadi ya nehegheggonan Apo Dios. † **10:33** Mestiso nan iSamaria ti Hudyu-ya-Hentil di dalada. Boholon nan iSamaria nan Hudyu, ya boholon goh nan Hudyu nan iSamaria. ‡ **10:35** Mabayadan nan duway bulan an umiyanan nan nadinul.

Ya inalin Jesus ay hiyay, “Umat hina goh di pangatmu.”

Hay Nummangilian da Martha ay Mary ay da Jesus

³⁸ Innaynayun da Jesus ya nan intudtuduwanan mundaldallanan, ya ene'wadah nan higib hi wadan han babain hi Martha di ngadana. Ya inayagana da Jesus ta humigupdah abungna.

³⁹ Ya wah di goh han aginan hi Mary di ngadana, ya inumbun hinan inayungan Jesus ta dongdonglonay ul'ulgudona.

⁴⁰ Mu agguy ne'edngol hi Martha ti do'ol di tamuanah nan abung, at umulu'ulu', ya immuy ay Jesus, ya inalinay, “Apu, mid mapto' ya adia' igohgohan ay He” a ti ten unna' nun'ohhoon hinan agi' an muntamu! At alyom ni' ta badangana!”

⁴¹ Ya tembal Apu tu'un inalinay, “Martha! Goh ta numanomnom'ah

⁴² nan do'ol an tamum? Ti un ohay aptan hi ma"aphod an aton an hiyay pento' Mary, at minaynayun ay hiya ta nangamung.”

11

Hay Nituduwan di Iluwalu ay Apo Dios

(Mat. 6:9-13; 7:7-11)

¹ Wa han ohan algaw ya wada han immayan Jesus an nunluwalun Apo Dios. Ya unat goh nalpah ya inalin di ohah nan intudtuduwanay, “Apu, itudum di atonmin munluwalun Apo Dios

§ 10:37 Mid mapto' ya na'at hidin 29 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus.

ta umat ay John an hiyah ne inatnah nan intudtuduwana.”

² Ya inalin Jesus ay diday, “Umat hituy alyonyuh un ayu munluwalun Apo Dios:

Ama,
E'gonan da'a ni' an Dios hinan tatagu,
ya He"ay mun'ap'apu.

³ Idatmu ni' di itanudmih abigabigat,

⁴ ya aliwam ni' di baholmi ti ten aliwanmi goh di bahol nan numbahol ay da'mi.

Ya adi ni' da'mi tapngan.”*

⁵ Ya inalin goh Jesus ay diday, “Gulat ta waday ohan da'yuh umuy hinan abung di ibbanah nan labi ya inalinay, Agi', buludo' ni' di tuluh tinapay

⁶ ti waday pa"alih mangili', ya ten mi'id ah ipa'an'un hiya!

⁷ Ya tembal nan wah abung an inalinay, Adi da'mi patu'alon! Ti nun'itangob tun pantaw, ya ten nun'olo' amin hina"ama, ya humigaa' an bumangon, at adi' idat henen mahapulmu!

⁸ Hay alyo' ya ta"on un bo'on hay niyibaanay dumalat hi bumangunana ta idatna mu bumangon damdama ti nan nangilupitanan hiya ta idatnay mahapulna.

⁹ Ya ten alyo' ay da'yuy, Ibagayu at midat, ya anaponyu at ma'ah'upan, ya kulkugonyu at mibughul.

¹⁰ Ti nan mangibaga ya hiyay midatan, ya nan manganap ya hiyay mangah'up, ya nan mangulkug ya hiyay mibughulan.

* **11:4** Nan udumnan dadan an nali'up an pepel an nitud'an di Hapit Apo Dios ya intuluydan mangalih, “Mu baliwan da'mih nan tudul Satanas.”

¹¹ Ya da'yun o'ommod, gulatna ta mumbaga nan lala'in imbaluyyuh ekan ya mid nin ah ohan da'yuh mangidat hi ulog.

¹² Unu gulat ta ibagaday itlog ya undan hay ipi'ipit idatyu?

¹³ Ti ta"on hi un ayu munlayah mu inilayu damdaman umidat hi maphod an mahapul nan imbabaluyyu. At iyal'allan Ama tu'ud abuniyan ti Hiyay mangidat hinan Na'abuniyanan an Lennawah nan mangibagan Hiya!"

Hay Aat Jesus ya hi Satanas

(Mat. 12:22-37; Mk. 3:22-30)

¹⁴ Lina'ah Jesus han nappuhin lennawan nangi-pawe'we' hinan lala'i. Ya unat goh nala'ah ya himmapit, ya manoh'ada nan tatagu.

¹⁵⁻¹⁶ Ya nan udumnan tatagu ya inaliday maphod hi un ipattig Jesus di pangimmatunanda ta panginnilaandah un nahamad an Hiyay hennag Apo Dios. Mu nan udum goh ya pinahiwda Hiyay inaliday hi Beelzebub[†] di nangidat hi abalinanan munla'ah hinan nappuhin lennawan nihi'lung.

¹⁷ Mu inilan Jesus henen ninomnomda, at inalinan diday, "Gulat ta nan himpangili ta madughayda, at mumpapattoyda, ya la'tot ya ma'ubah danen himpangili. Ya umat goh hinan hina"ama, ti gulat ta madughayda at mumpapattoyda goh, ya ma'ubah danen hina"ama.

¹⁸ Ya umat goh hinan hakup Satanas, ti gulat ta hi Satanas di mangidat hi abalina' at hiyay

[†] **11:15-16** Bahaom nan footnote di Mat. 12:24 ta innilaom di aat ten ngadan Satanas.

mangipala'ah hinan ibbanan nappuhin lennawa, at madughay nan hakup Satanas, at mumpapat-toyda, ya la'tot ya ma'ubah di hakupna. Mu adida ahan aton di umat hina.

¹⁹ Ya hay alyonyuh aton nan intudtuduwanyun munla'ah hinan nun'appuhin lennawa? Ti hi Satanas ay di mangidat hi abalina' an munla'ah at hiya goh di mangidat hi abalinan di intudtuduwanyu ti numpapaddung di atonmi. Mu hay inila' ya gulat ta ulgudon nan intudtuduwanyuy aat'u ya adida alyon hi un hi Satanas di mangidat hi abalina' ta adi goh ma'alih un hi Satanas di mangidat hi abalinanda. At nibahhaw henen inaliyu.

²⁰ Mu bo'on hi Satanas, ti hi Apo Dios di mangidat hi abalina' an munla'ah hinan nappuhin lennawa ta hiyay panginnilaan an wah tuh nan wadanyu nan Pumpapto'an Apo Dios.

²¹ Waday ulgudo' hi nipa"el: gulat ta waday mabi'ah an lala'in numpapahul ya nunhoho'ot an mun'adug hi abungna at adi ma'akaw di gina'una.

²² Mu wada ay di umalih mabi'bi'ah ya un hiya at polhona nan pahulna ya ho'otnan denlonah pamaliwna, ya nun'alanan amin di gina'un nen tagu ta ipiyapongnah nan i'ibbana.”

²³ Ya inalin goh Jesus di, “Nan tagun adi mid-dum ay Ha"i'n ya hiyay bumuhul ay Ha"i'n, ya nan adi middum ay Ha"i'n an mun'amung ya hiyay mumpangiwa'at.”

*Hay Numbangngadan nan Nappuhin
Lennawah nan Niyo'odolana
(Mat. 12:43-45)*

24 Ya inalina goh di, “Gulat ta mala'ah han nappuhin lennawah nan niyo'odolanan lala'i at umuy lumane'le'od hinan mapulun ta manganap hi ihinana. Mu gulat ta mi'id ah'upana ya alyonay, Mumbangngada' hinan niyodola' hi hopapna.

25 Mu unat goh numbangngad ya heden niyo'odolana ya paddungnay nahigidan an abung, ya nigamah.

26 Ya umuyna goh ayagan di pituy nun'appuhin lennawa ta umuydan amin an miyo'odol eden lala'i. At iyal'allanan na"appuhi ya un din hopapna.”

Hay Aat di Nahamad hi Ipadenolan

27 Otog di nangulgudan Jesus ene ya wada han babain niddum hinan tatagu, ya enlotnan himmapit an inaliny, “Mawagahan hi inam an nangihabi ya nangipa'inu'inum hi huhunan He"a!”

28 Mu inaliny Jesus ay hiyay, “Mu nan tatagun manggol hinan Hapit Apo Dios ta unudonda at diday miyal'allan mawagahan.”

Hay Pangalyandan Jesus ta Atonay Umipano'h'a (Mat. 12:38-42)

29 Unat goh dimmo'olda din tatagun na'amung ya ente"an Jesus an himmapit an inaliny, “Nan tatagud ugwan hitun luta ya nun'appuhiy aatda ti mi'iwod pangulugda! Ti pohdondan tigon di ato' ta panginnilaandah un hi Apo Dios di nangidat hi abalina', mu mi'id ah ohah mipattig ad ugwan hi pangimmatunanda ti un ohay mipattig an umat

hidin nangimmatunan din tataguh penghanah na'at ay Jonah.

³⁰ Ti heden na'at ay Jonah di dimmalat hi nanginnilaan nan tatagun iNineveh. Ya umat hina goh ay Ha"in an napto' an Imbaluy di Tagu ti nan ma'at ay Ha"in di hiyay panginnilaan di tatagud ugwan.

³¹ Heden algaw an agtudan di ahumalyaan di tatagud ugwan ya tuma'dog din queen an nun'alih penghanan nunhituh appit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw ta amuyuana dida ta mamoltada, ti nalpuh pingit tun luta‡ ta donglona nan tugun Solomon an do'ol di tugunona, mu ad ugwan ya wada han tagun nabagbagtu ya un hi Solomon, mu adida damdama donglon di Tuguna.

³² Ya tuma'dog goh nan tatagun iNineveh hi ahumalyaan di tatagud ugwan ta amuyuana dida ta mamoltada. Ti unat goh inul'ulgud Jonah di Tugun Apo Dios ay didah din penghana ya din'ugday baholda. § Mu ad ugwan ya wada han tagun nabagbagtu ya un hi Jonah, mu adida damdama du'gon di baholda!"

*Hay Nipa"el an Hay Aat di Panigaw nan Odol
(Mat. 5:15; 5:22-23)*

³³ Intuluy Jesus an nuntudtudu, ya inalinay, "Tolganyu ay di hilaw ya adiyu hanian hinan pamahan ti unyu ipattu' hinan nabagtu ta tigon nan humigup di benangna.

‡ **11:31** Hiyay queen ad Sheba hidid Yemen (mu alyon nan i'Ethiopia an nalpuh nan babluyda tuwali; I Ki. 10:1-13). § **11:32** Jon. 3:1-10.

³⁴ Hay matayuy pannig di odol. Maphod ay di matayu ya ma"aphod di pannig, mu nabulaw ay di matayu ya pa'ahhelong di pannigyu.

³⁵ Ihamadyuy pannigyu ta adi homelong.

³⁶ Ya mi'id ay helong hinan odol at ma"aphod di pannig an amin di odol an paddungnay waday hilaw an dilagan da'yu."

Hay Nangibaagan Jesus hinan Aat di Nuntuduh nan Uldin ya nan Pharisees

(Mat. 23:13-36)

³⁷ Otog di punhaphapitan Jesus ya inayagan han Pharisees Hiya ta mi'yuy hi abungdan me"an. At immuyda, ya himmigupdah nan abung, ya ni'yubung* hinan lamehaan an ne"an.

³⁸ Ya manoh'a nan Pharisees ti agguy inunud Jesus di uldinda ti agguy nun'ihu ya nangan.

³⁹ Ya inalin Apu tu'uh din Pharisees di, "Hay aat di ugaliyun Pharisees ya umat ayuh nan howo' ya duyu ti ulahanyu nan mattig, mu nappuhiy wah nomnomyu.

⁴⁰ Munlayah ayu! Ti undan agguyyu inila an hi Apo Dios ya inilanay wah nomnom di tagu. Ti undan bo'on Hiyay nunlumun amin hinan mattig ya nan adi mattig?

⁴¹ Ipaphodyu ay di nomnomyu ta atonyuy maphod hinan udumna an umat hinan nun'awotwot at hiyay attigan di a'un'unnudyun Apo Dios. Atonyuy umat hina ta abuluton da'yun Hiya.

* **11:37** Hay ugalin di Hudyu ya adida umbun hinan lamehaan ti unda ma'ubung.

42 Mahmo' ayun Pharisees! Manu ti gun ayu umidat hinan inhabalyu ay Apo Dios, mu adiyu aton di maphod hi ibbayun tagu ya hay a'immannungana ya adiyu pohdon hi Apo Dios. O tuwalin umidat ayuh nan inhabalyu, mu adiyu inganuy nan udum an pohdon Apo Dios hi atonyu!

43 Mahmo' ayun Pharisees! Ti pohdonyuy ma"aphod hi umbunanyuh nan himba'an an ahayupan di Hudyu, ya pohdonyu goh hi un da'yuy e'gonan nan tataguh un ayu umuy hinan pummalkaduanu.

44 Immannung ahan an mahmo' ayu! Ti umat ayuh nan lubu' an mid pangimmatunan an gun dalanon di tatagu ti aggyda inila.”†

45 Ya inalin han ohan muntudtuduh nan Uldin di, “Apu, umat ay hinay panapitmu ya un da'mi goh amuyuan!”

46 Ya inalinay, “Da'yu goh an muntudtuduh nan Uldin ya mahmo' ayu! Ti do'lonyuy uldinyuh nan tatagu, at ma'ungaldan mangunud. Mu ta'on un da'yu ya adiyu unudon, ya mi'id ologyun mamadang ay dida ta ologdan mangunud!

47 Mahmo' ayu goh! Ti iyamayuy lubu' din propeta an ta'on hi un nabayag di namatayan din a'apuyu.

48 Ya heten atonyu ya hiyay pangimmatunan hi unyu abuluton din ina'inat din a'apuyu ti diday namatoy ta da'yuy mangiyammah lubu'da!

49 Hi Apo Dios ya i'innilana tuwalih te, hiyaat unna inalin diday, Honogo' nan propeta' ya

† 11:44 Numpentolan nan Hudyuy lubu'da ta ma"attig ti gulat ta waday mange'wah nan lubu' at mibilangdah aggyu naleneh an tagu.

baal'un dida, mu patayonday udumna, ya paligatonday udumna.

⁵⁰ Nan propeta an nete"ah din hopap di luta ta nangamung ad ugwan ya napatopatoy nan udumnanan dida. Ya din natayanda ya hiyay pummoltaan Apo Dios hitun tatagud ugwan.

⁵¹ Hi Abel di nahhun an napatoy ta nangamung ay Zechariah an napatoy hi numbattanan di pun'onngan ya nan ihinan Apo Dios hinan Timplud Jerusalem.‡ Ya nan natayandan amin di dumalat hi pummoltaan Apo Dios hitun tatagud ugwan.

⁵² Mahmo' ayun muntudtuduh nan Uldin! Ti impawayuy nahamad an mipa'innilan da'yu, at aggyuyu inah'upan di nahamad an mipa'innila. Ya ipawayu goh nan udumnan tatagun magadyuh di pangah'upanda.”

⁵³ Ya hiyah de nangete"an din muntudtuduh nan Uldin ya din Pharisees an umi'ingol ay Jesus, at do'ol di hinanhanandan Hiya ta mi'id upid di hapitona.

⁵⁴ Ya hinahalepatanday ibahhawan di hapitona ta way pangidalatandah panumalyadan Hiya.

12

‡ **11:51** Nitudo' di aat nan napatayan Abel hinan Gen. 4:8, ya nitudo' di aat nan napatayan Zechariah hinan II Chron. 24:20-22. Hinan nahayhaynod an liblun di Hudyuh nan Old Testamentda ya nahhun nan Genesis, ya niyangunuh nan II Chronicles (an bo'on nan Liblu an Malachi an umat hinan Old Testament tu'ud ugwan). At imbaag Jesus nan historyn di nangipaligligatandah nan propetah din nahhun ta engganah din angunuhna.

*Hay Padan hinan Mumpunlayah an Tatagu
(Mat. 10:26-27)*

¹ Otog di punhaphapitan Jesus ya linibuy tataguh na'amung. Ya numpipinitpitda, at nun'egpa' di udumnay hu'in di ibbada. Mu hay inat Jesus hi nahhun ya ni'hapit hinan in-tudtuduwanan inalinay, “Emayaanyu nan pad-dungnay bino'bo' di Pharisees ti ta'on un maphod di ugalida mu un hay ipatpattigda ya anggay.

² Mu awni ta udum hi algaw at ma'innila mahkay di aat di nahamad an ugali. At an amin di tatagu ya innilaonday aat di nun'appuhin tagu an ta'on un nipo"oy ad ugwan.

³ At hiyanan ta'on un nan mahdom di panap-itanyu ya ma'innila damdamah nan mawa'ah, ya ta'on unyu iyab'abu'ab nan alyonyuh nan ohan taguh nan kuwaltu an mun'itangob di pantawna mu pun'iyalida damdamah nan way a'am'amungan di do'ol an tatagu.”

*Hay Tuma'tan Tu'u
(Mat. 10:28-30)*

⁴ Inalina goh di, “Donglonyuh te, a'agi', ta adi ayu tuma'ot hinan mamatoy hi odolyu, ti malpah ay ya mi'id mahkay olognan mangat hi udumnan nappuhi.

⁵ Mu ituduwa' da'yu ta innilaonyuy tuma'tanyu: hi Apo Dios di tuma'tanyu ti olognan pumatoy, ya nalpah ay ya ologna goh an mangipiyuy ay da'yud imbelnu. Ya immannung hete, at Hiyay tuma'tanyu!

⁶ Duwan pihhu nin di pallog nan leman uhhili, mu ta'on ya adi al'alliwan Apo Dios dida.

⁷ At iyal'allanan halimunan da'yu ti nabalbalul ayu ya un nan nalakay pallogdan uhhili! Ti ta'on nan buu'yu ya i'innilana goh di uyapda. At adi ayu numanomnom!”

Hay Mangibaag hi Iddumanan Jesus ya Hay Mangihaut

(Mat. 10:31-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Inalina goh di, “Umannung hete ti nan tagun makulug di ibaagnah nan ibbanan tatagun alyonay, Ha"iin di tagun Jesus an napto' an Imbaluy di Tagu! ya ibaag'u goh ta alyo' hinan a'anghel Apo Dios di, Hiyah te tagu'!

⁹ Mu wada ay goh di mangihaut an mangalih nan tataguy, Bo'ona' tagun Jesus! ya ihaut'u goh ta alyo' hinan a'anghel Apo Dios di, Bo'on hete tagu'!

¹⁰ Ya ta"on hi un way mangulgud hi na"appuhih aat'u ya ma'aliwan henen numbaholana, mu nan tagun mangulgud hi na"appuhih aat nan Na'abuniyanan an Lennawa ya adi ahan ma'al'alliwan henen baholna.

¹¹ Ya wa ay ta ipiyuy da'yuh nan himba'an di Hudyu, unu mipiyuy ayuh nan gobelnadol unu nan udumna goh an u'upihyal ya adiyu nonomnonom di atonyun mananggan dida

¹² ti hay dumatnganyuh di ya itudun nan Na'abuniyanan an Lennaway hapitonyu.”

Hay Nipa"el an Hay Aat di Adangyan an Naku-dang di Nomnomna

¹³ Wada han lala'in ne'edngol, ya inalinan Jesus di, “Apu, alyom hinan agi' an lala'i ta pi'yodwona' hinan gina'un amamin binoltana!”

14 Mu inalin Jesus ay hiyay, “Agi', agguya' nidatan hi haad an mangipanuh an munggodwah nan gina'uyu!”

15 Ya inalin Jesus hinan tataguy, “Papuutanyu ta adi ayu mangam'amnaw hinan bo'on gina'uyu. Ti ta'on un do'do"ol di gina'un han tagu mu adi pa'appallog hi pi'taguanan Apo Dios hi mid pogpogna.”

16 Ya inulgudna han nipa"el an inalinay, “Wada han adangyan an lala'i, ya maphod di payawna ti do'ol di ma'udol hi atawotawon.

17 Ya inalinah nomnomnay, Hay ato' nin ti ten mi'id di udumnah pangiyalanga' hitun do'ol an paguy'u?

18 Ya inalina goh hi nomnomnay, Hay ato' ya pa"io' an amin nan alang'u ta hay o"ongol di ipiyamma' ta hiyay pangiponpona' an amin hinan paguy'u ya nan udumna goh an gina'u'.

19 Ya alyo' mahkay di, Anakkayah an do'ol ahan tun inadangyan'u an mun'olog hi itanud'uh atawotawon! At idinong'un muntamu ta unna' mahkay hay mangmangan ya umin'inum ta ipa'am'amlong'u tun odol'u!

20 Mu inalin Apo Dios ay hiyay, Nakudang di nomnommu! Ti ad ugwan an mahdom ya matoy'a, at hay mangigina'u mah hinan indadaanmu?

21 Ya umat hina goh di ma'at hinan tagun mangamung hinan gina'unah tun luta, mu hay pannigan Apo Dios hi aatna ya mi'id inadangyanad abuniyan.”

*Hay Pangehdolan Tu'un Apo Dios hi Mahapul
(Mat. 6:25-34)*

²² Inalin goh Jesus hinan intudtuduwanay, “At hiyah ne dumalat hi pangalya' ay da'yu an adi ayu numanomnom hi tanudyu ya gina'uyuh manophop hi odolyu

²³ ti heten pi'taguan ya nabalbalul ya un hay tanudyu unu lubungyu.

²⁴ Un adya tigonyuy aat nan gayang ti adida mun'oho', ya adida goh mumpugah, ya mid ah alangda, mu ta'on unda adi aton hana ti hi Apo Dios mangidat hi mahapulda! At inyal'allanan nabalbalul ayun Apo Dios ya un nan hamuti!

²⁵ Ya gulat goh ta nonomnomonyuy pi'taguanyu ya undan way ologyu damdama an mangdum ta olom ya dumu'du"oy di pi'taguanyu?

²⁶ At gapu ta adiyu olog an mangipa'adu"oy hi itang hi pi'taguanyu an ta'on un madada-woh di ma'at ya goh ta numanomnom ayuh nan udumna?

²⁷ Ti nomnomonyuy aton nan habhabung an humangaw ti adida ilubid ya iyabol di gina'uda, mu wagwada damdama ti halimunan Apo Dios dida. Mu alyo' ay da'yu an ta'on un nan Alin hi Solomon an pa"adangyan ya ma"ap'aphod ahan di tigaw nan gina'una. Mu makulug damdaman iyal'allanan ma"ap'aphod nan tigaw danen habhabung ya un nan gina'un Solomon!

²⁸ Ya gulat goh ta impaphod Apo Dios nan holo' hi bubulung ta maphod di tigawda an un matagud ugwan an algaw mu hinan mabiggat ya napuulan at iyal'allanay atonan da'yu an ipaphodnay tigawyu! Un itang anhan di pangulugyu!

²⁹ At hiyanan alyo' an adi ayu numanomnom hi panggalanyuh itanudyu ya inumonyu

³⁰ ti an amin hana ya hiyah ne ang'anghadon nan mid pangulugdan Apo Dios hi alan. Mu i'innilan Ama tu'un mahapul tu'un amin hana, at Hiyay nangamung.

³¹ Mu hay atonyu ya do'do'lonyuy punnom-nomanyuh nan Pumpapto'an Apo Dios, at okod Hiyay manalimun hinan mahapulyu.”

Hay Nitudtuduwan di Aat di Nahamad an Umadangyanan

(Mat. 6:19-21)

³² Inalina goh di, “Ta'on un ayu nahnot an Himpampun an Tagu' ya adi ayu tuma'ot ti ma'amlong hi Ama tu'uh nan iddumanyuh nan Pumpapto'ana!

³³ At ila'uyuy gina'uyu, ya imbadangyuh nan nun'awotwot. Ya atonyu ay di umat hina at waday nidadaan an ay pitakan adi mapa'i ta hiyay ihayupan nan gina'uyud abuniyan an adi makudkudangan, ya adi ma'akaw ti mid ah mangakaw hidi, ya adi goh malu'lu'.

³⁴ Ti hay pohdonyuh awadan di inadangyanyu ya hiya goh di nonomnomonyu!”

Hay Nipa"el an Aat di Tumualan nan Tagalah Pumbangngadan di Apuda

³⁵ Intuluy Jesus an nuntudtudu an inalinay, “Paddungnay ipaphodyuy gina'uyu ya dilagyu

³⁶ ta umat ayuh nan baal an tumutu'aldan mamannod hinan apudah pumbangngadanah alpuwanah nan way kasal. Ta dedennondan ibughulan hiyah unna kulkugon nan pantaw.

³⁷ Od'odolnah un aggyu nolo' daden baal ti tumu'aldah un ataman nan apuda. Umannung

heten alyo' ti heden apuda ya idadaanay lubungnah puntamuana, ya ipabuna didah nan pangananda, ya iduulana didah ononda.

³⁸ Immannung an maphod un agguy nolo' daden baal an ta'on un lumabi unu mun'awawa'ah di dumatngana ta itu'aldan mamannod ay apudah aliana!

³⁹ Adiyu al'aliwan hete! Gulat ta inilan nan ad abung di gutudnah umalian di mangakaw at hawanaray humgopanah baluy.

⁴⁰ Ya maphod hi unyu goh aton hina ta dennonyuy pumbangngada' ti Ha'in an napto' an Imbaluy di Tagu ya mumbangngada' hinan adiyu panginnilaan.”

Hay Nipa"el hi Aat di Un'unnud ya Adi Mangngol an Tagala

(Mat. 24:45-51)

⁴¹ Ya imbagan Peter ay Jesus di, “Apu, heten inul'ulgudmun nipa"el ya undan da'mi ya anggay di pangituduwam, unu an amin di tatagu?”

⁴² Ya inalin Apu tu'uy, “Ulgudo' di aat di un'unnud ya nanginnilan tagala. Hiyay pento' han apuna ta ipapto'nay abungna, at hiyay mangipiyapong hi onon nan ibbanan tagalah nan agtudan di pangananda. Ya numbaat han apudan ad abung.

⁴³ Ya gulat ta un'unnud henen tagalanan pento'na ta hay pumbangngadan han apuna ya tumamutamun den inalin nan apuna at maphod di ma'at ay hiya!

⁴⁴ At umannung an idat han apunay nabagtuh haadna ta hiyay mannig an amin hinan gina'una.

⁴⁵ Mu gulat ta alyonah nomnomnay, Madnoy di pumbangngadan han apumi! At ente"anan gun nanuplit hinan i'ibbanan tagala, ya nanganangan, ya imminu'inum, at mabubutong.

⁴⁶ Mu waday ohan algaw an adina amtan ya numbangngad han apuna, ya nidugah di nanuplitanan hiya, at middum hiyah nan mi'id pangulugda ta mi'moltan dida.

⁴⁷ Immannung an nan tagalan nanginnilah penhod apuna mu agguyna impapto' di inatna ti agguyna inunud heden apuna ya ongol di ahuplitana.

⁴⁸ Mu nan agguay nanginnilah pohdon apuna mu atonay nibahhaw ya mun'ul'ullay di ahuplitana. Ya amin di tagun do'ol di mitudtudun dida ya do'ol goh di mahapul hi unudonda. Ya nan tagun do'do"ol di mitudtudun dida ya do'do"ol goh di mahapul hi unudonda, ti adida ay ya mabaholanda.”

Hay Inalian Jesus di Dimmalat hi Pumbobohholan di Tatagu

(Mat. 10:34-36)

⁴⁹ Intudun goh Jesus di, “Dumalat di immalia' ya mumbobohholday tataguh tun luta, mu pohdo' an punnaudonda ta malpah!

⁵⁰ Mipaligligata' hi ongol, ya nidugah di punlungdayaa' ta nangamung un malpah.

⁵¹ Mi'id mapto' ya alyonyuy malenggopday tataguh tun luta ti hay inalia'. Mu adi, ti undaat goh madughay. Ti nan udumna ya unudona', mu adia' hinan udumna.

⁵² Ya mete"ad ugwan ya madughay nan hina"ama, at lemada ay ya nan tulu ya mi'bohholdah nan duwa.

⁵³ Ya mi'bohhol nan linala'ih nan imbabaluydan linala'i, ya umat goh hinan binabai an mi'bohholda goh hinan imbabaluydan binabai, ya umat goh hinan apuwonda an mi'bohholdah nan inapudan binabai."

Hay Pangimmatunandah Aat di Ma'ma'at

⁵⁴ Inalin goh Jesus hinan tataguy, "Tigonyu ay nan bunut an mun'ahut an malpuh alimuhan di algaw ya inilayun na'uy an umudan, ya ma'at.

⁵⁵ Ya tigonyu ay ta tumuyup an malpuh appit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw ya alyonyuy, Mun'ohab! ya mepto'.

⁵⁶ Inilayun mangimmatun ad daya ya tun luta, mu layahyu ti adi ayu pa"immatun hi aat di ma'at ad ugwan!

⁵⁷ Goh ta adiyu nomnomon di nahamad hi atonyu?

⁵⁸ Ti gulat ta waday mangidiklamun da'yuh nan huwis at alawahonyu hiyah nan dalan ta al'alu'onyu ta adina ituluy. Ti adiyu ay ya mid mapto' ya iyuy da'yuh nan huwis, ya nan huwis di mangipibalud ay da'yu.

⁵⁹ Ya umannung heten alyo' ti wa ay ta mibalud ayu ya mahapul an pa'abbo'laonyuy moltayu an ta"on un ohan hepeng ya un ayu mibo'tan."

13

Hay Pan'ugan hinan Bahol

¹ Otog di puntudtuduwan Jesus ya waday udumnan nun'ulgud ay Hiya an inalay, “Waday iGalilee an nun'onong, ya unat goh heden pun'onnganda ya impapatoy Pilate* dida, at nid-dum nan daladah nan ene'nongda.”

² Ya inalin Jesus ay diday, “Mid mapto' ya alyonyuy un ong'ongngol di bahol daden iGalilee an natoy ya un nan udumnan iGalilee ti napatoyda.

³ Mu umannung heten alyo' an adi ong'ongngol di baholda ya un nan udumna. Mu adiyu ay du'gon nan nappuhin ato'atonyu ya umat hina goh di ma'at ay da'yu ti mapatoy ayu.

⁴ Ya immat goh ay didan iSiloam ti din palatang an pumpattu'an di mun'adug ya natu'in, ya nun'a'ipit din himpulu ta walun tatagu, ya nun'atoyda. Ya mid mapto' ya alyonyuy na'appuhy inatda ya un an amin din tatagun numpunhitud Jerusalem.

⁵ Mu umannung heten alyo' an adi ong'ongngol di baholda ya un nan udumna. Mu adiyu ay du'gon nan nappuhin ato'atonyu ya umat hina goh di ma'at ay da'yu ti mapatoy ayu.”

Hay Nipa"el an Hay Aat di Ayiw an Fig an Mid Bungana

⁶ Inulgud Jesus han nipa"el an inalinay, “Wa han lala'in nangitanom hi ayiw an fig hinan galdena. Ya immuy heden lala'in nannig hi bungana, mu mi'id am'amungit.

⁷ Ya inalinah nan puntamuonah nan galdenay, Tigom an tuluy tawon di naluh hi immali'alia' an

* **13:1** Hay nungobel nadolanad Judea ya hidin 26-36 A.D.

mannig hi bungan ten ayiw an fig, mu ten adi bumungbunga. At longhom ti unna pawpawaan heten luta!

⁸ Ya inalin nan puntamuonan hiyay, Adi' ni' longhon, apu, ta nangamung hi tawon ta bo'a' nan lutah puuna, ya inabunua',

⁹ at olom ya bumungah tawon, ya maphod. Mu adi ay ya impalngohmu.”

Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Nahehe'pan an Babaih din Ngilin an Habadu

¹⁰ Nuntudtuduh Jesus hinan himba'an di Hudyuh nan ngilin an Habadu.

¹¹ Ya wah di han nahehe'pan an babai. Ya hede han neh'op ya impalewahana hiyah himpulu ta han waluy tawon ti mabubu"ung an adi ma'uyad di bonogna.

¹² Ya unat goh tinnig Jesus hiya ya inayagana, ya inalanan hiyay, “Agi', umadaog nan lewohom.”

¹³ Ya dinapana hiya, ya himbumagga ya immandong di bonogna, at hinapitnay anabagbag-tun Apo Dios.

¹⁴ Mu ma'abohhol nan ap'apuh nan himba'an di Hudyu ti ngilin an Habadu den nangiyadaogan Jesus. Ya inalin han ap'apuh nan tataguy, “Onom di algaw hi puntamuan, ya logomnan den onom an algaw di umalianyuh iyadaoganyu, mu bo'on hinan ngilin an Habadu!”†

¹⁵ Ya tembal Apu tu'un inalalay, “Munlayah ayu! Ti ta'on hi un ngilin an Habadu mu

† **13:14** Bahaom nan footnote di Mat. 12:10 ta innilaom di dumalat hi nangalyandah umat hina.

ubadonyuy baka unu dongkiyu, ya impitawyuh nan abungna ta iyuyyu pa'inuman.

¹⁶ At undan adi maphod hi un mipadinong di lewohon ten babain ap'apun Abraham an nundoghon Satanas hi himpulu ta han waluy tawon an ta'on hi un ngilin an Habadu?"

¹⁷ Ya otop di nangalyanan ne ya bimmmain an amin nan namohol ay Hiya, ya am'amlongan an amin di tatagu nan ina'inatnan maphod.

*Hay Nipa"el an Hay Aat di Oho' an Pa"it'ittang
(Mat. 13:31-32; Mk. 4:30-34)*

¹⁸ Inalin goh Jesus di, "Ulgudo' nan aat di Pumpapto'an Apo Dios, ya waday pangipad-dunga'

¹⁹ ti ipaddung'uh nan pa"it'ittang an oho' an ma'alih mustard an wah nan galden.‡ Ya inyuy han lala'ih nan galdenan eneho', at himmangaw, ya immongol an ayiw, ya immuy nan hamuti ta inyammaday agabandah nan hapangna."

*Hay Nipa"el an Hay Aat di Bino'bo'
(Mat. 13:33)*

²⁰ Inalin goh Jesus di, "Hay Pumpapto'an Apo Dios

²¹ ya umat hinan bino'bo' an innal han babai, ya inlamutnah din tuluy halub an alena ta mun'ammah tinapay, at la'tot ya impa'ongolnan amin nan ihaangnan tinapay."

*Hay Nitudtuduwan di Na'ullipit an Pantaw
(Mat. 7:13-14, 21-23)*

‡ **13:19** Bo'on hetey pa"it'ittang an oho' an wah tun luta, mu makulug an hiyay pa"it'ittang an oho' an wah nan galden ad Israel.

22 Innayun da Jesus an immuy ad Jerusalem, mu nundag'uhdah nan bababbabluy an nange'wanda ta nuntudtuduh di.

23 Ya waday ohah nangalin Hiyay, “Apu, undan nahnot di mabaliwan?”

Ya inalinah nan tatagun wah di,

24 “Iluludyun humigup hinan paddungnay na'ullipit an pantaw. Ti umannung heten alyo' ti awniat do'olday mamhod an humigup, mu mi'id ologda.

25 Ti wa ay ta itangob nan ad abung di pantaw ya tuma'dog ayuh nan kolhoddan ta kulkugonyu nan pantaw, ya alyonyuy, Apu, ibughulan ni' da'mi!

Mu tobolonan alyonay, Mi'id inila' ay da'yu, ya mid goh inila' hi nalpuwanyu!

26 Ya alyonyu goh di, Inila da'mi ti ne"an amin He"a, ya nuntudtudu'ah nan babluymi!

27 Mu ta'on damdama ya alyonay, Makulug an mi'id inila' ay da'yu, at makak ayun Ha"in ti da'yu din nanganangat hi nun'appuhi!

28 Ya lumugwalugwa ayu, ya umayot'ot ayu ti tigonyu da Abraham ay Isaac, ya hi Jacob, ya an amin din propeta an wah didah nan Pumpapto'an Apo Dios, mu da'yu ya mapakak ayu!

29 Ya nan tataguh tun luta an ta'on nan wah adadagwin babluy hi appit hi iggid ya agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw, ya hi appit hi alimuhan ya buhu'an di algaw ya umalidan me"an hinan Pumpapto'an Apo Dios.

30 At nan udumnan niyangunuh an nangngol ya onaynan dida ti diday mahhun, mu nan udumnan nahhun an nangngol ya diday miyangunuh.”

*Hay Pamhodan Jesus hinan Tatagud Jerusalem
(Mat. 23:37-39)*

³¹ Otot di punhaphapitan Jesus ya immuy di udumnah nan Pharisees, ya inalidan Hiyay, “Makak'ah tu ti pohdon Herod[§] an ipapatoy da'a!”

³² Ya inalinan diday, “Hi Herod ya umat hinan fox* ti nala'eng an bumalwali, at ekayu alyon ay hiyay, Ad ugwan ya hi ma'et di punla'aha' hinan nun'appuhin lennawa, ya pangiyadaoga' hinan way lewuhona, ya hinan miyatlan algaw di punlopaha' hinan ato'ato'.

³³ Mu ta'on ya inayun'un umuy ad Jerusalem ad ugwan, ya hi ma'et, ya hi ohhandi goh ti adyu'ah un mapatoy han propeta an adi umatam hi ad Jerusalem an namatapatayandah din do'ol an propeta!

³⁴ Da'yun o'ommod ya a'agih tun ad Jerusalem ya pinatopatoyyu nan propeta, ya nunggayangyu nan hennag Apo Dios ay da'yu! Ya intugtuga' an namhod an nangamu'amung ay da'yu an umat hi aton nan ubuan an obobanay imbabaluyuna, mu agguya' inabulut!

³⁵ At inganuy Apo Dios tun babluyyu! Ya umannung heten alyo' ti adia' tigtiggon ay da'yu ta nangamung hitun algaw an pangalyanyuh, Ma"aphod heten tagun pento' Apo Dios hi Ali tu'u!”†

§ **13:31** Hay nun'alian Herod Antipas ya hidin 4 B.C. hi engganah din 39 A.D. * **13:32** Hiya ya umat hinan ahu an wah nan inalahan, ya nala'eng an bumalwali. † **13:35** Psa. 118:26.

14

*Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Lala'in Binumlal di Odolna**

¹ Wa han ngilin an Habadu ya immuy hi Jesus an ne"an hinan abung di ohah nan ap'apun di Pharisees, ya inhamhamad nan tatagun mamannig ay Hiya,

² Ya wah di han lala'in binumlal di odolna an ni'haggangan ay Hiya.

³ Ya ni'hapit hi Jesus hinan muntudtuduh nan Uldin ya nan Pharisees an inalinan diday, “Hay inilayuh maphod hi aton? Undan paniaw nan ngilin an Habaduh pangiyadaogan hi dogoh, unu adi?”

⁴ Mu aggyuda tembal. At hen'ana din lala'i, ya inyadaognay lewuhona, ya impa'anamutna hiya.

⁵ Ya inalinan diday, “Gulat ta waday imbaluyyu unu bakayun magah hinan maluhung an abu"ul ya ta"on hi un Habadu an ngilin ya undan adiyu punnaudon an umuy manguyud?”

⁶ Ya mi'id di nambalda.

Hay Nangituduwan Jesus hi Adi Tu'u Pumpahiyaan

⁷ Unat goh tinnig Jesus nan na'ayagan an me"an hinan gotad an mumpilidah umbunandah nan umbunan di nabagtun tagu ya inulgudna han maphod hi atonda an inalinan diday,

⁸ “Gulat ta ayagan da'yuh nan way kasal ya hay maphod ya adi ayu umbun hinan umbunan di

* **14:** Heten dogoh ya ma'alih *dropsy* unu *edema*, ya hay aatna ya adi ay ma'aanan nan danum an wah odol at bumlal.

nabagtun tagu. Ti mid mapto' ya wada goh di na'ayagan an nabagbagtu ya un da'yu,

⁹ at umali nan nangayag ay da'yu, ya inalinay, Makak'an nen inumbunam ti hiyah ne umbunan ten tagu. At bumain ayun umuy umbun hinan umbunan di na'ampan tagu.

¹⁰ At wa ay ta ayagan da'yu ya umuy ayu umbun hinan umbunan di na'ampan tagu, ya mid mapto' ya umali nan nangayag ay da'yu, ya alyonay, Agi', umuy'ah nan ubunan di nabagtun tagu. At pabagtuon da'yuh nan wadan di na'amung an tatagun ni'yibun ay da'yu.

¹¹ Ti an amin di mangipahiyah odolna ya hiyay mipa'ampa, mu nan mangipa'ampah odolna ya hiyay mipabagtu.”

¹² Ya inalin Jesus goh hinan nangayag ay hiyay, “Gulat ta waday niyayaw unu ongol an gotadyu ya adiyu ayagan di i'ibbayu, unu a'agiyu, unu o'ommodyu, unu nan adangyan an heneggonyu ti mid mapto' ya awniat ayagan da'yu goh, at hiyay ohhongna.

¹³ Mu hay atonyuh un way gotadyu ya ayaganyuy nun'awotwot an tatagu, ya nan way lewuhona, ya nan nun'apilay, ya nan nun'abulaw.

¹⁴ Ti mawagahan ayuh unda adi olog an manghong ti malagbuan ayuh nan amahuan di nun'atoy an nahamad di ugalida.”

*Hay Nipa"el an Hay Aat di Gotad han Lala'i
(Mat. 22:1-14)*

¹⁵ Wada han ni'yibun ay Jesus, at dengngolna nan inulgudna, ya inalinan Hiyay, “Mawagahan

nan tagun middum an me"an hinan Pumpapto'an Apo Dios!"

16 Ya inalin Jesus ay hiyay, "Wa han ohan algaw ya wada han nunggotad an lala'i, ya inayaganay do'ol an tatagu.

17 Ya unat goh nadenan din gotad ya hennagnay tagalana ta alyonah nan na'ayagan di, Umali ayu ti nadenan nan gotad!

18 Mu an amin din na'ayagan ya do'ol di pamngadah aton, ti inalin din nahhun di, Waday penla"uh luta, at mahapul an umuy'u tigon di aatna. At ta"on ni' ya adia' umali.

19 Ya inalin goh din ohay, Lina'ua' din himpulan baka ta hinduhindudwo' an puntamuon, at umuy'u ipadah dida. At ta"on ni' ya adia' umali.

20 Ya inalin goh din ohay, Pa'ahhawaa', at mid ato' an umali.

21 Ya numbanggad nan tagala, ya imbaagnah den inalah nan apuna. At bimmungot heden apuna, ya inalinah din tagalanay, Punnaudom ta umuy'ah nan akalakalata ya hinan awantiwan-tih nan babluy ta ayagam nan nun'awotwot, ya nan way lewohona, ya nan nun'abulaw, ya nan nun'apilay ta itnudmu didah tu!

22 Ya unat goh numbanggad din tagalana ya inalinay, Apu, inat'u din inalim, mu aggy damdama napnuy abungmu!

23 At inalin din apunay, Umuy'ah nan udumnan babluy ta umuymu ayagan nan tataguh di ta umalida ta way aton tun abung'un mapnu!

24 Ya umannung heten alyo' ay da'yu ti adi' pe"onon din linala'in na'ayagan hi nahhun!"

Hay Aat di Panaynan hi Gina'u
(Mat. 10:37-39)

²⁵ Do'ol din tatagun nitnud ay Jesus. At nunlig-guh, ya inalinan diday,

²⁶ “Unudona' ay ya mahapul an Ha"iin di mah-hun hi nomnomonyu ya un nan o'ommodyu, ya nan ahawayu, ya nan imbabaluyyu, ya nan a'agiyu, ya ta"on un hay odolyu.

²⁷ Ti nan tagun adi pa"edpol hinan pi'holholtapanan Ha"iin ya adi middum ay Ha"iin.

²⁸ Gulat ta han ohan da'yu ya pohdonan mun'ammah abung[†] ya undan adina ibun ta nom-nomonah nahamad hi un mun'olog an amin di mahapulna?

²⁹ Ti adi ay ya mid mapto' ya hay tu'udnay miyamma ya anggay an adina olog an munlopah, at an amin di mannig ya hiwitanda hiyan

³⁰ alyonday, Anagoh ta ente"anan mun'ammah abungna, mu mi'id olognan munlopah!

³¹ Ya umat goh hinan ali, ti gulat ta umuyda mi'gubat hinan ohan ali ya undan adi mi'yibun hinan a'ap'apuh mahhun ta munhahapitda ta ano'nongondah unda olog an umameh an ta"on hi un himpuluy libuy tindaluna ya un duwam puluy libuh tindalun di oha?

³² Mu adida ay olog ya honogonday umuy mi'hapit hinan pi'gubatanda ta hahapitunday atonda ta adida inaynayun an mi'gubat.

³³ Ya umat hina goh ay da'yu ti mahapul an nomnomonyuh mahhun hi un ayu nidadaan an manaynan an amin hi logom ta way atonyun

[†] **14:28** Unu abung an pun'adugan.

mangunud ay Ha"in. Ti adiyu ay taynan ya adi mabalin an da'yuy umunud ay Ha"in.

³⁴ Maphod di ahin, mu pinumhaw ay ya hay atonyun mangipabanggad hi tamtamna?

³⁵ Ya adi mabalin an miyabunu, ya mi'id goh hulbinah un iddum hinan abunu, at un mitapal. At ihamadyun donglon tun ul'ulgudo'."

15

Hay Nipa"el an Hay Aat di Kalnilu

(Mat. 18:12-14)

¹ Immuy nan mun'amung hi buwit ya nan udumnan nabaholan ay Jesus ta dongloday ul'ulgudona.

² Mu ma'abohholda nan udumnah nan Pharisees ya nan muntudtuduh nan Uldin, ya inaliday, "Te goh han tagu an iyabulutnay un ma'amung di nabaholan ay Hiya, ya me"an goh ay dida!"

³ Ya inulgud Jesus ay dida han waday ibalinana an inaliday,

⁴ "Gulat ta han ohan da'yu ya waday hinggahut hi kalniluna, ya na'utaw di oha ya undan adina taynan din nahiyam ta hiyam ta umuy hinan mapulun an manganap hidin na'utaw ta nangamung unna ah'upan?"

⁵ Ti unat goh ah'upana ya mun'am'amlong, ya impi'ugna ta

⁶ ibangngadnah abungna, ya inayaganay heneggona ya nan i'ibbana ta ma'amungda. Ya inalinan diday, Mi'yan'anla ayun ha"in ti ten inah'upa' han kalnilu' an na'utaw!

⁷ At umat hina goh hinan tatagun nabaholan an wa ay ta du'goday baholda ya

pa'idyam'amlongondad abuniyan dida ya un nan nahiyam ta hiyam an nahamad di ugalida, ti undan gahin unda hukatan di ugalida.”

Hay Nipa"el an Hay Aat di Na'utaw an Palata

⁸ Ya inalina goh di, “Gulatna goh ta han babai ya waday himpuluh palatana,* ya inutawnay oha ya unna dan adi tolgan di hilaw ta ihigidnay abungna ta nangamung unna ah'upan?

⁹ At ah'upana ay ya inayaganay i'ibbana ya heneggonata ma'amungda. Ya inalina, Mi'yan'anla ayun ha"i ti ten inah'upa' nan pihhu' an na'utaw!

¹⁰ At umat hina goh hinan ohan tagun naba-holan an du'gona ay di ugalinan nappuhi at mun'am'amlong goh nan a'anghel Apo Dios enen inatna.”

Hay Nipa"el an Hay Aat di Duwan Linala'in Hin'agi

¹¹ Inalin Jesus di, “Wada han lala'in duway imbaluynah linala'i.

¹² Ya din otob ya inalinan amanay, Ama, pohdo' an idatmuy banoh'ud ugwan. At ginodwan amaday gina'una ta nun'odwondan hin'agi.

¹³ Ya wada han hin'algaw ya inamung din otob an amin di gina'una, ya inla'unan amin. Ya numbaat hinan adagwin babluy, ya inam'amhanan ingngalngalawngaw din pihhuna.

¹⁴ Ya unat goh impuhnan amin din pihhuna ya nepto' an waday ongol an batel eden babluy an wadana, at mi'id pangngalanah onona.

* 15:8 Hay balulna ya nan mipabo'lah himpuluh algaw.

15 Ya immuy nekkop hinan ohan tagun den babluy, ya hennagna hiya ta immuy hinan pahtu ta mumpangan hinan babuy.

16 Ya la'tot ya nunheglay hinaangna, at ne"an hinan onon di babuy ti mi'id ah mangidat hi onona.

17 Ya nimmomnonomnom, ya inalinay, Do'ol di tagalan ama, ya adida pa"a'an hinan ma'an, mu ten ihtua' hitun pa'in'inaPUha' di hinaang'u, at akkay matoya'!

18 At makaka' ta mumbangngada' ay ama ta alyo' ay hiyay, Ama, nabaholana' hi ongol ay Apo Dios ya ay he"a

19 ti nappuhia'! At ta"on hi unna' adi ibilang hi imbaluymu mu ta midduma' hinan puntamuom ta mi'bo'laa'.

20 At nakak ta numbangngad ay amana.

Ya unat goh magadyuh hi abungda ya inamang amana, ya enehmo'ana hiya, at timmagtag an immuy nanamun hiya, ya inawalna han imbaluyna, ya inungguna.

21 Ya inalin han imbaluynan hiyay, Ama, nabaholana' hi ongol ay Apo Dios ya ay he"a ti nappuhia'! At ta"on hi unna' adi ibilang hi imbaluymu.

22 Mu inalin amanah nan tagalanay, Punnaudonyun iyali han ma"ap'aphod an magayad an lubung ta ipilubungyun hiya! Ya punhinghinggonyu! Ya punhapatusonyu!

23 Ya inyaliyuh tu han mataban uyaw ta paltionyu ta ihda tu'un amin ta mun'an'anla tu'u!

24 Ti ten ay natoy han imbaluy'u, mu ten timmagu! Ya na'utaw, mu ten numbangngad! Ya

ente"adan umanla.

²⁵ Ya wah payaw din pangpangullu. Ya hidin immanamutanan wan magadyuh hi abungda ya dengngolna din gangoh di gangha ya nan dimalmog din manayaw.

²⁶ At inayagana din tagala ta munhanhan,

²⁷ ya inalin din tagalay, Manu ay ya numbanggad din agim, at impapaltin amayuy mataban uyaw ti mi'id al'alin hiyah numbanggadana.

²⁸ Ya ma'abbungot din pangpangullu, at agguy himmigup hi wadanda an ta'on unda al'alu'on hiya. At pimmitaw hi amanan nangal'alu' ay hiya.

²⁹ Mu tembalna din inalin amanan inalinay, Inilam an binadabadanga' he"ah tamum hi ata-wotawon, ya wa ay nan al'alyoman inunud'u, mu agguya' impaltian an ta'on ah gandeng ta way ni'yan'anlaa' hinan liligwa'!

³⁰ Ya ten immali han imbaluymun nangin-galawngaw hinan gina'um ti niddum hinan do'ol an puta, ya ten impaltiam hiyah nan mataban uyaw!

³¹ Ya inalin amanan hiyay, Imbaluy'u, he"ay ni'hihinnan ha"in, at an amin di wan ha"in ya he"ay ad bagi.

³² Mu maphod hi un tu'u mun'an'anla damdama ya mun'amlong ti ten ay natoy han agim, mu ten timmagu, ya na'utaw, mu ten numbanggad!"

16

Hay Nipa"el hi Aat nan Adangyan ya nan Nangih-timan Puntamuona

¹ Inalin Jesus hinan intudtuduwanay, “Wada han adangyan an tagu, ya wada goh han puntamuona, ya hiyay nangiyokodanan amin hi gina'un han apuna. Ya waday nundiklamun inaliday un inam'amhan han puntamuonay pihhuna.

² At inayagana din puntamuona, ya inalinay, Goh ta umat hina han dengngol'un inatmu? Itudo'mun amin nan inatmun nangipapto' hinan gina'u' ta idatmun ha"i ti bo'on mahkay he"ay mangipapto'!

³ Ya inalin din puntamuonah nomnomnay, Hay ato' mah ti ten anona' hinan tamu' an manalimun hinan gina'un den apu'? Ya ten adia' umdan munggaud, ya bumaina' goh an mun'adaw.

⁴ Mu wada han ato' ta way aton di tatagun manglekkop ay ha"i hi unna' ma'aan hi tamu'!

⁵ At inohha'ohhanan inayagan nan way utangnan de han apuna, ya imbaganah nan ohay, Atnay utangmuh nan apu'?

⁶ Ya inalinay, Hingahut di tangkih mantikay innal'u.

Ya inalinan hiyay, Alam heten itud'an di utangmu, ya nunnaudom an hukatan ta itudo'muy nabongle.

⁷ Ya inalina goh hinan ohay, Ya he"a, atnay utangmu?

Ya inalinay, Hinlibuy bayon an bogah.

Ya inalinan hiyay, Alam tun itud'ana, ya intudo'muy un waluy gahut.

⁸ Ya unat goh inilan de han ad gina'uh ne han inat han puntamuona ya inalinan hiyay, Nala'eng'a ahan an puntamuo' ti nangihtima!”

Ya inalin Jesus hinan intudtuduwanay, “Nan tataguh tun lutan adi mangunud ay Apo Dios ya nanginniladan mun'endog hinan gina'u ya un nan kumulug.

⁹ Ya umannung hete ti hay maphod ya usalonyuy inadangyanyu ta way atonyun mi'ligwah nan tatagu, at hay atayanyu ya miyabulut di iddumanyuh nan punhituwan di adi matmattoy.

¹⁰ Ya un'unnud ay han tagun muntamuh madadawoh hi tamuna ya un'unnud goh an manamuh naligat, ya nan tagun layahanay madadawoh hi tamu ya layahana goh di naligat an tamu.

¹¹ Ya aggyuyu ay inunud ti layah di inatyuh nan gina'uh tun luta at mi'id ah mangidat hinan nahamad an gina'un da'yu.

¹² Ya aggyu ayu ay immunud ti layah di inatyuh nan gina'un di ibbayuh tagu at mi'id ah mangidat hi igina'uyu.

¹³ Nan himbut ya adina olog an unudon di duwah apuna ti boholonay oha ya pinahipahiwana, ya pohdonay oha. Ya umat goh ay da'yu ti adiyu olog an pundehhonon di punnomnomanyun Apo Dios ya nan gina'uh tun luta.”

Hay Intudun Jesus hi Aat nan Amaphodan di Tagu

¹⁴ Unat goh dengngol nan Pharisees an amin din inulgud Jesus ya pinahiwda Hiya ti pa'appopohndoday pihhu.

¹⁵ Mu inalin Jesus ay diday, “Ipattigyuh nan tataguy aid di baholyu, mu inilan Apo Dios damdamay nomnomyu. Ti nan udumnan aton di

tatagu ya alyon di ibbadah un mapmaphod, mu ipabungotdah Apo Dios damdama.”

Hay Intudun Jesus hi Aat nan Pumpapto'an Apo Dios

¹⁶ Ya inalina goh di, “Nan Uldin Apo Dios ay Moses ya nan intudtudun nan propetah din penghana ya hiyay nangituduh inat din tatagu ta nangamung hidin nuntududuwan John. Mu nete"ah din nitududuwan nan Maphod an Ulgud an mangituduh aat di Pumpapto'an Apo Dios ya an amin din niddum hinan pumpapto'ana ya inluluddan niddum.

¹⁷ Mu ta"on hi un ma'ubah tun luta ya ad daya mu adi mitapal damdama nan Uldin Apo Dios ay Moses an ta"on ah ohah kulit ya adi magahnian.”

Hay Aat nan Hiyan

(Mat. 19:1-12; Mk. 10:1-12)

¹⁸ Ya inalin Jesus di, “Nan lala'in mangihiyan hi ahawana ta mumbentan ya hiyay immilugtap, ya nan mangahawah nan babain ni'hiyan ya immilugtap goh.”

Hay Aat nan Adangyan an Tagu ya hi Lazarus

¹⁹ Intuluy Jesus an himmapit, ya inalinay, “Din penghana ya wada han adangyan an tagu, ya nun'anginan amin di lubungna, ya maphod di tanudnah abigabigat.

²⁰ Ya wada goh han nawotwot an lala'in mungngadan hi Lazarus an napoghaan an amin di odolna an malili'uh hinan pantaw den adangyan

²¹ ta olom ya ayaganda hiya ta ononay magah hinan lamehaan den adangyan ti munhinaang,

mu aggyda inayagan. At immuy nan ahu ta nundildilanda din poghana.

²² Ya wada han ohan algaw ya natoy heden mahmo' an lala'i, ya initnud nan a'anghel di lennawanah wadan din ap'apunan hi Abraham. Ya natoy goh din adangyan an tagu, ya nilubu',

²³ ya immuy di lennawanad dolom an nidugah di punholholtapana. Ya tinangadna, ya wah dih nan adagwih Lazarus an nedelloh ay Abraham.

²⁴ Ya numbugaw an inalinay, Apu Abraham! Igohgohana! At honogom ni' hi Lazarus ta doh'onay danum ta iyalina ta edho'nah dila' ti ten mah'itana' hitun apuy!

²⁵ Ya inalin Abraham di, He"an imbaluy'u, nom-nomom din atagum ti do'ol di na'at ay he"ah maphod, mu hi Lazarus ya nappuhiy na'at ay hiya. Mu ad ugwan ya hi Lazarus di pinumhod, ya he"ay munholholtap.

²⁶ Ya wada damdamay damunan naghang an nihawan, at mi'id pange'wan di mamhod an umalin da'yu an malpuh tu, at adi ayu goh pa"a'wan umalin da'mih tu.

²⁷ Ya tembal nan adangyan an inalinay, Apu, umat ay hina ya honogom ni' hi Lazarus ta umuy hi abung ama!

²⁸ Ti wah diday lemah a'agi' an linala'i ta umuy na padanan dida ta adida goh umalih tun wadan di punholholtapan!

²⁹ Mu inalin Abraham di, Wan dida nan intudo' Moses ya nan udumnan propeta, ya maphod hi unda bahaon din intudo'da!

³⁰ Ya inalinah nan adangyan di, Bo'on hene, Apu! Ti wada ay di mamahuan an malpuh nan

way nun'a'atoy ta umuy ay dida at du'gonday ina'inatdah nun'appuhi!

³¹ Ya inalin Abraham di, Adida ay unudon nan intudo' Moses ya nan udumnan propeta at adida goh unudon di alyon di tagu an ta'on un malpuh nan way natoy.”

17

Hay Aat di Itudulan Tu'u

(*Mat. 18:6-7, 21-22; Mk. 9:42*)

¹ Inalin Jesus hinan intudtuduwanay, “Immanung an gagangaynan mitudutudul di tataguh tun luta, mu mahmo' nan ahitutudul!

² Ya gulat ta waday mangitudul hinan agguy himmalatom di pangulugna ta atonay nappuhi at mabaholan, ya onaynah un meg'od nan ongol an batuh bagangna ta mipa'wah hinan baybay ta munlonong, ti inyal'allanay ma'at ay hiyah awni ya un nan ipa'wahanah nan baybay.

³ At emayaanyu!

Gulat ta waday bahol nan ibbayu ya ihingalyu hiya, ya gulat goh ta du'gonah nen inatnan nappuhi at aliwanyuh nen inatna.

⁴ Ya gulat ta numpapituy nangatanah ohay algaw ya mumpapitu goh di pumbangngadanan mangalin da'yuy, Muntutuyua', at du'go' nan inat'un nappuhi, ya ta'on ni' ya aliwam henen inat'u! at mahapul an atonyu.”

Hay Aat di Pangulug

⁵ Inalin din intudtuduwan Apu tu'un Hiyay, “Udmam ni' di pangulugmi!”

⁶ Ya inalinan diday, “Ta'on hi un pa'itang di pangulugyu an umat hinan pa'itang ahan an oho' an wah nan galden an ma'alih mustard mu alyonyu ay hinan ayiw an ma'alih mulberry an umat hinan udyaw di, Mabu'nut'a ta nan baybay di itammam! at ma'unud henen inaliyu.”

Hay Aat di Tamun nan Tagala

⁷ Intuluy Jesus an nuntudtuduh nan intudtuduwana, ya inaliny, “Gulat ta waday puntamuonyun mun'aladuh nan payaw unu mumpahtul hinan kalniluyu, ya gulat goh ta umanamut hiyan malpuh nan tamuna ya undan nin alyonyun hiyay, Mundapuh'an umuy mangan?

⁸ Adiyu! Ti hay ibagayu nin ya alyonyun hiyay, Munhukat'a ta denom di ono', ya induulana' ta mangana' ta malpah ya un'a mangan.

⁹ Ya undan munyaman ayun hiya ti maphod henen inatna? Adi nin ti hiyah ne tamuna tuwali.

¹⁰ At umat goh ay da'yu ti awni ta lopahonyun amin di alyon Apo Dios hi tamuanyu ya hay maphod ya alyonyuy, Baal ami tuwali, at hiyah ne tamumi.”

*Hay Nangipa'adaogan Jesus hinan Himpulun Napalla'**

¹¹ Unat goh intadun Jesus an mundaldallanan an umuy ad Jerusalem ya ene'wanah nan numbattanan di Provinciad Samaria ya hinan Provinciad Galilee.

* **17:10** Mid mapto' ya na'at hidin 30 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus.

12 Ya unat goh bimmahhel hinan ohan higib ya waday himpuluh linala'in nun'apalla'† an nana-mun Hiya an adagwiy timma'doganda,

13 ya nuntu'u'dan inalityay, “Apu Jesus, igohgo-han da'mi!”

14 Ya unat goh inamang Jesus dida ya inalinay, “Umuy ayu ta ipattigyuy odolyuh nan papadi.”‡ Ya otag di pundaldallanandah umayanda ya im-madaog din palla'da.

15 Ya unat goh tinnig din ohan dida an im-madaog din lewohona at numbangngad, ya im-bugawnan nanapit hi anabagtun Apo Dios.

16 Ya nunhippin inluppulupnah inayungan Je-sus, ya inalinay, “Munyamana' ti inyadaogmuy lewoho'!” Ya iSamaria heden lala'i.

17 Ya inalin Jesus ay hiyay, “Goh ya un himpuluh niyadaog? Ya uggho din hiyam?”

18 Anaad ta anggay heten bunag hi numbangngad ta hapitonay anabagbagtun Apo Dios?”

19 Ya inalinah nan bunag di, “Tuma'dog'a ta umuy'ah umayam ti nan pangulugmuy dimmalat hi immadaogan di lewohom.”

*Hay Aat di Pumpapto'an Apo Dios hitun Luta
(Ezek. 39:17-20; Mat. 24:1-51; Mk. 13:32-37;
Rev. 19:21)*

20 Imbagan di udumnah nan Pharisees ay Jesus di, “Anuud nin di Pumpapto'an Apo Dios hitun luta?”

† 17:12 Nan hapit an palla' hinan hapit di iGreece ya hiyah ne nan malgom an dogho di up'up an bo'on nan palla' ya anggay. ‡ 17:14 Manu ay ipattigday odoldah nan papadi ti hiyah ne itudun nan Uldin (Lev. 13:2-3; 14:2-32).

Ya tembalnan inalinay, “Adi mattig di Pumpapto'an Apo Dios hitun luta.

²¹ Ya mi'id mangalih, Taya an hituy Pumpapto'ana! unu, Hidi! ti wagwan da'yu nan Pumpapto'an Apo Dios.”

²² Ya inalinah nan intudtuduwanay, “Udum hi algaw ya popohdonyun umalia' an napto' an Imbaluy di Tagu ta midduma' ay da'yu, mu adi mabalin.

²³ Ya waday mangalin da'yuy, Tigonyu an wah di! unu, Tigonyu an wah tu! mu adi ayu umuy an mannig.

²⁴ Ti Ha" in an napto' an Imbaluy di Tagu ya hay aat di pumbanggada' ya umata' hinan ilat an mumbanigit, ya pumatal an amin di numpump-inangngel ad daya.

²⁵ Mu hay mahhun hi ma'at ya mipaligligata' hi ongol, ya pihupihulona' hinan tataguh tun lutad ugwan.

²⁶ Ya hay aat goh di pumbanggada' an napto' an Imbaluy di Tagu ya umat hidin na'na'at hidin atagun da Noah

²⁷ ti hidin ataguna ya nanganangan din tatagu, ya imminu'inumda, ya numpun'ah'ahawada, ya nun'ipalhinday imbabaluyda ta nangamung hidin algaw an himmigupan da Noah hinan pupul an nunhi'uganda. Ya nalbong an amin tun luta, at nun'atoydan amin. §

²⁸ Ya umat goh hidin atagun Lot ti nanganangan din tataguh nan babluy, ya imminu'inumda, ya ngimminanginada, ya nunla'ula'uda, ya timman-otanomda, ya immamma'ammadah abungda.

§ 17:27 Gen. 6:1-9:17.

29 Mu hidin algaw an nakakan Lot hi ad Sodom ya nun'agah di apuy an nalpud daya an ay apul an malmalahu, at nun'oghob an amin din tatagun den babluy.*

30 Ya umat hina goh di ma'at eden algaw an pumpattiga' an napto' an Imbaluy di Tagu.

31 Ya heden algaw ya maphod un nan tatagun wah nan atap di abungda† ya adida humgop hinan abungdan mangngal hinan gina'uda ya nakakda ta nonong ya limmayawda. Ya umat goh hinan tatagun wah nan payaw an adida umanamut.

32 At nomnomonyu din ulgud an hay aat di na'at hinan ahawan Lot!‡

33 Nan mamhod an mamaliw hi itaguana ya mi'id hulbina ti hay umangunuh ya matoy damdama. Mu hay adi munnomnom hi itaguana ya hiyay mi'tagun Apo Dios hi mid pogpogna.

34 Ya heden mahdom an umalia' ya waday duwah lala'in molo' hinan ohan olo'an, ya ma'alay oha, mu mataynan di oha.

35 Ya duway binabai goh hi mun'ahhud an mumbayu, ya ma'alay oha, mu mataynan di oha.

36 Ya duway linala'i goh hi muntamuh nan payaw, ya ma'alay oha, mu mataynan di oha.”§

37 Ya inalidan Hiyay, “Apu, hay wadan di pun-hihiyananda?”

* **17:29** Gen. 19:1-29. † **17:31** Hay aat di abung di Hudyu ya waday pala'ad hi luwal di abungdan miyuy hinan nundodottal an atapda, ya hidiy nangihinandah paguyda, ya mabalin goh an hidiy olo'anda. ‡ **17:32** Gen. 19:26. § **17:36** Heten verse ya mi'id hinan nabayag an nali'up an pepel an nitud'an di Hapit Apo Dios.

Ya inalinan diday, “Nan wadan di odol nan natoy an hiyay a'amungan di bannug.”

18

Hay Nipa"el an Hay Aat di Umu'utun an Babai ya nan Huwis

¹ Inulgud Jesus han nipa"el an mangituduh atondan munluwalun Apo Dios ta adida humiga.

² An inalinay, “Wada han huwis an nunhituh nan ohan babluy an adina e'gonan hi Apo Dios ya nan tatagu.

³ Ya wah nan babluy goh han umu'utun an babai an immu'immuy ay hiya, ya inalinay, Moltaom han pi'diklammua'!

⁴ Mu ta"on un immu'immuy heden babai ya agguyna damdama inat nan inalina. Mu la'tot ya inalinah nomnomnay, Ta"on un'u adi e'gonan hi Apo Dios ya tun tatagu

⁵ mu moltao' han pi'diklammuan ten umu'utun damdama ti ten patu'alona', ya pahigoona' hi ali'aliana!”

⁶ Ya inalin Apu tu'uy, “Donglonyuh maphod nan inalin de han munlayah an huwis.

⁷ At undan adi moltaon Apo Dios nan tatagun mamohol hinan tagunan pinilinah unda Hiya al'alu'on hi abigabigat ya amahdomahdom? Ya undan madnoy di pangatanah nan ibagada?

⁸ Umannung heten alyo' ti punnaudonan moltaon di mamohol ay dida. Mu mid mapto' ya nan tatagun Apo Dios ya humigada, at undan edpolday umunudanda ta nangamung unna' mumbanggad an Imbaluy di Tagu?”

Hay Nipa"el an Hay Aat di Pharisee ya nan Mun'amung hi Buwit

⁹ Waday udumnah nan tatagun alyondah nomnomday nahamad di ugalida, at hiyaat unda pahiwon nan udumnan tatagu. Ya diday nangulgudan Jesus eten nipa"el an inalinay,

¹⁰ “Waday duwah linala'in immuy hinan Timplun Apo Dios ta munluwaluda an Phariseey oha, ya nan mun'amung hi buwit di oha.

¹¹ Ya immuy nun'oh'ohhan timma'dog nan Pharisee ta nunluwalun Apo Dios an inalinay, Apo Dios, munyamana' ti ten maphoda' ti agguya' nipaddung hinan udumnan tatagu ti mangakawday udumna, ya munlayah di udumna, ya umilugtap di udumna. Mu agguy'u inat dane, ya agguya' goh nipaddung ede han mun'amung hi buwit an nabaholan.

¹² Ti mamidwah ohay dumingguy adi' panganan ta munlangdua',* ya ibadabadang'uy hini"itang an amin hinan gina'u' hi un wada.

¹³ Mu nan mun'amung hi buwit ya adagwiy timma'doganan munluwalu, ya agguyna inta'ta'wad ad abuniyan ti bumain, ya nun'ug'ugnay palagpagna ta ipattignan ongol di puntutuyuana. Ya nunluwalun inalinay, Apo Dios, hom'ona' ni' ti nabaholana'!”

¹⁴ Ya inalin goh Jesus di, “Umannung an heten tagu ya immanamut an na'aliwan di baholna, mu

* **18:12** Un oh'ohhay punlangduan an inyuldin Apo Dios hi mahapul an aton nan Hudyu, ya hiyah ne ma'at hinan Algaw hi Ahanian di Bahol (Lev. 16:29, 31), mu nan Pharisees ya inyuldinda ta gunda munlangduh nan Lunes ya nan Opatna.

agguy hinan oha. An amin di tatagun mangi-pabagtu odolda ya diday mipa'ampa, ya an amin di tatagun mangipa'ampah odolda ya diday mipabagtu.”

Hay Namhodaan Jesus hinan Ung'ungungnga[†]
(*Mat. 19:13-15; Mk. 10:13-16*)

¹⁵ Inyuy nan tatagun Jesus di ung'ungungnga ta ipadapadan Hiya. Ya unat goh tinnig nan intudtuduwana ya inhingalda dida ta adida iyuy.

¹⁶ Mu inayagan Jesus nan ung'ungungnga, ya inalinay, “Adiyu ipaway ung'ungungngan umalin Ha”in ti nan tagun middum hinan Pumpapto'an Apo Dios ya umatdah aat di ung'ungungnga.

¹⁷ Umannung heten alyo' ay da'yu, ti adiyu ay edenol ay Apo Dios di nitaguanyu an umat hi pangidenolan di ung'ungungngah pangipapto' nan ommodda at adi ayu middum hinan Pumpapto'an Apo Dios.”

Hay Aat di Adangyan an Lala'i[‡]
(*Mat. 19:16-30; Mk. 10:17-31*)

¹⁸ Inalin han ap'apun di Hudyun Jesus di, “*Maphod'a*, Apu! Hay ato' nin ta way ato' an mi'tagun Apo Dios hi mid pogpogna?”

¹⁹ Ya inalin Jesus ay hiyay, “Anaad ta alyom di *maphoda*? Hi Apo Dios ya anggay di *maphod*!”

²⁰ Mu hay alyo' hinan imbagam ya mahapul an unudom di Uldin Apo Dios an alyonay,

[†] **18:14** Mid mapto' ya na'at hidin 30 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus. [‡] **18:17** Mid mapto' ya na'at hidin 30 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus.

Adi ayu umilugtap,§ ya adi ayu pumatoy,* ya adi ayu mangakaw,† ya adi ayu munlayah,‡ ya e'gonanyuy o'ommodyu.”§

²¹ Ya inalin nan ap'apu di, “Inunud'un amin hana an nete"ah a'ung'ungnga!”

²² Ya unat goh dengngol Jesus hede ya in-alinan hiyay, “Wada goh di ohah mahapul hi atom. Umuy'a ta eka ila'un amin di gina'um, ya impiyapongmuh nan nun'awotwot di pola'na ti awniat umadangyan'ad abuniyan,* ya umat hinay atom ya un'a umalin mitnud ay Ha"in.”

²³ Ya unat goh dengngolnah ne ya ma'allungdaya ti pa"adangyan an tagu.

²⁴ Tinnig Jesus di aatna, ya inalinay, “Adi madadawoh di idduman nan adangyan an tataguh nan Pumpapto'an Apo Dios!

²⁵ Nan kamilu ya maligatan ahan an mange'wah nan Puntalunayan hinan Tantan,† mu inyal'allanah nan adangyan an umuy hinan Pumpapto'an Apo Dios.”

²⁶ Ya inalin nan nangngol ene di, “Oo, at hay mabaliwan mah?”

²⁷ Ya inalinay, “Nan adi olog di tagun mangat ya olog Apo Dios.”

²⁸ Ya inalin Peter di, “Tigom an tinaynanmin amin di logom ta nitnud amin He"a!”

§ 18:20 Ex. 20:14; Deut. 5:18.

* 18:20 Ex. 20:13; Deut. 5:17.

† 18:20 Ex. 20:15; Deut. 5:19.

‡ 18:20 Ex. 20:16; Deut. 5:20.

§ 18:20 Ex. 20:12; Deut. 5:16.

* 18:22 Bahaom nan footnote

di Mat. 19:22 ta innilaom di aat te. † 18:25 Do'ol di mangali an heten Puntalunayan hinan Tantan ya ngadan di it'ittang an pantaw ad Jerusalem, ya hiyay pange'wan nan tatagun maladaw an umanamut hi un mitangob nan ongol an pantaw.

29 Ya inalinan diday, “Umannung heten alyo' ti an amin di tagun manaynan hinan abungna, unu ahawana, unu a'agina, unu o'ommodna, unu imbabaluyna ti nan pangunudanan Apo Dios an mumpapto'

30 ya do'do"ol di midat ay hiyah ataguanah tun luta, ya hay amahuana ya hiyay mi'tagun Apo Dios hi mid pogpogna.”

Hay Nangipitluan Jesus an Nangibaag hinan Aat di Atayana‡

(*Mat. 20:17-19; Mk. 10:32-34*)

31 Inlahhin Jesus din himpulu ta han duwan intudtuduwana, ya inalinan diday, “Umuy tu'ud Jerusalem ad ugwan, ya Ha'in an napto' an Imbaluy di Tagu ya an amin di ma'ma'at ay Ha'in an intudo' din numbino'ob'on an propeta ya mipa'annung.

32 Ti dapopona', at iyuya' hinan tatagun Hentil, ya ilayahana', ya hiwitana', ya tukpatukpaana', ya haplahaplatona', ya patayona'.

33 Mu nan miyatluh algaw ya mamahuana'.”

34 Mu mi'id ah ohah iniladan nen inalin Jesus ti un nehepa' ay dida, at hiyaat unda aggy inilay aat den inulgudna.

Hay Nittigan di Matan nan Nabulaw§

(*Mat. 20:29-34; Mk. 10:46-52*)

‡ **18:30** Mid mapto' ya na'at hidin 30 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus. § **18:34** Mid mapto' ya na'at hidin 30 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus.

35 Unat goh magadyuh an ataman da Jesus ad Jericho ya wah di han nabulaw an lala'in* inum'umbun hinan pingit di kulhan mun'adaw hinan maluh.

36 Ya unat goh dengngolna nan maluh an do'ol an tatagu ya hinanhananay aatna.

37 Ya inalidan hiyay, "Na'uy hi Jesus an iN-azareth an e'wanah tu."

38 Ya numbugaw an inalinay, "Jesus an Ap'apun David, igohgohana' ni!"

39 Ya inhingal nan tatagun nangipangpang'un Jesus an inaliday, "Dindinong'a!"

Mu unaat goh inyal'allan numbugaw an inalinay, "Ap'apun David, igohgohana' ni!"

40 Ya inta'dog Jesus, ya inalinay iyuydan Hiya. Ya unat goh inyatamdan Hiya ya inalinan hiyay,

41 "Hay pohdom hi ato' ay he"a?"

Ya inalinay, "Apu, pohdo' an mittig tun mata!"

42 Ya inalin Jesus ay hiyay, "Mittig nan matam ti nan pangulugmun Ha"in."

43 At himbumagga ya nittig din matana, ya inunudna Hiya, ya hinapitnay anabagtun Apo Dios ti henen inatnan hiya. Ya unat goh tinnig an amin din tatagu ya inaliday maphod heden inat Apo Dios.

19

*Nan Ulgud an Hay Aat Jesus ya hi Zacchaeus**

1 Bimmahhel da Jesus ad Jericho ti hidiy pange'wanda.

* **18:35** Hi Bartimaeus di ngadana (Mk. 10:46). * **19:** Mid mapto' ya na'at hidin 30 A.D., ya henen timpuy ma'alih Gutud di Nipaligligatan Jesus.

² Ya wah di han tagun ngadanah Zacchaeus an ohah apun di mun'am'amung hi buwit, ya adangyan an tagu.

³ Ya ay natangan umuy mannig hi aat Jesus, mu mi'id atona ti ho'ho'dod, ya do'olday tatagu.

⁴ At timmagtag an nangun'unna, ya inayatna han ayiw an fig ta way atonan mannig ay Jesus ti hidiy pange'wana.

⁵ Ya unat goh immatam hi Jesus hinan wadana ya tinangadna hiya, ya inalinan hiyay, “Zacchaeus, punnaudom an lumahun ti umiyana' hi abungyud ugwan.”

⁶ At nunnaudonan limmahun, ya ma'am'amlong ti mi'yuy hi Jesus hi abungda.

⁷ Ya unat goh tinnig nan tataguh de ya humanapitdan, inaliday, “Anaad ta mi'yuy hi abung han nabaholan ta mumpamangili?”

⁸ Ya timma'dog hi Zacchaeus, ya inalinan Apu Jesus di, “Apu, nan godwan di gina'u' ya idat'uh nan nun'awotwot, ya wada ay di inakaw'uh nan tatagu ya ibangngad'u an mumpepat di atakapana.”

⁹ Ya inalini Jesus ay hiyay, “Heten algaw ya nabaliwan nan tagun nunhitun te han abung ti he"ay oha goh an holag Abraham!

¹⁰ Ya Ha"in an naptu' an Imbaluy di Tagu ya immalia' ta way ato' an mamaliw hinan nibataan ay Apo Dios an paddungnay na'utaw.”

*Hay Nipa"el an Hay Aat di Palatan Pihhu
(Mat. 25:14-30)*

¹¹ Unat goh dengngol nan tataguh nen inulgud Jesus ya innayunan nangulgud hinan nipa"el ti

magadyuhdan umatam ad Jerusalem, ya ninom-nom nan tatagu an magadyuh nin an mipattig di Pumpapto'an Apo Dios.

12 At inalin Jesus di, “Wada han lala'in nabagtuy haadna (ti nabagtuy haad amanan niboltan ay hiya), ya numbaat hinan adagwin babluy ta pun'alionda hiyah di ya un mumbangngad hi abungna.†

13 Ya inayaganay himpuluh puntamuona ya un umuy. Ya impiyapongnay hinohinohhah palatan balitu',‡ ya inalinan diday, Ikumilduyuh ten palata' ta nangamung hi pumbangngada'.

14 Mu inabohlan nan ni'babluyana, at hiyaat un otog di numbaatana ya hennagday nun'alunondah nan na'abbagbagtun ali ta alyondan hiyay, Adimi pohdon hi un hiyay pot'om ta mun'ali an mumpapto' ay da'mi!

15 Mu ta'on ya pento' nan na'abbagbagtun ali hiya damdama.

Ya unat goh nalpah an nidat ay hiya nan nabagtun haadnan de han babluy an numbaatana ya numbangngad hinan babluyna. Ya impa'ayagna din puntamuonan nangidatanah din palata ta innilaonay intu'unah nangikumilduanda.

16 Ya immali din oha, ya inalिनay, Apu, ingkumildu' nan ohan palata ta nuntakap, at nunhim-puluy palata.

† 19:12 Mid mapto' ya immuy ad Rome ta nan na'abbagbagtun alih dih nan Pumpapto'an di iRome an hi Caesar di mangidat hi haadnan mun'alih nan ohan provincia unu babluy. ‡ 19:13 Hay balul di hinohhan palatan balitu' ya nan heldun di ohan taguh un bumolah tuluy bulan.

17 Ya tembal nan apunan inalinay, Maphod'an puntamuo' ti maphod di inatmu! Un'unnud'an nangipapto' hinan itang an pihhu', at ipabagtu' di haadmu ta he"ay mangipapto' hinan himpulun babluy hi pumpapto'a'.

18 Ya immali goh din oha, ya inalinay, Apu, ingkumildu' nan ohan palata ta nuntakap hi lema.

19 Ya inalin han apunan hiyay, Maphod, at mumpapto"ah nan leman babluy!

20 Ya immali goh din oha, ya inalinay, Apu, tayay palatam an linibuta' hi lo'ob.

21 Ti tuma'ota' ay he"a ti inila' an mahmahingal'a, ya nunhulbiam nan udumnan taguh nan tamuda, at nan tamun di taguy immadangyanam.

22 Ya inalinan hiyay, Nappuhi'an puntamuo'! Heten hinapitmuy dumalat hi pummoltaa' ay he"a! Innilam ay hi unna' mahmahingal, ya punhulbia' nan udumnan taguh nan tinamuanda, ya hay tamun di taguy immadangyana'!

23 Ya goh mah ta agguymu inyuy din palata' hi bangko ta hay pumbanggada' ya waday ala' hi takapna?

24 Ya immandal apunah nan wah di an inalinay, Alanyu nan palatan balitu' ay hiya ta idatyun de han tagun wadan di himpulun palata!

25 Ya inalidan hiyay, Oo, mu wadan hiya din himpulun palata, Apu!

26 Ya inalinay, Nan tagun mangipapto' hinan wadan hiya ya hiyay ma'udman goh hi udumna, ya nan tagun adi mangipapto' hinan wan hiya ya mamama an anon Apo Dios di wan hiya.

27 Ya daden buhul'u an agguy namhod hi pumpapto'a' ay dida ya iyaliyuh tu ta patayonyu ta tigo'."

Hay Na'na'at hidin Ma'alih Palma an Duming-guh din Hopap di Simana Santa

Hay Inayan Jesus ad Jerusalem

(Mat. 21:1-11; Mk. 11:1-10; Jn. 12:12-19)

28 Unat goh inalinah de ya impangpang'unan immuy ad Jerusalem.

29 Ya unat goh wan magadyuh umatamdad Bethphage ya ad Bethany an inayungan nan Duntug an Olibo ya hennag Jesus nan duwan intudtuduwanan

30 inaliday, "Umuy ayuh nan higib hi dammangna. Ya hay pangihawanganyu ya hidiy pangah'upanyuh nan uyaw an imbaluy di dongkin nigo'od an mi'id ah nitaktakay. Ya inubadyu ta iyaliyuh tu.

31 Ya wa ay di mangalih, Anaad ta ubadonyu? ya alyonyuan, Mahapul Apu tu'u."

32 At immuy nan nahnag, ya immannung heden inalinan dida.

33 Ya unat goh inubadda din go'od din uyaw ya imbagan din ad uyaw di, "Goh ta ubadonyuh nen uyaw?"

34 Ya inaliday, "Mahapul Apu tu'u." At inyabulutna.

§ 19:27 Na'at hidin Nisan/Abib (March-April) 10, 30 A.D. hinan Gutud di Nipaligligatan Jesus. Ya henen algaw di namto'an nan Hudyuh uyaw an kalniluda ta milahhin hi opat an algaw (Ex. 12:1-6), at paddungnay inalay Jesus hinan tataguh din inayanad Jerusalem di, "Pot'ona' kuman da'yu ta Ha'in di paddungnay Uyawyu!"

35 Ya inyuydan Jesus, ya enedpondah bonog di uyaw din magayad an lubungda, ya nuntakayondah Jesus.

36 Ya unat goh wan impadalan Jesus ya inannapan nan tataguh din magayad an lubungda nan dalan ta panginnilaan hi unda e'gonan hi Jesus an Alidan Pento' Apo Dios.

37 Ya unat goh wan magadyuh an umatamdad Jerusalem ya nundadyudah nan Duntug an Olibo, ya ente"an an amin din intudtuduwanan mun'an'anla, ya enlotdan himmapit an dimmalat nan numbino'ob'on an umipanoh'an ina'inat Jesus an inality,

“Nabagbagtuh Apo Dios
ti do'ol di ina'inatnan mapmaphod!”*

38 Ya inalida goh di,
“Mi'id pogpog di panapihapitan nan tataguh amaphodan nan Ali tu'u an hennag Apu tu'ud abuniyan!
Nabagbagtuh Apo Dios an wad abuniyan an mi'id al'ali!”

39 Ya waday udumnah nan Pharisees an nid-dum hinan tatagu, ya inalidan Jesus di, “Apu, ihingalmu nan mangunud ay He" a ta adida tumungog!”

40 Ya tembalnan inalinay, “Umannung an duminongda ay at ta"on hi un nan batu ya diday bumugaw ta waday mangali damdamah un nabagbagtuh Apo Dios.”

Hay Limmugwaan Jesus hinan Tatagud Jerusalem

* 19:37 Psa. 118:26.

⁴¹ Magadyuh umatam da Jesus ya ma'amang ad Jerusalem, ya linugwaan Jesus nan tatagun den babluy, ya inalinay,

⁴² “Od'odolnah unyu inilay atonyu ta mi'id al'alín da'yu! Mu agguyyu inila ti adi ayu pa"innila!

⁴³ Ti waday udum hi algaw at umali nan mangubat ay da'yu, ya li'muton da'yuh allup, ya munle'wohdan mangumang an manggop hi babluyyu.

⁴⁴ Ya ma'ameh ayu ya nan imbabaluyyu goh. Ya ta"on un nan babluyyun batu ya mi'id ah ohah maha"ad hinan batu ti agguyyu inimmatunan nan inalian Apo Dios ta baliwan da'yu!”†

Hay Na'at hidin Lunes hidin Hopap di Simana Santa‡

(Mat. 21:12-17; Mk. 11:15-19)

⁴⁵ Bimmahhel hi Jesus hinan allup, ya immuy hinan gettaw§ di Timplun Apo Dios ad Jerusalem, ya numpakakna nan munla'u.*

⁴⁶ Ya inalinan diday, “Hay nitudo' hinan Liblun Apo Dios ya inalinay,

Nan Abung'u ya niyamma ta hiyay pun-luwaluanyun Ha"ín.†

† **19:44** Hiyah ne na'at hidin 70 AD hidin nama"ian General Titus hi ciudad ad Jerusalem. ‡ **19:44** Na'at hidin Nisan/Abib 11, 30 A.D. hinan Gutud di Nipaligligatan Jesus. § **19:45** Hete ya ma'alih Gettaw di Hentil (bahaom nan footnote di Mk. 11:15 ta innilaom di aatna). * **19:45** Adi middum nan Jn. 2:13-17 ete ti hiyah ne inat Jesus hidin *nete"aan* di nuntamuana, ya hete ya nan *angunuhna*. † **19:46** Isa. 56:7.

Mu unyuat goh pumbalinon hi pummalkad-uanyu ta way pangakawanyuh pihhun di umalin mi'miha.”‡

⁴⁷ Ya abigabigat ya nuntudtuduh Jesus hinan Timplun Apo Dios. Ya gun hahalepatan nan a'ap'apun di papadi, ya nan muntudtuduh nan Uldin, ya nan udumna goh an a'ap'apun di tataguy aton Jesus hi nappuhi ta pangidalatandah pamatayandan Hiya.

⁴⁸ Mu mi'id ah tinnigda ti an amin di tataguy ya pigaygayabandan mangngol hinan ulgudona, at ta'tan nan a'ap'apu nan tataguy.

20

*Hay Na'na'at hidin Adwanah din Hopap di Simana Santa**

*Hay Nangibagandah Aat di Haad Jesus
(Mat. 21:23-27; Mk. 11:27-33)*

¹ Wada han ohan algaw ya nuntudtuduh Jesus hinan tataguh nan Timplun Apo Dios ad Jerusalem, ya inul'ulgudnay Maphod an Ulgud. Ya immuy ay Hiya nan udumnah nan a'ap'apun di papadi, ya nan muntudtuduh nan Uldin, ya nan udumnan a'ap'apuda,

² ya inalidan Hiyay, “Goh hay aat nen haadmu ta ato'atom hanah tun Timplun Apo Dios? Hay nangidat nin ene han haadmu?”

³ Ya tembalnan inalinan diday, “Wada goh di ibaga' ay da'yu: ibaagyuy

‡ 19:46 Jer. 7:11. * 20: Na'at hidin Nisan/Abib 12, 30 A.D. hinan Gutud di Nipaligligatan Jesus.

⁴ nangidat hi haad John ta numbonyag. Indat Apo Dios, unu hay tagu ya anggay?”

⁵ Ya hinahapit din a'ap'apuy aat di pambalda, ya inaliday, “Goh nin di pambal tu'u? Ti gulat ta alyon tu'uy, Hi Apo Dios di nangidat, ya alyonay, Goh mah ta agguyyu kinulug hi John?”

⁶ Ya gulat ta alyon tu'uy, Nan tataguy nangidat hi haad John an bo'on hi Apo Dios, at bumungotda nan tatagu, ya nunggayang ditu'u ti hay inilada ya hi John ya oha an propeta.”

⁷ Ya tembaldan inaliday, “Mid inilamih nangidat hi haad John.”

⁸ Ya inalin Jesus ay diday, “Oot adi' goh ibaag di nangidat hi haad'un mangamangat hitun ato'ato'.”

*Hay Nipa"el an Hay Aat di Nungalden
(Mat. 21:33-46; Mk. 12:1-12)*

⁹ Inulgud Jesus hinan tatagu han ulgud an nipa"el an inalinay, “Wada han lala'i an nuntanom hi greyp hinan galdena, ya impalia'nah nan udumnan tatagu, ya numbaat hinan adagwin babluy, ya nadnoy hidi.

¹⁰ Ya unat goh nadatngan di pamugahandan den impalia'na ya hennagnay himbutna ta umuyna alan di dagwanah din greyp. Mu nunhuplit nan nunlia' heden nahnag, ya pinakakda hiya, ya mi'id ah am'amungit hi indatda.

¹¹ Ya hennagna goh din ohan himbutna, mu nunhuplitda goh hiya, ya binainanda, ya pinakakda, ya mi'id ah am'amungit hi indatda.

¹² Ya hennagna goh di miyatlun himbutna, ya dininulda goh ya unda pakakon.

13 Ya inalin nan ad galden di, Hay ato' mah nin? Ipadah'un mannag hi imbaluy'un pohpohdo' ta olom ya e'gonanda hiya.

14 Ya unat goh tinnig din nunlia' han imbaluyna ya nunhahapitdan inaliday, Hiyah te mamnoh hinan galden, at umuy tu'u patayon ta ditu'uy ad bagin te han galdena!†

15 At impalewahanda, ya enekakdah, nan galden nan imbaluyna, ya pinatoyda.

Hay aton nin han ad galden hinan nunlia'?

16 Umannung an umali ta patayona nan nangi-palia'ana, ya impalia'na nan galdenah udumnah tagu.”

Ya unat goh dengngoldah nen inulgudna ya inaliday, “Logomman ya adina ahan aton hene!”

17 Ya inhamad Jesus an nannig ay dida, ya inalinay, “Adi ay ya goh ta impitudo' Apo Dios di, Nan batun namlinan di mun'ammah abung di hiyay na'alih niyammah pognad di abung?”‡

18 Ya inalina goh di,
 “Ya an amin di midungpup enen batu ya mun'a'ipung di tungalna,
 mu magah ay henen batuh nan tagu ya gupungona hiya.”§

*Hay Aat di Buwit an Midat ad Rome
 (Mat. 22:15-22; Mk. 12:13-17)*

† **20:14** Bahaom nan footnote di Mk. 12:7 ta innilaom di aat nan ugalin di Hudyuh un mid di ad luta. ‡ **20:17** Psa. 118:22.

§ **20:18** Isa. 8:14-15.

19 Inilan nan muntudtuduh nan Uldin ya nan a'ap'apun di papadi an diday nipa"elan nan inul'ulgudna, ya pepenhodan dapopon Hiyah din nunhaphapitana, mu timma'otdah nan tatagu.

20 Mu nanganapda damdamah atondan mam-pap ay Hiya, at hennagday immuy mamalbalin Jesus, ya ay ihunay peyeng'enggandan mangngol hinan hapitona, mu layahda ti hay pohdonda ya donglonday hay way hapitonah dumalat hi pangiyayandah nan Gobelnadol ta okod hiyan manumalya.

21 Ya inalin nan nahnag ay Hiyay, “Apu, inilamin nahamad nan hapitom ya nan itudtudum. Ya ta"on un nan pahiwon di tatagu ya itudum damdamay pohdon Apo Dios hi aton tu'u ti bo'on hay taguy nomnomom hi ipadenolmu.

22 Hay pohdonmih innilaon ya undan ipawan di Uldin tu'un Hudyun umidat hi buwit hinan Alin hi Caesar ad Rome, unu adi?”

23 Ya i'innilan Jesus an un hay pamalbalidan Hiyay dumalat hi nangalyandan ne, at inalinan diday,

24 “Iyaliyu han palata ta tigo'.” Ya unat goh inuyda ya inalinay, “Ad angah ene han nitalatlatu, ya ad ngadan enen nitudo'?”

25 Ya tembaldan inaliday, “Hi Caesar.”*

Ya inalin Jesus ay diday, “Nan bagin nan Alin hi Caesar ya ibangngadyun hiya, ya nan bagin Apo Dios ya idatyu goh ay Hiya.”

* **20:25** Bahaom nan footnote di Mat. 22:21 ta innilaom di aat ten palata.

²⁶ Ya adida pa"ah'up hay way hapitonah nap-puhih nan wadan di tatagu ti nahamad di panaphapitna, ya manoh'adah nan nambalna, at dimminongda.

Hay Aat di Amahuan di Tatagu
(*Mat. 22:23-33; Mk. 12:18-27*)

²⁷ Immuy ay Jesus di udumnah nan Sadducees, ya hay itudtududa ya adi mamahuan di tataguh unda matoy. Ya waday imbagadan Hiyan

²⁸ inaliday, “Apu, intudo' Moses hidin penghanay unudon tu'u an gulat ta mangahawa han lala'i mu natoy an mi'id imbaluyda ya mahapul an ahawaon han agin di natoy henen babain nabalua ta waday hanat de han natoy.†

²⁹ Ya hidin penghana ya waday pitun hina"agin linala'i, ya nangahawa nan pangpangullu, mu la'tot ya natoy, ya mi'id ah imbaluyna.

³⁰ At numbentanan din aginan netob heden babain nabalua, ya la'tot ya natoy.

³¹ Ya numbentanan de goh nan miyatlu, ya la'tot ya natoydan amin an pitu, ya mi'id ah imbaluydah tinaynanda.

³² Ya la'tot goh ya natoy heden babai.

³³ Ya heden algaw an amahuan di nun'atoy ya goh han ad ahawan den babai ti an amindan hina"agi ya inahawadan pitu?”

³⁴ Ya tembal Jesus an inalinan diday, “Nan tataguh tun luta ya mangahawada,

³⁵ mu nan natoy an mamahuan an nidadaan-dah pi'hituandad abuniyan ya adida mangahawah di.

† **20:28** Deut. 25:5.

³⁶ Ya mipaddungdah nan a'anghel, at adida ahan matmatty. Ya diday imbabaluy Apo Dios ti minahuana dida.

³⁷ Ya ta'on hi Moses ya intudunan mamahuan di natoy ti hidin nangulgudanah aat di nipattigan Apo Dios ay hiyah nan wadan din namo'gong an ayiw ya inalinay,

Nan Apu tu'u ya Hiyay dayawon Abraham, ya hi Isaac, ya hi Jacob goh.‡

³⁸ Mu nanattoy da Abraham ya un ahin itudo' Moses hete! Ya gulat ta agguy namahuan da Abraham at hi Apo Dios mah di dayawon di *nun'atoy* an adi mamahuan? Bo'on, ti Hiyay dayawon di *matagu!* At hay itudun te ya mamahuan nan nun'atoy. Ya hay pannigan Apo Dios hinan natoy ya mataguda.”

³⁹ Ya tembal di udumnah nan muntudtuduh nan Uldin an invaliday, “Apu, maphod henen hinapitmu!”

⁴⁰ Ya ammunah neh invalidan Hiya ti mun'ogondan mangalih udumna.

Hay Aat nen Alin Holag David an Pento' Apo Dios

(Mat. 22:41-46; Mk. 12:35-37)

⁴¹ Inalin Jesus ay diday, “Hay nitudtudu ya hi Kristu an nan Alin Pento' Apo Dios ya un nalpuh *holag* David. Mu undan mabalin hi un *Apun* David goh hene Ali?

⁴² Immannung an Hiyay Apun David ti hay intudo' David hinan Liblu an Psalms ya inalinay, Nan Apu tu'ud abuniyan ya inalinah nan Apu tu'u goh di,

‡ 20:37 Ex. 3:6.

Umbun'ah immapit hi agwan'u ti hiyay umbunan di nabagtuh mumpapto'.

⁴³ At pun'ameh'u nan mamuhul ay He"a."§

⁴⁴ Ya inalin goh Jesus hinan muntudtuduh nan Uldin di, “Gadya an alyon David di *Apunah* den Alin Pento' Apo Dios! At goh ta alyonyuh un *holag* David ya anggay?”

Hay Namadanan Jesus hinan Aat di Muntudtuduh nan Uldin

(Mat. 23:1-11; Mk. 12:37-40)

⁴⁵ Hidin nundongdongolan din tatagun Jesus ya enlotnan mangalih nan intudtuduwana ta donglondan amin di,

⁴⁶ “Emayaanyu nan muntudtuduh nan Uldin! Ti hay pohdonda ya munlubungdah magayad an lubung hi unda umuy munle'le'od, ya pohdonda goh hi un e'gonan di tatagu didah unda umuy hinan pummalkaduan, ya pohdondoy ma"aphod an umbunan hinan himba'an di Hudyu ya nan umbunan di nabagbagtun tataguh nan gotad,

⁴⁷ ya adukkayondoy punluwaluandan Apo Dios ta ay ihunay unda mapmaphod. Mu balbaliyanda damdama nan binabain umu'utun ta way atondan mangngal hinan pihhuda. At nidugah di amoltaanda ti dumalat nan pangatdan umat hina!”

21

Hay Nangidatan han Nawotwot an Babain Nabaluh Duwan Pihhu
(Mk. 12:41-44)

§ 20:43 Psa. 110:1.

¹ Inam'amang Jesus nan adadangyan an tatagun mangittuh badangdah nan kahon an pangiyamungandah midat hinan Timplun Apo Dios,

² ya tinnigna goh han nawotwot an umu'utun an ni'yittunay duwan pihhu.

³ Ya inalinay, “Umannung heten alyo' ti heten nawotwot an nabalun babai ya do'do"ol di inituna ya un nan udumna!

⁴ Ti dida ya do'ol di pihhudah pangngalandah nan ittuda, mu nan umu'utun ya na'agwotwot, mu ta"on ya inunghiwnay pihhuna ti indatnan amin.”

Hay Nangibaagan Jesus hi Apa"ian nan Timplun Apo Dios ad Jerusalem

(Mat. 24:1-2; Mk. 13:1-2)

⁵ Hinahapit nan udumnan intudtuduwan Jesus di aat di amaphod nan Timplun Apo Dios ad Jerusalem ti na'al'altian hinan nun'anginan nun'aguligulitan an batun munlengaleng, ya wah di goh di numbino'ob'on an mun'aphod an gina'un ene'nong nan tatagun Apo Dios an inyal'altida.* Mu inalin Jesus ay diday,

⁶ “Awni ta udum di algaw at an amin hatun mun'aphod an tigonyu ya mun'apa"i, at mi'id ah batuh maha"ad.”†

Hay Aat di Ligat di Tataguh Awni

(Mat. 24:1-14; Mk. 13:3-13)

* **21:5** Bahaom nan footnote di Mk. 13:1 ta innilaom di aat ten batu. † **21:6** Na'at hidin 70 A.D. hidin nama"ian General Titus ad Jerusalem.

⁷ Imbagan din intudtuduwan‡ Jesus di, “Anuud mah di apa'ian den Timplun Apo Dios, ya hay pangimmatunan an magadyuh an ma'at hanan inalin?”

⁸ Ya inalinay, “Emayaanyu ta adi ayu mabal-baliyan hinan malgom an tagu! Ti awniat do'ol di umalin da'yun mangalih un dida Ha'in an Alin Pento' Apo Dios, ya alyonday magadyuh di Pumpapto'an Apo Dios hitun luta! Mu adiyu kulugon dida.

⁹ Ya wa ay ta donglonyu nan munggugubat hinan himpamabluy ya adi ayu tuma'ot ti hana ya mahapul an ma'at hi mahhun. Mu ta'on hi un way umat hina ya adi magadyuh di pogpogna.”

¹⁰ Ya inalina goh ay diday, “Munggugubatday ahimpahimpapangili,

¹¹ ya nidugah di alyog, ya waday batel, ya numbino'ob'on an dogoh hinan ahimpahimpapangili, ya waday nidugah an umipata'ot hi ma'at, ya waday mipattig an ma'at ad abuniyan an umipano'h'a.

¹² Mu hay ma'at hi mahhun ya un heten inali' ya dapopon da'yuh nan tatagu ta paligaton da'yu, ya iyuy da'yuh nan himba'an di Hudyu, ya ibalud goh da'yu, ya iyuy da'yuh nan a'ali ya nan gogobelnadol ti dumalat nan nangunudanyuh nan itudtudu'.

¹³ Ya hiyay gutud di pangibaaganyuh nan intudtudu'.

¹⁴ Hay maphod hi nomnomonyuh atonyu ya adi ayu numanomnom hi pananggayun dida

‡ **21:7** Hay nangibagan Jesus ya da Peter ay Jacob, ya da John ay Andrew (Mk. 13:3).

15 ti Ha'in manuntun hi nahamad an hapitonyu. Ya udma' di nomnomyu ta mid olog nan mamohol ay da'yun mambal hinan hapitonyu ti adida abakon nan hapitonyu.

16 Ya nan udumnan da'yu ya ta'on un nan o'ommodityu, unu a'agiyu, unu tutulanguyu, unu liligwayu ya itudu da'yu ta dapopon da'yu ta iyuy da'yuh nan upihyal, at patayonday udumnan da'yu.

17 Ya an amin di tatagu ya boholon da'yu ti Ha'in dumalat,

18 mu mi'id ahan ah nappuhih ma'at ay da'yu an ta'on un ohah nan buu'yu.

19 Ya edpolyu ay nan ma'at ay da'yu at mabaliwan ayu.”

Hay Nangibaagan Jesus hi Apa'ian ad Jerusalem

(Mat. 24:15-28; Mk. 13:14-23)

20 Inalin goh Jesus di, “Wa ay ta tigonyud Jerusalem an nunle'wohday do'ol hi tindalu ya hiyay panginnilaanyu an magadyuh di apa'iana.

21 At mahapul an nan tataguh nan Provinciad Judea ya mumpangalayawda ta umuydah nan duntug, ya nan wah nan siudad ya mahapul an mumpi'layawda, ya nan wah nan bataan nan babluy ya mahapul goh an adida mumbangngad eden siudad ta undaat mi'layaw.

22 Ti hiyah de gutudnah ipa'annungan an amin din impitudo' Apo Dios an pangibalhana.

23 Ya hede han a'atana ya mahmo'day binabain mumpunhabi ya nan mumpumpa'inum! Ya nun-heglan atata'ot di ma'at hinan tataguh tun luta an hiyah ne moltada.

²⁴ Ya nan hanggap di pamatoydah nan uduman dida, ya dapoponday udumna ta miwa'atdah nan ahimpahimpapangili ta hidiy paddungnay baludanda. Ya nan Hentil di mumpapto' ad Jerusalem ta nangamung magtud heden na'alih pumpapto'anda.”

Hay Aat di Pumbangngadan nan Imbaluy di Tagu

(Mat. 24:29-31; Mk. 14:24-27)

²⁵ Ya inalina goh di, “Hay agadyuhan di angunuhna ya waday pangimmatunan nan tatagu an mattig hinan algaw, ya nan bulan, ya nan bittuan. At an amin nan ahimpahimpapangili ya mid potu' di punnomnomandah atonda, ya ma'ama'atta'otda ti nan ma'ma'at hitun luta ya umat hinan ongol an gongaah di baybay ya nan ongol an tebya'ongna.

²⁶ At umelob di puhun nan tataguh ta'otdah punnomnomandah dumatngan di ma'ma'at hitun luta ti umahegwanda nan wad daya an nan algaw, ya bulan, ya nan bittuan.

²⁷ Ya wa ay ta ma'at hana ya tigona' an napto' an Imbaluy di Tagu ti midduma' hinan bunut, ya nidugah di abalina' ya anabagbagtu'.

²⁸ Ya hidin a'atan hatun ma'ma'at ya dedenonyu ti inilayun magadyuh di abaliwanyu.”

Hay Nipa"el an Hay Aat di Tumubuan nan Ayiw an Fig

(Mat. 24:32-35; Mk. 13:28-31)

²⁹ Inulgud Jesus han nipa"el hinan intudtuduwanan inalinalay, “Tigonyuy ayiw an fig ya an amin di ayiw

³⁰ ti wa ay ta mumballuy tubuda ya inilayun magadyuh tumiyalgaw.

³¹ Ya umat hina goh hi unyu tigon heten ma'ma'at at inilayuy agadyuhan di Pumpapto'an Apo Dios hitun luta.

³² Umannung heten alyo' ti waday udumnah nan tatagud ugwan an adida matoy ta nangamung un ma'at an amin hana nan inali'.

³³ Ya ta'on un ma'ubah tun luta ya ad daya mu adi ahan ma'ma"ubah nan Hapit'u."

Hay Pangemayaan hinan Bahol

³⁴ Inalin goh Jesus di, "Emayaanyu ti ini ya ipa'enghayu nan laylaydon di odolyu, ya mumbutong ayu, ya numanomnom ayuh nan itaguanyuh tun luta. Ti un himbumagga ya dimmatong heden algaw an Punhumalyaan Apo Dios, at ma'ah'upan ayu.

³⁵ Ya an amin di atagutaguh numpunhituh tun luta ya ma'ah'upanda goh hinan ato'atonda eden algaw an a'atana.

³⁶ At dedennonyuh abigabigat, ya lumuwaluwalu ayun Apo Dios ta badangan da'yun mangedpol hinan holholtaponyu, at waday denolyun middum ay Ha"in an napto' an Imbaluy di Tatagu."

³⁷ Ya abigabigat ya gun umuy hi Jesus an muntudtuduh nan Timplun Apo Dios ad Jerusalem, mu wa ay ta nahdom ya gun umuy an umiyan hinan Duntug an Olibo.

³⁸ Ya hinan mawa'ah ya gun umuy an amin nan tataguh nan Timplun Apo Dios ta donglonday itudtuduna.

22

Hay Nunhahapitandah Pamatayandan Jesus (Mat. 26:1-5; Mk. 14:1-2)

¹ Magadyuh ma'ataman han Gotad hi Panganandah Tinapay an Agguy Nabino'bo'an* an hay ohah pangalida ya Gotad di Punnomnomandah nan Namaliwan nan Anghel Apo Dios hinan Tatagu.†

² Ya nunhahapit nan a'ap'apun di papadi ya nan muntudtuduh nan Uldin hi atondan mangipapatoy ay Jesus, mu inhamaddan nunnomnom hi atonda ta mid ah manginnilah aatna ti tuma'otdah nan tatagu.

Hay Na'at hidin Atlunah din Hopap di Simana Santa‡ (Mat. 26:14-16; Mk. 14:10-11)

³ Neh'op hi Satanas ay Judas an mungngadan hi Iscariot an hiyay ohah nan himpulu ta duwan intudtuduwan Jesus.

⁴ At nakak ta immuy ni'hapit hinan a'ap'apun di papadi ya nan a'ap'apun di pulis hinan Timpluh atonan mangituduh wadan Jesus ta way atondan mampap ay Hiya.

⁵ Ya way ohaan mun'am'amlongda, ya hinahapitdan idatanda hiyah lagbuna.

⁶ At inabulutna, ya nete"an den algaw ya halepatanay aid di do'ol hi tagu ta hiyay pangituduwanan Jesus ta dapoponda.

* **22:1** Gun ma'at hinan Nisan/Abib (unu March-April) 15-21.

† **22:1** Gun ma'at hi Nisan/Abib 14. ‡ **22:2** Na'at hidin Nisan/Abib 13, 30 A.D. hinan Gutud di Nipaligligatan Jesus.

Hay Na'na'at hidin Opatnah din Hopap di Simana Santa§

Hay Gotad hi Ne'anan Jesus hinan Intudtuduwana

(Mat. 26:17-30; Mk. 14:12-26; Jn. 13:21-30; I Cor. 11:23-25)

⁷ Nadatngan heden algaw an Panganandah Tinapay an Agguy Nabino'bo'an, ya heden algaw di pange'nongan di tataguh ukkon an kalnilu ti hiyah de Punnomnomandah nan Namaliwan nan Anghel Apo Dios hinan Tataguh Penghana.

⁸ Ya hennag Jesus da Peter ay John, ya inalinay, “Umuyyu idadaan di ma'an hinan gotad hi Punnomnoman hi Namaliwan nan Anghel Apo Dios hinan Tatagu.”

⁹ Ya imbagadan Hiyay, “Hay pohdom hi pangidadaanmi?”

¹⁰ Ya inalinan diday, “Umatam ayu ay hinan siudad ya damuwonyu han lala'in nangipi'ug hi pannuman an napnuh danum.* Ya me'ehgop ayun hiyah nan humgopanan abung,

¹¹ ya alyonyuh nan ad abung di, Impaad nan Muntudtudun inalinay, Itudum di awadan di kuwaltun nan mangili ta hidiy pangananmin intudtuduwanah nan Gotad di Punnomnoman hinan Namaliwan nan Anghel Apo Dios hinan Tatagu.

§ 22:6 Na'at hidin Nisan/Abib 14, 30 A.D. hinan Gutud di Nipaligligatan Jesus. * 22:10 Hay ugalin di Hudyu ya anggay nan binabain humagub an bo'on nan linala'i ti ad'adi ahan hi unda tigon nan lala'in mumpi'ug hi pannuman.

12 At itudunan da'yuy ongol an kuwaltun wah nan miyadwan galadun nidadaan di panganan ta hidiy pangidadaananyuh onon tu'u."

13 Ya unat goh immuyda ya nepto' din inalin Jesus ay dida, at denenanday onondah Punnomnomandah nan Namaliwan di Anghel Apo Dios hinan Tatagu.

14 Ya unat goh nagtud di pangananda ya ni'yubung[†] hi Jesus hinan intudtuduwanah nan lamehaan.

15 Ya inalinan diday, "Pepenhod'u ahan an me"an ay da'yuh mahhun eten Punnomnoman hi Namaliwan nan Anghel Apo Dios hinan Tatagu ya unna' mahkay paligligaton

16 ti umannung an adi' ipidpidwan me"an hi umat hitun gotad ta nangamung un madatngan nan gutud di Pumpapto'an Apo Dios hitun luta."

17 At innalna han hinhowo' an bayah, ya nunyaman ay Apo Dios, ya inalina goh di, "Alanyu ta hini"itangonyun inumon

18 ti umannung an mete"ad ugwan ya adia' umin'inum hi bayah ta nangamung hi adatngan di Pumpapto'an Apo Dios hitun luta."

19 Ya innalna nan tinapay, ya nunyaman goh ay Apo Dios, ya inupe'upengna, ya impiyapongnan dida, ya inalina, "Hiyah te umat hinan odol'un me'nong ti hay pumhodanyu. Hiyah te ato'atonyu ta panginomnomanyun Ha"in."

20 Ya unat goh nalpah di nangananda ya hiyah ne goh di inatnah nan bayah ti innalnay ohay howo' an bayah ya inalina diday, "Hiyah te

[†] 22:14 Hay ugalin di Hudyun mangan ya adida mi'yibun hinan lamehaan ti unda mi'yubung.

umat hinan dala' an umayuh ta way pumhodanyu ti nan dala' di mangipattig an waday pa'ittulag Apo Dios hinan tataguna.” Ya indatnan dida ta inumonda.

²¹ Ya inalina goh di, “Mu tigonyu ti nan mangitudun Ha" in ta dapopona' ya niddum ay ditu'un ni'yubung eten lamehaan.

²² Ti Ha" in an naptu' an Imbaluy di Tagu ya patayona' ti hiyah ne inya'abbulut Apo Dios hi ma'at ay Ha" in, mu mahmo' ahan nan tagun mangitudun Ha" in!”

²³ Ya way ohaan mumbabaggaandah un hay mangat nin enen dida.

Hay Nunhohongngilan nan Intudtuduwan Jesus hi Anabagtuda

²⁴ Nunhohongngel nan intudtuduwan Jesus ti way ohaan alyonah un hiyay nabagbagtu ya un nan i'ibbana.

²⁵ Ya inal in Jesus ay diday, “Nan a'alin di Hentil ya iboholdan mangipapilit hi popohdondan ma'at hinan ipapto'da, ya pohdonda goh hi un alyon nan tatagun diday ma'an'aniddatdan tagu.

²⁶ Mu adi umat hinay atonyu ti nan pangpangulun da'yu ya ibilangnay odolnah udidian, ya nan mumpapto' ay da'yu ya maphod hi unna ibilang di odolnah baal di i'ibbana.

²⁷ Hay nabagbagtu nin an tagu? Nan inumbun hinan lamehaan an idadaanan hi onona unu nan tagalan munduul hi ma'an? Manu ti immannung an nan idadaanan hi ononay nabagbagtun tagu, mu Ha" in an ninitnud ay da'yu ya ten Ha" in di munduul ay da'yu.

28 Da'yuy nanginaynayun an niniddum ay Ha"iin hidin natapngatapnga',

29 at idat'uy biyangyun mumpapto' an umat goh hidin inat Ama an nangidat ay Ha"iin hi biyang'un mumpapto'.

30 At me"an ya mi'yinum ayuh nan idadaan'un lamehaan an panganan hidih nan Pumpapto'a'. Ya umbun ayuh nan tronon di mumpanuh ta ipanuhyu nan himpulu ta han duwan ahimpahimpangapun holag Israel.”

Hay Nangalyan Jesus hi Pangihautan Peter ay Hiya

(Mat. 26:31-35; Mk. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

31 Inalin Jesus di, “Simon, emayaam ti tapngan da'yun Satanas an umat ayuh bogah an mataapan di dugina.

32 Mu inluwaluan da'a, Simon, ta adim idinong di pangulugmu. Mu wa ay ta malpah di kumapuyam ya tugunom nan i'ibbam ta mihamad di pangulugda.”

33 Ya inalin Peter ay Hiyay, “Apu, dedenno' an mi'yuy ay He"a an ta'on hi unta mibalud unu mapatoy!”

34 Ya inalin Jesus di, “Alyo' ay he"a, Peter, an adi tumalanu nan awitan ad ugwan an mahdom ta engganah un mumpitluy pangihautam an alyom di aggyaya' inilan he"a.”

35 Ya imbagan Jesus ay diday, “Din nannaga' ay da'yu ya mi'id inodnanyuh pihhuyu, ya hape"engyu, ya hapatusyu ya undan aggyu nagtud an amin din mahapulyu?”

Ya inalityay, “Nagtud.”

³⁶ Ya inalinan diday, “Mu nob'on di atonyud ugwan ti wada ay di pihhuyu ya hape"engyu ya odnanyu. Ya wada ay di mi'id hanggapna ya ila'unay jacketna ta way pungnginanah hanggap.

³⁷ Ti inalin di tudo' Apo Dios di,

Nibilang an oha Hiyah nan adi mangngol.‡

Ya Ha"in di alyon nen nitudo', at mipa'annung. Ya an amin di nitudo' hinan aat'u ya magadyuh an mipa'annung.”

³⁸ Ya inalín nan intudtuduwanan Hiyay, “Tigom, Apu! Tayay duwah hanggap!”

Ya inalin Jesus ay diday, “Ammunana.”

Hay Nunluwaluan Jesus hinan Galden an Gethsemane

(*Mat. 26:36-46; Mk. 14:32-42*)

³⁹ Nakak da Jesus ya nan intudtuduwana ta immuydah nan Duntug an Olibo an umat hidin gunda tuwaliy ato'aton.

⁴⁰ Ya unat goh dimmatongdah nan immayanda ya inalinan diday, “Munluwalu ayu ta adi ayu mitudul.”

⁴¹ Ya bimmataan hi Jesus an hay inadagwina ya hin'awid hi batu, ya nunhippi ta nunluwalun Apo Dios an inalínay,

⁴² “Ama, un ay ni' ahan pohdom ya adim iyabulut nan ay'u punholholtapan! Mu He"ay okod ta hay pohdom di ma'unud an bo'on hay pohdo'.”

⁴³ Ya numpattig han anghel ay Hiyan nalpud abuniyan an mangipabi'ah ay Hiya.

‡ **22:37** Isa. 53:12. **§ 22:38** Bahaom nan footnote di Mat. 26:36 ta innilaom di pohdon ten ngadan an ibaga.

44 Ya nidugah an munha'it di punnomnomana, at inhamhamadnan nunluwalun Apo Dios, ya nan lengotna ya ay ihunay dalan muntidtid* hinan luta.†

45 Ya unat goh lempahnan nunluwalu ya timma'dog, ya immuy hinan wadan nan intudtuduwana, mu nolo'da ti nunheglay punlungdayaanda.

46 Ya inalinan diday, “Anaad ta nonollo' ayu? Bumangon ayu ta munluwalu ayun Apo Dios ta adi ayu ma'ameh hinan atapnganyu!”

Hay Nampapandan Jesus

(*Mat. 26:47-56; Mk. 14:43-52; Jn. 18:1-11*)

47 Otog di punhaphapitan Jesus ya nidatongda din do'ol an tatagu, ya hay nangipangpang'un dida ya hi Judas an ohah nan himpulu ta han duwan intudtuduwan Jesus. Ya inda"angnan immuy ay Jesus, ya inungnguna Hiya.

48 Mu inalin Jesus ay hiyay, “Undan henen nangungnuam ay Ha"in, Judas, di panudum ta immatunana' an Imbaluy di Tagu?”

49 Ya unat goh tinnig nan intudtuduwanan na'uy an dapopondah Jesus ya invaliday, “Apu, pumpalangmi man dida?”

50 Ya impalang din ohay‡ hanggapna, ya nalungahan din wah agwan an ingan din himbut§ nan Nabagtun Padi.

* **22:44** Hiyah ne alyon nan duktul hi *hematidrosis*. † **22:44** Nan udumnan nabayag an nali'up an pepel an nitud'an di Hapit Apo Dios ya mi'id heten verses 43-44, mu nan udum ya ihna. ‡ **22:50** Hay ngadana ya hi Peter (Jn. 18:10). § **22:50** Hay ngadana ya hi Malchus (Jn. 18:10).

51 Mu inalin Jesus di, “Idinongyu!” Ya dinapana din ingan din himbut, ya napoyanan.

52 Ya inalin Jesus hinan a'ap'apun di papadi, ya nan a'ap'apun di pulis hinan Timplun Apo Dios ad Jerusalem, ya nan udumna goh an a'ap'apun di Hudyun immuy an mampap ay Hiyay, “Undan alyonyuh unna' adi mangngol ta pun'odnanyuy hanggapyu ya pang'ulyun umalin mampap ay Ha'in?”

53 Anaad ta abigabigat di ni'yamu'amunga' ay da'yuh nan Timplun Apo Dios ya agguya' dempap? Mu ta"ongkay ti hiyah te gutud hi pangatanyuh nan pohdonyu ti hiyah te gutud hi pumpapto'an nan apuyun hi Satanas.”

Hay Nangihautan Peter ay Jesus

(Mat. 26:57-58, 69-75; Mk. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:15-27)

54 Dempapdah Jesus, ya enekakda, ya inyuydah nan abung di Nabagtun Padi. Ya nibabataan hi Peter an mangun'unud ay dida.

55 Ya nun'apuyda an na'amung hinan gagwan di gettaw, ya nali'ubdan inumbun, ya ni'yibun goh hi Peter.

56 Ya tinnig han babain tagala hiyan ni'yibun hinan wadan di apuy. Ya unat goh inhahammadnan nannig ay hiya ya inimmatunana, at inalinan diday, “Hiyah ne ohah ibban Jesus!”

57 Mu inhautnan inalinalay, “Agi', agguy'u inilah den tagu!”

58 Ya un na'amtang ya inimmatunan goh di ohan lala'i,* ya inalinay, “He”a goh di ohan ibban Jesus!”

Mu inalin Peter di, “Agi', bo'ona' ahan!”

59 Ya unat goh naluh nin di ohay olas ya wada goh di ohan nangilulud an nangalih, “Immanung an heten tagu ya ibban Jesus ti iGalilee!”

60 Mu inalin Peter di, “Agi', aggyu'u ahan inilahn al'alyom!” Ya otog din punhaphapitana ya timmalanu din awitan.

61 Ya nungwingih Jesus, ya teten'olnah Peter, ya ninomnom Peter din hinapit Apunan inalinay, “Ihautana' hi mumpitlu ya un tumalanuy awitan.”

62 At nakak hi Peter an nunheglay limmugwaanah puntutuyuana.

Hay Nunlayalayaan nan Mun'adug ay Jesus

63 Din linala'in nangiyadug ay Jesus ya linayalayaan ya hinuplihuplitda Hiya,

64 ya hinophopanday matana goh, ya inaliday, “Akkay tuwali ngappunam di nanapa' ay He”a?”

65 Ya innayundan pinadngopadngolan ya bi-naibainan Hiya.

Hay Na'na'at hidin Ma'alih Maphod an Alem-anah din Hopap di Simana Santa†

Hay Nanumalyaan nan A'ap'apun di Hudyun Jesus

(Mat. 26:57-68; Mk. 14:53-65; Jn. 18:19-24)

* **22:58** Bahaom nan footnote di Mat. 26:71 ta innilaom di ngadan di ustuh nangibagan Peter. † **22:65** Na'at hidin Nisan/Abib 15, 30 A.D. hinan Gutud di Nipaligligatan Jesus.

⁶⁶ Unat goh nabiggat hi nawa'ah ya na'amung nan a'ap'apun di Hudyu an niddum nan a'ap'apun di papadi ya nan muntudtuduh nan Uldin. Ya niyuy hi Jesus ay dida ta humalyaonda Hiya.

⁶⁷ At inalidan Hiyay, “Ibaagmuh un He"ah Kristu an nan Alin Pento' Apo Dios.”

Mu inalinan diday, “Gulat ta ibaag'u at adiyu damdama kulugon,

⁶⁸ ya gulat ta waday hanhana' ay da'yu at adiyu damdama tobalon.

⁶⁹ Mu mete"ad ugwan ta nangamung ya Ha"in an napto' an Imbaluy di Tagu ya umbuna' hinan tronon di nabagtun mumpapto' hi immapit di agwan Apo Dios an Hiyay ad pototo' an amin.”

⁷⁰ Ya inalidan amin di, “At He"a mah di Imbaluy Apo Dios?”

Ya inalinan diday, “Immannung an Ha"in.”

⁷¹ Ya inaliday, “Undan gahin un way udumnah humapit hi umihtigu? Ti ten dengngol tu'uy inalinan na"appuhi!”

23

Hay Nanumalyaan Pilate ay Jesus

(Mat. 27:1-2, 11-14; Mk. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Inyuy mah an amin nan tatagun na'amung hi Jesus ay Pilate,*

² ya ente"adan nangidiklamun Hiyay inaliday, “Dengngolmiy nappuhih nanudtudunah nan tatagu, at hiyanan nginumhayda, ya tinuguna

* **23:1** Hay nunggobel nadolanad Judea ya hidin 26-36 A.D.

didata adida idat di buwitdah nan Alin hi Caesar ad Rome. Ya inalina goh un Hiyah Kristu an ali.”

³ Ya inalina Pilate ay Hiyay, “Undan He” ay Alin di Hudyu?”

Ya tembalnan inalina, “Immannung nan inalim.”

⁴ Ya inalina Pilate hinan a'ap'apun di papadi ya din do'ol an tatagu di, “Mi'id ah mattig'uh pangidalatan hi pamatayan eten tagu!”

⁵ Mu inyal'alladan nangilulud an inaliday, “Indoldodoldolna nan tatagu ta mi'pattoydah nan gubilnu ti dumalat nan intudutudunah nan abablubabluy an amin hitun Provinciadi Judea an ente” anah nan Provinciadi Galilee ta nangamung eten babluy.”

Hay Nangiyayandan Jesus hinan Alin hi Herod

⁶ Unat goh dengngol Pilate nan indiklamun nan tataguh aat Jesus ya inalina diday, “Undan iGalilee heten tagu?”

⁷ Ya unat goh dengngolnan iGalilee hi Jesus ya impiyuynah awadan Herod[†] an ap'apuh nan Provinciadi Galilee ta hiyay munhumalyan Jesus ti nipaddeh an wah did Jerusalem hi Herod.

⁸ Ya unat goh tinnig Herod hi Jesus ya ma'am'amlong ti nadnoy di nanamhodanan manng ay Hiya ti dengngolnay do'ol an umipano'h'an ina'inatna, ya penhodnan tigon di udum hi atonan umipano'h'a.

⁹ At binagabagan Herod hi Jesus, mu agguyna hiya temtembal.

[†] **23:7** Hay nun'alian Herod Antipas ya hidin 4 B.C. ta engganah din 39 A.D. (bahaom nan footnote di Mat. 14:1 ta innilaom di udumnan aatna).

10 Ya wah di nan a'ap'apun di papadi ya nan muntudtuduh nan Uldin an gunda pun'it'u' nan ipabaholdan Hiya.

11 Ya ta"on hi Herod ya nan tindaluna ya linay-alayahanda ya pinadngopadngolanda Hiya. Ya impilubungday mun'aphod an lubung an umat hi lubung di ali ay Jesus ya unda ipibangngad hi awadan Pilate.

12 Ya nete"an nen algaw ya nunligwa mahkay da Pilate ay Herod ti din hopapna ya numbohholda.

Hay Nahumalyaan Jesus hi Pamatayandan Hiya

(Mat. 27:15-26; Mk. 15:6-15; Jn. 18:38—19:16)

13 Inayagan Pilate nan a'ap'apun di papadi, ya nan udumna goh an a'ap'apun di Hudyu, ya nan tatagu ta ma'amungda.

14 Ya inalinan diday, “Inyaliyuh ten tagu, ya inaliyuy indoldol ten taguy adiyu pangunudan hinan uldin, mu dengngol'uy inalinah nunhumalyaa' ay Hiya ya mi'id ah ohah inatnah nan impabaholyun Hiya.

15 Ya hiyah ne goh di impanuh Herod, at hiyaat unna ipibangngad ay ditu'uh tu. At adi umdah nen inatnah dumalat hi atayana.

16 At hay ato' ya un'u ipahaplat, ya imbo'tan'u Hiya.”

17 (Mu atawotawon hinan Gotad di Punnomnomandah nan Namaliwan nan Anghel Apo Dios

hinan Hudyu ya mahapul an ibo'tan Pilate di ohah nan balud.‡)

18 At nundedehehan din tatagun nuntu'u' an inaliday, “Mapatoy heten tagu ta hi Barabbas§ di mibo'tan!”

19 (Nibalud hi Barabbas ti hiyay ohah gimmuluh nan babluy, ya pimmatoy.)

20 Ya ni'hapit goh hi Pilate ay dida ti penhodnan ibo'tan hi Jesus.

21 Mu nuntu'u'dan inaliday, “Ipilanham! Ipilanham!”

22 Ya impitlunan nangal'alu' ay didan inalinay, “Anaad? Undan way bahol ten tagu? Mi'id ahan di gapunah pamatayan ay Hiya! At hiyanan un'u ipahaplat, ya imbo'tan'u.”

23 Mu intugtugadan nuntu'u' an nangalih ipilanhanah Jesus. Ya immameh din nuntu'u'anda.

24 At inunud Pilate din inalida, at impapatoynah Jesus.

25 Ya imbo'tana han tagun nibalud an ohah nan gimmulu ya pimmatoy ti hiyah ne penhod nan tatagu.

Hay Nilanhaan Jesus hinan Krus

(Mat. 27:32-44; Mk. 15:21-32; Jn. 19:16-27)

26 Unat goh inyuydah Jesus ya dinamuda han tagun bumahhel hinan siudad an hi Simon an iCyrene an nalpuh nan babluy hinan madinuntug. Ya dempapda hiya, ya impapi'ugdan hiya han krus ta mitnud ay Jesus.

‡ 23:17 Heten verse ya mi'id hinan do'ol an nabayag an nali'up an pepel an nitud'an di Hapit Apo Dios, mu ihnah nan udum.

§ 23:18 Hay pohdonan ibaga ya *lala'in imbaluy Abba*.

27 Ya do'olday tatagun nitnud ay Jesus an ahilulugway udumnah binabain mammo' ay Hiya.

28 Mu nunhiggung hi Jesus, ya inalinan diday, “Da'yun binabain iJerusalem ya adia' lugwalugwaan. Hay lugwaanyu ya hay odolyu ya nan imbabaluyyu.

29 Ti udum di algaw at alyonyuy, Od'odolnah un bahig han babai ta mid imbaluynan ipa'inumana!

30 Ya alyonyu goh di,

Mun'aghang ni' nan aduntuduntug ta
punggabunan da'mi!

Ya mun'egday ni' tun buludna ta
mun'ilubu' ami!*

31 Ti gulat ta aton nan tataguy umat hinan nappuhih nan mumballun ayiw at iyal'alladan mangat hi nappuhih un malyaw!”

32 Ya wada goh di duwan adi mangngol an linala'in ni'yiddumdan Jesus an pi'patoy.

33 Ya unat goh immatamdah nan duntug an ngadanay Tungal di Ulu[†] ya hidiy nangilanhaandan Jesus hinan krus, ya ni'lanhada goh din duwan adi mangngol an numpinangngilonda didah delloh Jesus.

34 Ya himmapit hi Jesus an inalinay, “Ama, aliwam ni' tun aton daten tatagun Ha" in ti unda atog aggyu inilay gunda aton.”[‡]

Ya inyapong din titindalu din lubung Jesus an unda imbibinnunut. §

* **23:30** Hos. 10:8. † **23:33** Unu *Calvaria* hinan hapit di iRome.

‡ **23:34** Nan udumnan nabayag an nali'up an pepel an nitud'an di Hapit Apo Dios ya aggyuda imbaag nan hinapit Jesus hitu. Mu nitudo' hinan udum. § **23:34** Psa. 22:18.

35 Ya timma'ta'dogda din tatagu ta am'amangondah Jesus,* ya pinahiw din a'ap'apun di Hudyu Hiyan invaliday, “Binaliwanay udumnah tagu! At un adya Hiyay Alin Pento' Apo Dios at goh ya adina baliwan di odolna?”†

36 Ya ta"on din tindalu ya pinahiwadah Jesus, at inyuydan Hiya din limminun lipog, ya indawdawda ta ipa'inumda,

37 ya invaliday, “Un ay He"ay Alin di Hudyu at baliwam di odolmu!”

38 Ya waday nitudo' an inhinadah tangad di uluna an umat hituy nitudo': “Hiyah te Alin di Hudyu.”

39 Ya ta"on un heden ohan adi mangngol an ni'lanha ya pinadngopadngolanah Jesus an inalinay, “Undan bo'on He"ah Kristu? At baliwan di odolmu ta pi'baliw da'mi!”

40 Mu inhingal din ohan ibbanan ni'lanha hiyan inalinay, “Undan adim e'gonan hi Apo Dios ta alyomdi umat hina? Ti mahumalya tu'un amin hi awni an ta"on un Hiya,

41 mu dita ya nahamad di ahumalyaanta damdama ti hiyah ne balloh nan nappuhin inatta. Mu heten tagu ya mi'id inatnah nappuhi!”

42 Ya inalinan Jesus di, “Apu, nomnomona' ni' hi un'a mumbangngad an mumpapto'.”

43 Ya inalin Jesus di, “Umannung heten alyo' an mi'hina'an Ha"in ad ugwan hinan Abluy an Awadan di Lenggop ya Pun'an'anlaan.”

Hay Natayan Jesus

(*Mat. 27:45-56; Mk. 15:33-41; Jn. 19:28-30*)

* 23:35 Psa. 22:17. † 23:35 Psa. 22:8.

44 Nuntonga nin din algaw an un alas dose,‡ mu hemmelong an amin tun luta ta nangamung hi alas tres hi napuyaw§

45 ti hemmelong nan algaw. Ya nahekhek nan kultinan di pantaw nan kuwaltun nan Timplun Apo Dios an nete"ah din nitayun ta nundadyu.

46 Ya bimmugaw hi Jesus an inalinay, "Ama, He"ay manalimun hinan lennawa!"* Ya unat goh inalinah de ya natoy.

47 Ya unat goh tinnig din kapitan di tindalun amin din na'na'at ya hinapitnay anabagtun Apo Dios, ya inalinay, "Immannung an mi'id ahan di bahol ten tagu!"

48 Ya ta'on goh din tatagun na'amung an ni'tigaw hinan na'ana'at ya nidugah di nunlung-dayaanda an nun'ug'ugday palagpagdah din immanamutanda.

49 Mu nibabataan an timmata'dog an amin din ni'yibban Jesus ya ta'on din binabain nangun'unud ay Hiyan nalpuh nan Provinciad Galilee ta tigonday ma'ma'at.†

Hay Nilubu'an Jesus

(Mat. 27:57-61; Mk. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

50-51 Wada han lala'in ngadanah Joseph an i'Arimathea an ohan babluy hinan Provinciad Judea. Ya hiyay ohah nan ap'apun di Hudyu an

‡ 23:44 Bahaom nan footnote di Mat. 20:3 ta innilaom di aat ten olas. § 23:44 Bahaom nan footnote di Mat. 20:3 ta innilaom di aat ten olas. * 23:46 Psa. 31:5. † 23:49 Manu ay nibabataandan timmata'dog ti numbobollad nan nilanhah nan krus ta mabainanda.

membron di Konsehal, ya maphod an tagu ti namamad di ugalina, ya hiyay ohah nanannod hinan Alin honogon Apo Dios an mumpapto' hitun luta. Ya agguyna inabulut heden inat nan i'ibbanan Jesus.

⁵² Ya immuy ay Pilate an nangibagah un mabalin an alanay odol Jesus.

⁵³ Ya unat goh inabulut Pilate ya immuyna inlahun din odol Jesus hinan nilanhaana, ya teneplaganah nan mapmaphod an uloh an ma'alih linen, ya inyuyna inlubu' hinan pa'aggungat an dulmug an mi'id ah nilublubu'.

⁵⁴ Ya Alemanah den nangilubu'ana an hiyay algaw hi pundadaanandah nan ma'at hinan magadyuh an Habadun ngilin.

⁵⁵ Ya din binabain nangun'unud ay Jesus hidin nalpuwandah nan Provinciad Galilee ya ni'yuydan Joseph ta tinnigday nilubu'ana ya hay aat goh di nipali'uhan di odolna.

⁵⁶ Ya unat goh nalpah an tinnigda ya immanamutda, ya indadaanday lana ya din numbino'ob'on an bangbanglu ta iyamyuddah odolna. Mu agguйда inlamuh eden nahdom ti nete"ay Habadun ngilin, at nun'eblay daden i'ibban Jesus ti inunudday Uldindan Hudyu.

24

*Hay Na'na'at hidin Ma'alih Ister an Dumingguh din Hopap di Simana Santa**

* **24:** Na'at nin hidin Nisan/Abib 17 (Sunday), 30 A.D. hinan Simana Santa.

*Hay Numbihhitah nan Lubu' Jesus
(Mat. 28:1-10; Mk. 16:1-8; Jn. 20:1-18)*

¹ Heden Dumingguh we'weet ya immuy din bin-abaih nan lubu' ta iyuyda din lanan denenanda.

² Ya na'ulin din tanglib di lubu'.

³ Mu unat goh himmigupda ya mi'id ah inah'upandah odol Apu Jesus,

⁴ at manoh'ada ti aggyuda inilay aatna. Ya himbumagga ya waday duwah† linala'in ni'ta'dog ay dida an ma'appaha' ya humiliy lubungda.

⁵ Ya ma'ama'atta'otda, ya inlu'bubdan nunhip-pin dida. Mu inalin din linala'in diday, “Anaad ta umali ayuh tun mannig hi mataguh nan ilubu'an di natoy?

⁶ Mid hitu ti namahuan, at matagu! At nomnomonyuh den inalinah din wadanyuh nan Provinciad Galilee

⁷ ti inalinay, Nan napto' an Imbaluy di Tagu ya mipadpap hinan tatagun nun'abaholan, ya milanhah nan krus, mu hinan miyatluh algawna ya mamahuan.”‡

⁸ At ninomnomdah de din inulgudna.

⁹ Ya unat goh nakakdah din way lubu' ya in-ulguddan amin din na'at hinan himpulu ta han ohan intudtuduwan Jesus ya hi an amin goh hidin udumnan i'ibbada.

¹⁰ Ya danen binabain nun'ulgud hinan in-tudtuduwan Jesus ya da Mary an iMagdala, ya

† **24:4** Anaad ta *duwada* mu hay intudun da Matthew ay Mark ya un *oh'ohha* an anghel (Mat. 28:2; Mk. 16:5)? Hay ugalin di Hudyu ya hin'umu'uddum ya anggay nan tagun munhapat di mabilang, at adi middum nan ibbana, at paddungnay oh'ohhan anghel an ta'on unda duwa. ‡ **24:7** Lk. 9:22.

hi Joanna, ya hi Mary an hi inan Jacob,§ ya nan udumnan binabai.

¹¹ Mu agguy kinulug nan intudtuduwan Jesus din inulgud nan binabai ti inalidah unda pang-pang'ali.

¹² Mu limmahun hi Peter an timmagtag an immuy hinan lubu', ya nunluung ta indungawna, ya hay teblag Jesus ya anggay di tinnigna. Ya numbangngad, ya ninomnonomnomnay aat den na'na'at.

Hay Nangah'upan Jesus hidin Duwan Linala'in Umuy ad Emmaus

(Mk. 16:12-13)

¹³ Heden algaw ya immuy din duwan i'ibban Jesus hinan higib an mungngadan ad Emmaus an himpulu ta oha nin di kilomitluh numbattanandad Jerusalem.

¹⁴ Ya hidin pundaldallananda ya inulgu'ulguddan amin din na'na'at.

¹⁵ Ya heden pun'ul'ulgudanda ya way ohaan mumbabaggaandah aat di na'na'at. Ya immuy nedelloh hi Jesus ay dida, ya nitnud an ni'daldalan ay dida,

¹⁶ mu agguyda inimmatunan Hiya ti ay pad-dungnay nahanian di matada.

¹⁷ Ya inalinan diday, “Ngadan nen ul'ulgudonyu?”

Ya inta'dogda, ya mattig an nidugah di nunlungdayaanda.

¹⁸ Ya nan ohan didan mungngadan hi Cleopas ya tembalnan inalinay, “Mid mapto' ya He”a

§ 24:10 Bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat ten ngadan.

ya anggay di iJerusalem an agguy nanginnilah na'na'at hidin algaw an naluh an hiyah ten ul'ulgudonmi!”

¹⁹ Ya tembal Jesus an inalinan diday, “Ngadan nan na'na'at?”

Ya inalidan Hiyay, “Hay na'na'at ay Jesus an iNazareth ti Hiyay propeta, ya hay nannig Apo Dios ya an amin nan tataguh aat di nangatna ya umipano'h'ay ina'inatna, ya ongol di umal'alu'an di hapitna.

²⁰ Mu dempap nan a'ap'apun di papadi ya nan udumna goh an a'ap'apumi Hiya, ya inyuydah nan gubilnu ta nahumalya, at pinatoyda ti inlanhadah nan krus.

²¹ Ya enehdolmin Hiyay mamaliw hinan i'Israel, mu hiyah te atlun di algaw hi natayana.

²² Ya hay oha goh ya umipano'h'ay inulgud nan i'ibbamin binabain da'mi ti immuyda anuh din lubu'nah din we'weet,

²³ mu mi'id ah tinnigdah odolna. Ya inalidah din numbanggadanda an paddungnay enenapday duwah anghel an inaliday timmagu anuh Jesus.

²⁴ At immuy nan udumnan da'mih nan lubu'na, ya tinnigda an immannung din inalin din binabai an mi'id di odolnah di.”

²⁵ Ya inalinan diday, “Anaad ta umat ayuh na an nakudang di nomnomyu? Ah'ahhup ayun mangulug an amin hinan intudo' di propeta!

²⁶ Undan adi mahapul an mipaligligat hi Kristu ya un mipabagtu?”

²⁷ Ya ente"an Jesus an nangulgud ay didah nan aatna an ente"anah din intudo' Moses ya an amin

hidin intudo' din propeta.

²⁸ Ya hidin immatamdah nan higib an ayanda ya ay ihunay innayunan umu'umuy.

²⁹ Mu inal'alu'da Hiyan invaliday, “Mi'yiyan'an da'mih tu ti den na'unug di algaw, at na'uy an mahdom.” At nitnud ay dida ta ni'yiyan.

³⁰ Ya unat goh ni'yubung ay didah nan lamehaan hi pangananda ya innalna din tinapay, ya nunyaman ay Apo Dios, ya inupe'upengna, ya indatnan dida.

³¹ Ya heden nangatanah di ya paddungnay nadiat di matada, at inimmatunanda Hiya.* Mu himbumagga ya nami'id, at aggyuda tinnig Hiya.

³² Ya way ohan didaan invaliday, “Mapmaphod di nangelantah ni'haphapitanan ditah nan dalan hi nangituduwanah nan nitudo' hinan Hapit Apo Dios!”

³³ Tadunan de ya nakakda, ya numbangngaddad Jerusalem. Ya inah'upanda din himpulu ta ohan intudtuduwan Jesus an na'amung, ya wah dida goh din udumnah nan i'ibbadan niddum.

³⁴ Ya invalidan diday, “Immannung an namahuan nan Apu tu'u ti nipattig ay Simon!”

³⁵ Ya inul'ulgud goh nan duway na'at hinan dalan, ya nan numpa'innilaanah nangupenganah din tinapay.

*Hay Nipattigan Jesus hinan Intudtuduwana
(Mat. 28:16-20; Mk. 16:14-18; Jn. 20:19-23)*

* **24:31** Mid mapto' ya tinnigday hugatnah nan ngamaynah din nangidatanan didah tinapay, at hiyaat unda inimmatunan Hiya.

³⁶ Otot din pun'ul'ulgudanda ya numpattig hi Jesus an timma'dog, ya niginagwan dida, ya inalinnan diday, “Mid al'alín da'yu.”

³⁷ Ya immogyatda ya timma'otda ti hay ninomnomda ya banig.

³⁸ Ya inalinan diday, “Anaad ta tuma'ot ayu, ya munduwaduway punnomnomanyuh aat'u?”

³⁹ Tigonyuy ngamay'u ya tun dapan'u, ya dapoonyuy odol'u ti nan banig ya mi'id lamohna ya tungalna, mu Ha"ín ya wada.”

⁴⁰ Ya unat goh inalínah ne ya impattignan diday ngamayna ya dapana.

⁴¹ Mu nidugah di amanoh'anda ya amlongda, at hiyaat unda aggyu kinulug hi un Hiya, at inalínan diday, “Olom ya waday ma'an hitu?”

⁴² At indatdan Hiyay itang hi nalutuh ekan,

⁴³ at innalna, ya inihdana an titiggonda.

⁴⁴ Ya inalínan diday, “Hiyah te umatan din inali' hidin wada' ay da'yu ti inali' di mahapul an mipa'annung an amin din nitudo' hi ma'at ay Ha"ín an nitudo' hinan alibluliblun nitud'an di Uldin Apo Dios ay Moses, ya nan Liblu an Psalms goh.”

⁴⁵ Ya impaphodnay nomnomda ta way inatdan nanginnilah nan aat di nitudo' hidin penghana,

⁴⁶ ya inalínay, “Hay nitudo' ya mahapul an mipaligligat hi Kristu, mu hinan miyatlun algaw ya mamahuan an malpuh nan wadan di natoy.†

⁴⁷ Ya mahapul goh an waday mun'ulgud hi aat nan puntutuyuan di tataguh baholda ta ma'aliwan an adi ma'u'unung ti Ha"ín dumalat.

† **24:46** Psa. 16:9-11; 22:1-24; Isa. 53:1-12.

Ya heten ma'ulgud ya mahapul an mete"ad Jerusalem ta nangamung an amin hinan ahimpahimpangilih tun luta.

⁴⁸ Ti da'yuy nangihtiguh tun na'na'at.

⁴⁹ At honogo' ay da'yu nan Na'abuniyanan an Lennawan intulag Ama,[‡] at mihina ayuh tud Jerusalem ta nangamung un miyodol ay da'yu ti Hiyay mangidat hi abalinanyun malpud abuniyan.”

Hay Nipatuluwan Jesus ad Abuniyan

(Mk. 16:19-20)

⁵⁰ Initnud Jesus dida ta nangamung dimmatongdad Bethany, ya inuyadnay ngamayna, ya inyadaogna dida.

⁵¹ Ya otog din nangiyadaoganan dida ya tinaynana dida ti nipatulud abuniyan,

⁵² at dinayawda Hiya. Ya unat goh nalpah ya nun'am'amlongdan numbanggad ad Jerusalem.

⁵³ Ya gunda umuy hinan Timplun Apo Dios ad Jerusalem ta ulgu'ulgudonday amaphodan Apo Dios.

[‡] **24:49** Joel 2:28-29.

Nan Hapit Apo Dios
Ifugao, Batad: Nan Hapit Apo Dios (Bible)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Batad Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Audio recording © 2012 Hosanna

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files
dated 3 May 2025

73caf6e3-622f-5761-a5ec-fa654aef623d